

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 02618

SHELOMOH MOLKHO

A. Glanz-Leyeless

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

145+

שלמה מולכו

א. לעיעלעס

שלמה מולכו

דראמאטישע פאָעמע אין צען בילדער

1926

ווילנער פארלאג פון ב. קלעצקין

Printed in Poland

Copyright 1926 by A. Głauz
A. Lejeles. — „Szlojme Molcho“ (Dramat).
Drukarnia „Wyd. Wileńskie“ B. Kleckina, Wilno.

פאטאטן און אפאטאטן

פערזאנען:

שלמה מולכו — דיאגאָ פירעס

דוד ראובני

דודס סעקרעטאר

דבורה

קעניג יאָאן 3

קעניגין קאטערינאַ

סאלוואַדאָר, קארדינאַל, דעם קעניגס קאָנפּעסאַר

דאָם מיגועל

דאָם דוֹאַרטע

דאָנאַ אינעז

דאָנאַ פּיליפּא

דאָם דיניז

יוסף קאַראָ

משה טראַני

שלמה אַלקאַבעז

אַבראַם הלוי ברוכים

פּרץ קאַלאָבי

בן-זמרי

יעקב מאָנטין

יוסף פון אַרלי

חיים מעדיגאָ
קארדינאל דא ביביענא
פויפסט קלעמענט דער זיבעטער
מאַרקזין איזאבעלא דיעסטע
קייסער קארל 5ער
אלוואַרצ דע לוגאָ, הויף-מיניסטער
גיאַם וואן-דע מאַל, קאנצלער
איזאבעלא, קארלס חייב, קייסערין
מאַרי, קעניגין פון אונגארן, קארלס שוועסטער
קעניג פערדינאַנד, קארלס ברודער

ערשטער גלח, צווייטער גלח, ע-שטע פרוי, צווייטע פרוי,
יידן, באדינער, זעלנער, המון.

בי ל ד ו

סאלוואדאָר, קארדינאל, דעם קעניגס קאָנפעסאָר.
דיאָגאָ פירעם — שלמה מולכו.
באדינער.

אין פאלאץ פון דעם פארטוגעזישן קעניג יאָאן III, אין אַ צימער
פון דעם הויף-גייסטלעכן, קארדינאל סאלוואדאָר. סאלוואדאָר
זיצט, קענטיק גערווען, פלעצערט אַ בוך, האַלט זיך אין איין
אַרומקוקן, קאָן זיך קיין אַרט גיט געפיינען.

ס'קומט אַריין

באדינער:

ס'איז דיאָגאָ פירעם, עמינענץ.

סאלוואדאָר:

פיר גלייך אריין אים.

דיאָגאָ פירעם:

באווייזט זיך אין טיר, סאלוואדאָר לויפט צו אים צו.

מאלוואדאר:

מיין דיאָנאַ! ענדלעך ביסטו דאָ.
ווי בלייאיק די מינוטן זענען מיר געפאלן אויפן הארץ,
ווי אומצויליק זיי זענען דאָס געווען.
נן, זיי געבענטשט אין נאָמען פון דעם פאָטער, פונם זון...

דיאנא פירעם:

הער אויף! הער אויף!
איך וויל נישט די באַגריסונג.
איך ניי מיט פרייד צו דיר,
ווייל כ'ווייס, כ'וועל ווייניקסטנס אַ האַלבע שעה
מיין הארץ נישט דארפן שניידן
מיט מעסערס פון געהיימען שקר,
נישט דארפן זאָגן ווערטער,
וואָס זענען מיר אזוי דערווידער.

מאלוואדאר:

זיי פאָרויכטיק, מיין זון,
און נישט פאָרגעס זיך אין דיין יונגשאַפט,
אַז ביסט אין פאלאץ פון דעם קעניג.
קוקט זיך אַנגטיק אַרום.

דיאנא פירעם:

דער קעניג! ווי וואַרט איך אויף דער שעה
ווען כ'וועל דעם קעניג און זיין נאַריש ווייב,
דער גאַנצער חברה גראַנדן,
שוין קאַנען זאָגן ס'וואַרט,
וואָס רייסט זיך פון די ליפן מיר,
וואָס ברענט מיין אינגעווייז
ביז דולקייט.

סאלוואדאר:

דו האלטסט זיך אלץ ביים דייניקן.
און איך האָב דיר אָהער גערופן
צו שטיין און צו קילן מיט דער עצה פון ערפאַרונג
דאָס הייסע בלוט פון יונגער ווידערשפעניקייט.
איך האָב דיך ליב, דיאָגאָ,
ווי ס'האַט נאָר ליב אַ פּאַטער,
וואָס ער אליין
איז קיינמאָל נישט געוועזן
פון קיינעם — דער געליבטער זון.
ל'האַב דיך גערופן, דיאָגאָ,
דיך אָפּצוהאַלטן פון דיין אייליקער כּונה,
וואָס קאָן פּאַרוואַנדלען זיך אין ערשטן פּלאַס
פון אַ פּאַרצערנדיקער שרפה.

דיאָגאָ פירעם:

אומזיסט די רייך, סאלוואַדאָר.
אווואַי, איך בין יונג.
נאָר ל'טראַג אין בלוט ביי מיר די אַלטקייט
פון גאַנצן פּאַלק.
ל'קוק אויף דיין גראַען קאַפּ, סאלוואַדאָר,
איך פּאַרש אין דייןע אויגן,
און זע דיך דאָ, ווי איינעם פון די ליידענדע, פּאַרטריבענע.
ווען דו זאָלסט זיין אַ יידישער פּאַרקויפטער קנעכט,
און ס'זאָל דיין ליב געדראַשן ווערן
פון פלינדן, ווילדן אויפזעער דאָרט ערנעץ אויף די ווייטע
— אינזלען

ווי וואָלסטו ליבער מיר געווען!
ווי וואָלט אַ יידיש ליב, אַ וואונדריקס, אַ צעפּאסעוועטס,
געפּאסט פיל בעסער דיר, סאלוואַדאָר,
ווי אָט דער פיינדלעך-פרעמדער צלם אויף דיין ברוסט...

סאלוואדאָר:

איך זע דעם זעלבן צלם אויך אויף דינער.

דיאגאָ פירעם:

כ'וועל אים אַראָפּוואַרפן!

ער פרירט מיין ברוסט,

ווי ס'פרירט אַ בליק פון שונא,

אַ האנט פון אַפנאַרער.

סאלוואדאָר:

שא... שטילער...

דיאגאָ פירעם:

איך האָב געהאַט אַ חלום:

דריי טויבן זענען איבער מיר געפלוין.

ס'איז איינע שוואַרץ, די צווייטע גרין, די דריטע ווייס געווען.

ווי בלענדיק ווייס!

מסתמא, ווי די שנייען אויפן חרמון,

ווי ס'איז געווען די טראַכט פון כהן גדול.

די שוואַרצע טויב —

דאָס זענען אונזערע ברידער פאַרוונקן אין דער טומאָה.

די גרינע — דו און איך,

וואָס טראָגן נאָך גאָטס אמת אין דעם האַרץ,

און דעקן זיך אין קלייד פון שקר.

די ווייסע — איך אליין,

נאָר שוין אַן אַנדערער, אַ נייער און גערייניקטער,

וואָס וועט דאָס ליכט פון האַרצן רייסן,

און טראָגן צו דער וועלט אַרויס,

צו לויכטן אין דער פינצטערניש, וואָס וויקלט איצט די ברידער

אין אַלע ווינקעלעך פון גאָרער ערד.

סאלוואדאָר! ווי לאַנג וועסטו זיך וואַקלען איבערן תהום

פון נאַכטיקער צעשפאַלטנקייט?

א, קום מיט מיר — זיך לאָזן אויף די פליגל
פון ווייסן אמת!

סאלוואדאָר:

ביסט שיין ווי יוסף,
ווי ער — א זעענדיקער פותר הלום.
נאָר איך, איך גיין מיט דיר?
בין אלט, מיין זון.
די יאָרן בויגן מערער אלץ מיין ווייסן קאָפּ צו רן,
און כאָטש דאָס בילד פון מיינע ברידער, די געפייניקטע,
טרײַבט ביזו דעם שלאָף פון מיינע מידע אויגן,
און כאָטש דער ליגן פון מיין וואַכיק לעבן
שפייט אין דעם האַרץ מיר יעדן טאָג —
בלײַב איך שוין דאָ.
איך האָב קיין ברודער נישט, קיין קרוב.
מען האָט אַ קינד מײַך פון דער היים אוועקגעריסן,
געשמדט מײַך האַרצלאָז.
און וויפיל מענטשן אין דעם לאַנד
פאַרסמט יעטוועדן טאָג די קנאַה —
צו מיר.

אַ נידריקער מאַראַן —
אַ קאַרדינאַל, דעם קעניגס גייסטלעכער.
אַ, וויפיל יידן שיקן שטעכעדיקע פּיילן
פון קנאַה אין מיין האַרץ!
איך זע די בליקן זייערע,
איך הער די שלעכט-פאַרשטיקטע קללות,
אין גאַס, אין קלױסטער,
און אומעטום, וואו ס'פירט מיין הויכער ראַנג מיר.

דיאַג פירעם:

און דו אליין, סאלוואדאָר,

דיין הארץ און דיין געוויסן!
איז שטיל, דערשטיקט אין דיר די שטים פון יעקב?

סאלוואדאָר:

די שטים פון יעקב!
מיינסט, דיאָגאָ, יידן זענען בעסער, ווי די גויים?
איך שטיי ביים ראַנד פון לעבן,
דערנאָך — איך ווייס נישט וואָס דערנאָך,
און כ'סראַכט:
זאָל איך צוריקגיין?
צו וועמען?
דו ווייסט ווי ס'האָבן מיאוס די יידן דאָרט אין רוים געאַרבייט
מען זאָל אהין נישט לאָזן די פאַרטריבענע פון שפּאַניע.
געציטערט האָבן זיי, די ברידער,
געשראָקן זיך עס זאָל דער יידישער, פאַרהאַסטער נאָמען
נישט צופיל קלינגען אויף די נאַס-שטיינער פון רוים.
די שטים פון יעקב האָבן זיי באַנוצט צו מסרן,
צו מסרן די אומגליקלעכע פאַר דעם מיאוסן אונטערקויפּער,
מערדער, נואף

קוקט זיך אַרום.

וואָס איז געזעסן דעמאָלט אויף דעם לינגערישן שטול פון
פעטער.

דאָרדיגא באַרדושיאן האָבן זיי געטראָגן בערג מיט גאָלד
ער זאָל די טויערן פון רוים
פאַרשפּאַרן פאַר די גולים פון קאַסטיליע און פון אראַגאן.
אפילו ער, דער ערשטער דאָרט,
וואו ס'איז אַ שאַנד צו זיין דער לעצטער, מינדסטער,
האָט נישט געקאָנט פאַרטראָגן.
ער האָט די מוסרים און שטיינהאַרציקע,
די וויסמע קרעמער און געוויסן-שאַכערער
פון זיך פאַרטריבן,
און דאן באַשטראָפּט

מיט נאך מער נאָלד —
 ווי ס'פאסט א באַרדושיאן.
 זאָל איך צוריקגיין צו די דאָזיקע?
 און דו?
 אויף יעדן ייד, וואָס וועט פאַר דיר די אַרמס עפענען
 און רופן „ברודער" דיר,
 וועלן אויפשטיין צען,
 וואָס וועלן נישט פאַרגינען דיר,
 דיר מסרן,
 און זען אין דיר אַ שטער פאַר זייער האַנדל,
 געפאַר פאַר זייער האַב און גוטס און זיכערקייט

דיאָג פירעם:

נישט דו דאַרפסט שטיינער שלידערן אין די,
 וואָס ציטערן פאַר זייער זיכערקייט.
 נישט מיר — דעם גוט באַוואַרנטן באַצמטן פון דעם קעניג,
 דאַרפסטו עס זאָגן.

סאלוואַדאָר:

נישט בלויז מיין זיכערקייט היט איך, דיאָגאָ.
 עס איז מיר שלעכט.
 און ווייניק נחת האַב איך פון די ווייסע טויבן דינע,
 די טריי-געבליבענע, געיאָנטע יידן.
 איך טו, וואָס כ'קאָן.
 צמאָל פאַרוואַרף איך אַ גוט וואָרט פאַר זיי דעם קעניג,
 דו ווייסט, ווי שווער דאָס איז.
 דו ווייסט, ווי שוואַך עס איז יאָאָן,
 און וויפיל ס'שאַרן זיך פאַרדאַכטן אויף זיין שוועל,
 ווי לייכטזיניג זיין האַרץ,
 ווי ס'ווילט זיך אים די אינקוויזיציע איינפירן,
 ווי ס'רייצט אים רק זיין קעניגין —

די בייזע בלוט פון צוויי צערולטע שפאניערינען;
יאָאָנאַ — איינע, און די צווייטע איזאַבעלאַ.

דיאָגאָ פֿירעם:

יאָ, כ'ווייס ס'איז שווער.
דערפאר — וואָס שנעלער מאַך אַ סוף דערצו.
סאלוואַדאָר, שטאַרק זיך, קום מיט מיר!
די צייט איז נאָענט, די צייט איז רייה.
ס'איז רוים שוין ביזן האַלדז פאַרוונקען
אין טומאַה.
און דאָ אין פאַרטוגאַל — זיי ווערן ווילד און טיריש
פון רייכקייט און פון גוטס.
עס ווערן נייע לענדער אלע טאָג אַנטדעקט,
און ס'ברענגען שיפן טעגלעך גאַלד און זילבער,
און זייד, געווירצן, אומדענקבאַרע אוצרות.
דער קעניג טראַכט נאָר וועגן נייע קריגן,
און צערטלט נאָר זיין גרויסקייט און זיין רום.
די גראַנדן רויבן, קוילן אויס דאָס פּאָלק,
און ס'שרייט דאָס אומרעכט צו דעם הימל.
דאָס פּאָלק איז דול פון נויט, פון הונגער און פון פּאַלשקייט.
מגפות טויטן זיי אין טויזנטער,
אין צען-טויזנטער — מלחמות.
ס'גייט אונטער, אונטער פאַרטוגאַל,
כאַטש ס'מיינט דער הויף פאַרשכורט —
איר קאַפּ שפּאַרט שטאַלץ זיך אָן
אין העכסטן וואַלקן אַזש —
פון כבוד, גרויסקייט און עשירות.
ס'מוז ליסאַבאָן, די שטאָט פון וואוילטאָג און פון נויט
באַזויפּענע,

זוי נינה און זוי בבל, אומקומען.
די ענדע פון יאָאָן דעם דריטן...

סאלוואדאָר:

שאַ, שטילער, זון מיון, שטילער.

דיאָג פֿירעם:

די ענדע פון יאָאָן דעם דריטן
וועט זיין דיזעלבע, ווי בלשאצערס.
ווי זעסטו דאָס נישט איין, סאלוואדאָר?
מיט מיר סאלוואדאָר, קום!
איך האָב געהאַט אַ חלום...

סאלוואדאָר:

דו האָסט זיך צופיל אָנגעלייענט
מיט די פאַרבאָרגענע, פאַרנעפלענדיקע שריפטן.
זיי האָבן דיר דעם קלאָרן קאַפּ פאַרטומלט,
און ס'ריידן דייןע ליפּן קינדערשע רייד.
געווען שוין, — שוין געווען פאַר דיר אַזוינע,
וואָס האָבן רופן איבער זיך געהערט
פון וועלטן אַנדערע.
זיי האָבן גאַרנישט אויפגעטאָן.
דעם שטריק פון שלעכטס און אומרעכט
פאַרצויגן בלויז נאָך שטאַרקער.
ער, ער איז אויך אַזוי געקומען,
האַט אויך געהערט, געווען און אויך גערופן.
און ער איז דאָך געווען אַן אונזעריקער, אונזער ברודער...

דיאָג פֿירעם:

ווער?

סאלוואדאָר:

ווייזט אויפן צלם

און זע, וואָס איז געוואָרן

פון זיינע לערן,
פון אונזערע.
ראָרריגאָ באַרדושיאָ, דזשוליאָ דע-לאָ-ראָווערע —
זיי זענען דאָך געוועזן זיינע שטעל-פאַרטרעמער.
זיין וואָרט זאָגט יעדער ליגנער אין מאַנאַכן-קלוידער,
ווען ס'שמעקט זיין זשערדנע נאָז. דעם ריח
פון אַ פאַרברענטן ייד, צי מאָר.

דיאַגנאָ:

הערט אים ווינציק

איך האָב געהאַט אַ חלום.
איך בין פאַרויסגעריטן פאַר אַ גאַנצן פּאָלק.
ניט יידן נאָר,
עס זענען אַלע פעלקער דאָרט געווען
און מיך מיט זייער ליבע אָנגעטריבן.
נאָר איך בין נישט געוועזן רוהיק.
איך האָב געזוכט.
איך האָב געזוכט דעם פאַרלויפער,
וואָס קומען מוז פאַר מיר.

סאלוואַדאָר:

קבלה! קבלה!
משיח וויל נישט קומען,
און דו וועסט אים נישט ברענגען.
צי אפשר מיינסטו נאָר, אז דו אליין...

דיאַגנאָ פירעם:

שווייג!
ניט צי פון מיר אַרויס דאָס וואָרט נאָר,
וואָס שרעקט זיך פאַר זיין פורעם,
אַנטלויפט אין ווייטסטן טראָפּן פון מיין בלוט,

פאר א קלאנג און פאר געהערטקייט.
ניין! ניין!
ניט דאס האב איך געמיינט.

סאלוואדאר:

נו, רוהיק, דיאגא.
כ'האב נישט געוואלט דיך אגרירן.
איך פעט דיך פלוז: באדענק זיך.
ניטא אפילו וועם צו העלפן,
דען נישט די גויים, נישט די יידן אויך פארדינען,
אז דו זאלסט דיין יונג לעבן פרובן אויף דער שווער פון א
סכנה,

וואס איר געזיכט איז נאך צום טויט געווענדט.
פארדינען נישט, דיאגא.
אים (צייגנדיק ווידר אויפן צלם) האבן זיי געקרויזיקט
און דיך...

דיאגא פירעם:

דערמאן מיין נאמען נישט מיט זיינעם.
ס'איז אנדערש, אנדערש,
ס'וועט אנדערש אלעם זיין.

סאלוואדאר:

פארשטייט ניט, וואס דיאגא מיינט

און אויב דו ווילסט די ברודער העלפן, נישט דערלאזן,
עס זאל יאאן, צי קאטערינע, איינפירן די אינקוויזיציע,
קאנסטו עס בעסער דאך,
ווען זאלסט פארבלייבן, וואס דו ביסט.
ביסט יונג, דיאגא,
דיין שטערן פינקלט ליכטיק אין דעם הימל,
און שטייגסט און שטייגסט אלץ אויף דעם לייטער,

וואס זיין אלהעכסטער שטאפל
פארלירט זיך צווישן די געצויילטע, גרעסטע
פון דער מלוכה.
יאאן האט ליב דיר,
עס שוועבט דיין נאמען אפט מיט צערטלעכקייט אויף זיין
נע ליב.

און קאטערינע — אויך זי פארגעסט גאנץ אפט,
פון וועלכן שטאם עס שפראצט דיין שיינקייט.
קאנסט ווערן פון די מעכטיקסטע אין פארטוגאל.
אין רוים זיצט איצט קלעמענט דער זיבעטער,
איז קלוג און האט דעם בויגעוודיקסטן שכל,
נאך אויך דאס ווייכסטע הארץ,
וואס איז ארויס פון שוים פון די מעדיטשיכ.
ער וועט דיר זיין א פעסטער אַנלען
אין דינע מיהונגען פאר די פארפאלגטע ברידער.

דיאגא:

נישט דאס, נישט דאס, טאלוואדאר.
איך וויל נישט העלפן בלוז די ברידער קעגן גזירות.
איך וויל נישט אפדינגען ביים קעניג אן הנחה,
נישט בעטלען ביי דעם פויפסט א טובה,
געמאסטן מיט דוקאטן.
כ'וויל עפעס אנדערש.
כ'וויל זיך פארענטפערן,
געפינען זין פאר מיינע אייגענע פארוורטע זינען.

טאלוואדאר:

כ'פארשטיי נישט.
וואס פעלט דען דיר,
דעם ליבלינג פון גאנץ ליסאבאן,
דעם אַנגעלייגטסטן גאסט ביים הויף?

דיאגאָז:

איך קאָן איצט גאָרנישט זאָגן
איך ווייס נאָר דאָס:
באַלד וועל איך מער נישט זיין דער ליבלינג,
און אַלץ וועט אַנדערש ווערן.
באַלד וועל איך מער נישט זיין אויך דיאָגאָז פירעם...

סאלוואַדאָר:

דו האַלטסט זיך ביי דאָס דייניקע?

דיאגאָז:

יא, גלייך,
דאָס גיין צוריק צו די פאַרפאַלגטע און געפייניקטע —
דאָס איז די ערשטע מאָנונג,
וואָס איך מוז צאָלן גלייך.

סאלוואַדאָר:

גלייך?

דיאגאָז:

יא, גלייך,
און אפשר איז עס נענטער ווי איך ווייס אַליין.

סאלוואַדאָר:

מיין זון, מיין דיאָגאָז, ווייס:
איין פעלערדיקער שריט
און קאָנסט מיט גאָר דיין לעבן נישט באַצאָלן.

דיאגאָז:

כ'בין גרייט מיט אַלע מיינע לעבנס צו באַצאָלן.

סאלוואדאָר:

איך מײן נישט דאָס
הער, דיאָגאָ,
היינט אָוונט איז ביים קעניג אן עמפּפּאַנג,
דו ביסט געלאָרן?

דיאָגאָ:

יא,

סאלוואדאָר:

ווי דען?
פיז היינט ביינאָכט וועסטו נאָך גאַרנישט טאָן?
דו זאָנסט מיר צו?

דיאָגאָ:

ווי קאָן איך צוזאָגן?
עס ווענדט זיך נישט אָן מיר.

סאלוואדאָר:

נו, נו, זאָג צו, ס'וועט רעכט שוין זיין.

דיאָגאָ:

גוט.

סאלוואדאָר:

וועסט זיין היינט ביים עמפּפּאַנג? געוויס.
דאָרט וועסטו זען
מיט וויפּיל דו קאָנסט העלפּן זיי — די ברידער,
אויב נאָר דו ווילסט.

דיאגאָ:

פאַרשטייט מ'ך נישט, סאַלוואַדאָר...

סאַלוואַדאָר:

ווי קאַן דאָס גרויע האַרץ פון עלטער
פאַרשטיין און נאַכלויפן דאָס הייסע בלוט פון יוגנט?
נאָר כ'האַב ד'ך ל'יב,
און ווייס וואָס גוט פאַר ד'ר.
וועסט היינט ביים קעניג זיין און זאָנסט מ'ר צו
ביז דאָן צו זיין אַ ביסל יאָרן-רייכער,
ווי ס'וועט דיין אימפעטיק געמיט
ד'ך אַנרעדן?

דיאגאָ:

נו, גוט, סאַלוואַדאָר.

סאַלוואַדאָר:

ה'ר אין נאָמען פון דעם פאַטער, זון און הייליקן גייסט
טאָ גי געזונט.

ביי דער שוועל צלמט ער אים איבער

דיאגאָ:

כמורעט ז'ך אָן, אָבער גלייכט ז'ך באַרד ווידער אויס. אָפּ.

סאַלוואַדאָר:

שטייט אַ וויילע שטאַרק פאַרטראַכט און שאַקלט שמערצלעך
מיטן קאָפּ

בילד II

דאָם טיגועלי.
דאָם דווארטע.
דאָנא אינעו.
דאָנא טערעזא.
דאָנא פיליפא.
סאלוואדאָר.
דיאָנא פירעם — שלמה מולכו.
קעניג יאָאן 3.
קעניגין קאטערינא.
דאָם דיניו.

עמפפאנג פון קעניגלעכן פאלאץ אין פאָרטוגאַל. דער זאָל איז פול מיט הויכע שטאַטסלייט, הויף־דאַמען, גראַנדן, גייסטלעכע מען רעדט, מען לאַכט, מען שפאַסט — אַלץ אין אויפגע־רעגטער ערוואַרטונג. פון די פאַרד־טרעפן לאָזט זיך אַראָפּ סאַלוואַדאָר. אַלע לויפן צו צו אים, באַשיטן אים מיט פראַנגן. עס הערט זיך: „אַט איז דער קאַרדינאַל, ער וועט שוין אונז דערציילן. דערצעלט אונז, עמינענץ, מיר זענען אומגעדולדיק. „ס'איז עפעס וויכטיקעס, ניט אמח? וויבאַלד דער קעניג לאָזט אונז וויסן נאָך פאַר דעם קאַרטעס? סאַלוואַדאָר פרוּבט. אַפּווענדן די פראַנגן.

סאלוואדאָר:

ווארט אָפּ, לאָז יעדער באַזונדער פרעגן.
און אויסער דעם:
פון וואָנען זענט איר זיכער, אָז איך ווייס?
זיין מאַיעסטעט, גאָט זאָל אים שענקען לאַנגע יאָרן,
פון הערשאַפט און פון נוצלעכקייט פאַר אונזער קירד,
ווייס ווי אַ סוד צו האַלטן.
זיין גייסט איז אַ געוונטער, בליענדער בוים,
און ס'פאַלט אַראָפּ די פרוכט פון זיינע פלענער, טראַכטונגען,
ניט פריער, ניט פריער.

ביז זי איז רייף.

דאָס מינועל:

נו, ניט אזוי באַשיידן, קאַרדינאַל.
מיר ווייסן, אָז זיין מאַיעסטעט טוט נישט קיין זאַך,
ביז זי ווערט דורכגעזיפּט
אין דער געפרובטער דינער זיפּ
פון אייער חכמה און געניטקייט.
דערציילט:
וואָס איז דער אומגעוויינלעך-גרויסער צוועק
פון היינטיקן צונויפרוה?

דאָס דוארטע

איז אמת, וואָס מען זאָגט,
אַז ס'האָט וואַסקאָ דאָ גאַמאָ אַ נייע ערד געפונען,
און אונז פון דאָרט צוריקגעבראַכט אזוי פיל גאָלד
אַז נישט קאַסטיליע בלוז — מיט אראנאָן אַלס צוגאַב —
נאָך גאַנץ אייראָפּאַ וועלן מיר איצט קאָנען קויפן און
פאַרקויפן?

דאָנא אינעז:

און איך האָב גאָר געהערט,
אַז דאָרט אין יענעם לאַנד איז דאָ אַ קוואַל,
וואָס אַז מען טויכט דאָס לייב אין אים אָפּ,
גלייך ווערט מען אַזוי יונג און שיין.
ווי גאָר מען וויל אַליין.

דאָם מיגועל:

די פרויען-אוייערן,
זיי הערן דאָס, וואָס ס'וויל פאַרנעמען זייער געהער —
און וואָס ער קאָן פאַרשטיין.

דאָנא אינעז:

צום שטאַטסמאַן

אודאי, נו, דער דאָם מיגועל, זעט איר,
זיין אויער בענקט נאָך נייע לענדער בלויז.
זיין האַרץ גייט אויס,
אַז ס'זאָל דער פעפער-האַנדל בליען גאָלדיק, געלדיק,
אַז ס'זאָל דאָס קיניגרייך נאָך גרעסער, שטאַרקער ווערן.

דאָנא טערעזא:

איר מיינט דאָך נישט, אַז דאָס מיגועל
טראַכט גאָרנישט פון דעם קיניגרייך פון הימל?

סאלוואדאָר:

געבענטשט די פרויען!
פאַרגעסן נישט אין גאָר די ערדישסטע מינוטן
דעם רוה פונם אייביקן און וואָרן לעבן!

דאָם דוארמע

דערציילט-זשע, אייער עמינעניץ,
וואָס פאַר אַ ניס, ס'וועט דער היינטיקער, ספעציעלער
אָוונט

אונז ברענגען.
נאָך אַ מדינה פאַר דעם קרוין?
דעם קירצסטן וועג קיין אינדיע?
נאָך הערלעכע אינזלען, ווי עס זענען די אַזאַרעס?
נאָך ווייטערע מקומות, ווי ס'איז לאַבראַדאַרק?
אַן אַפּמאָך מיט אַן אַפּריקאַנישן סולטאַן?
צי טאַקע גאָר אַ נייער קוואַל פון געלט-פאַרמערנדיקן פעפער?

דאָם דיניו:

שוין ווידער פעפער, פעפער!
עס האָבן שוין אזוי פיל בראַווע פאַרטוגען
דאָס לעבן אין די ווייטע ווילדקייטן פאַרלוירן,
דאָס גאָלד אין פעפער זוכנדיק.
אַז איך בין גרייט זיך צו באַגיין אַן דעם געווירץ אין מיינע
שפייזן,
אַבי דאָס פאַטערלאַנד זאָל נישט זיין מקריב טרייע בירגער,
און אויך נישט דאַרפן אונז באַגליקן מיט די מיאוסע
נעגער-שקלאַפן

פון אומבאַקאַנטער אַפּריקע —
צו מערן און פאַרמערן
דעם קעניגס אונטערטאַנען.

דאַנא טערעזאַ:

אַהאָ, דאָס דיניו,
כ'ווייס ווירקלעך נישט, וואָס ברענט דאָ העלער —
דער פּלאַם פון ווייץ, צי ס'פיייער פון זיין ליבע צו דעם
פאַטערלאַנד.

דאָם דיניז:

ברוגוט זיך אָז, ענטפערט ניט

דאָם מינועל:

צו סאלוואדאָרן

ווען וועלן, עמינענץ,
זיך ענדלעך אייערע ליפן עפענען?

סאלוואדאָר:

וואָס אזוי נייגעריק, דאָס מינועל?
א קורצע וויילע נאָך,

און איר וועט הערן פון זיין מאַיעסטעט אַליין.

פון די טרעפן קומט אַן דיאָגאָ פירעס. ער נייגט זיך צו אַלע
דאַמען און הערן. גייט צו צו סאלוואדאָרן און קושט אים
די האַנט. סאלוואדאָר נעמט אַן זיין האַנט און קוקט אים פאַר-
שענדיק אין די אויגן. איידער וואָס ווען רינגלען די דאַמען
ארום דיאָגאָ און פירן מיט אים אַ לייכטזיניק-לוסטיקן געד-
שפרעך. סאלוואדאָר און די שטאַטסלייט בלייבן זיצן אין אַ
ווינקל שמועסן. סאלוואדאָר צלמט זיך אָפט און יעדעס מאָל
פאַפט ער דערביי אַ קוק אויף דיאָגאָן.

דאָנא אינעז:

איר, דיאָגאָ פירעס, וועט אפשר רעדעוועדיקער זיין,
ווי אייער אַלטער פריינט סאלוואדאָר?
וועט איר דערציילן אונז,
וואָס פאַר אַ סודות ס'האַלט באַהאַלטן
דער קיניגליכער אויפנאַם היינט?

דיאָגאָ פירעס:

איך ווייס אַליין נישט, דאָנא אינעז,

און עס פאררדיסט מיר,
וואס ב'קאן אייער דארשט נאך נייעם
בלויז אַנבאַטן דאָס זאַלץ פון מיין אומוויסנלייט.

דאָנא אינען:

שוין ווידער בייסיק, דאָן דיאָנאָ?
ווי שנעל איר שלייפט דעם שווערד פון אייער שאַרפּזין.
און איר, מיין קאַבאַלעריאַ, האָב געהערט,
אַז ס'האָט דער קעניג אונז גערופן
צו לאָזן וויסן אונז די נייסטע, הערלעכסטע אַנטדעקונג פון
דאָ-גאַמאַן?

אַן אינזל ערגעץ לעבן...

זיך ווענדענדיק צום יינגן דאָס דיניז

ווי הייסט דאָס נייע לאַנד, דאָס דיניז?

דאָס דיניז:

וואָס האט די גאַנצע צייט געקוקט מיט פעסדיקער אייפערזוכט
אויף דיאָנאָן

איר מיינט מסתם בראַזיליע.
ס'וואָלט נישט געשאַדט, אַז ס'וואָלן שוין די דאַמען אונזערע
אויך וויסן מיט וועלכע נייע נעמען
עס האָבן פאַרטוגאַלס פאַרימטע שילד פאַרזיכערט
די קעניגען יאָאן דער דריטער
און מאַנועל דער גליקלעכער...

דאָנא אינען:

ניט אַכטענדיק אויף אים

אַ, יא, בראַזיליע.
עס האָט דאָ-גאַמאַ ערגעץ דאָרט אַרום דעם לאַנד
געפונען אזא אינזל,

וואו ס'שלאַגט אַ קוואַל פון זיבן פאַרבן,
און ווען מען טוקט זיך איין אין אים,
גלייך ווערט מען שיין און יונג
און שטאַרק באַגערט.

דיאַגאָ:

שטאַרק באַגערט!
דער חלום פון די פרויען.
כ'פאַרויכער אייך, מיין שיינע דיאַגאָ,
אַז יעדער קאָן אָנצייילן פיל הויכע לייט אין דער מלוכה,
וואָס ווינשן און באַגערן אייך.

דיאַגאָ אינעו:

און איר, מיין דיאַגאָ פירעם?

דיאַגאָ:

אַ דיאַגאָ פאַר אייער קאַמפּלימענט.
נאָר שוין צו ווייט גייט איר מיט אייער וועלן זיין באַגערט.
האַלט איר ביי מיר שוין ווירקליך,
דעם קלענסטן פון די קליינע אין דעם לאַנד?

דיאַגאָ טערעזאַ:

אַ, ווי באַשיידן, דיאַגאָ פירעם.
ווי איר אַליין וואַלט נישט געוואוסט,
אַז אייער אויג זעט אין דעם שפיגל
דעם שענסטן מאַן פון פאַרטוגאַל,
און אפשר דעם באַגערטסטן.
ס'האַט מיר די שוועסטער עלינאָר דערצייילט,
אַז ווען די נאַנעס זעען אייך אין קירך,
פאַרגעסן זייערע ליפן מורמלען תפילות,
און ס'פּרעסן מער די הענט נישט פרום די ראָזאַרי.
די אויגן פון די נאַנעס גלעטן נאָר די צירכלעכע געשמאַלט

און גליטשן גלוסטק זיך איבער די געטאקטע פיס
פון שיינעם דיאָנאַ.
איז אמת דאָס?

דיאָנאַ:

נו, כ'ווים נישט.
און נישט צו ענטפערן דאָרויף
האָט אונז דער קעניג היינט אָהער גערופן.
זיין מאיעסטעט וועט באַלד מסתמא קומען.

דאָנא טערעזא:

עס וועט נאָך דויערן געוויס.
מיר קאָנען נאָך פאַרברענגען.
און אייער ענטפער איז נישט ווייניקער אינטערעסאַנט,
ווי דאָס וואָס ס'וועט דער קעניג אונז דערציילן.
נו, זאָגט...

דיאָנאַ:

איר שטעלט מיר אין פאַרלעגענהייט, מיין דאָנאַ.
איר גיט מיר דאָ אַן אויפגאַבע,
וואָס יאָ און ניין צו זאָגן,
איז גלייך אַ פאַסטקע נאָר צו פאַנגען מיך.
כ'זאָל זאָגן יאָ — הייסט מודה זיין,
אַז כ'טו אין קירך נאָר עפעס אַנדערש
ווי בעטן נאָט.
נאָר זאָגן ניין — הייסט צוגעבן,
אַז כ'בין פיל נאַרישער, ווי כ'גלויב אַליין,
און וויל, אַז אַלע זאָלן גלויבן.
ס'וועט אייער פראַגע בלייבן אומבאַענטפערט,
מיין דאָנאַ.

כמורעט זיך אביסל אָן, קענטיק, אז ער איז געלאנגווייליקט
און ס'פאַרדיקט אים, וואס ער מוז שפילן דעם קאָוואַליער

דאָם דיניז:

באנוצנדיק זיך מיט דער געלעגנהייט צו רעדן

געקומען שיינע צייטן דאָ אין פּאַרטוגאַל.
אַמאָל האָט מען געהערט אין אונזערע קאַנצעיראַס,
ווי ס'האַבן ריטער הויך געפרייזט די בענטשונג
פון פרויען שעמעוודיקייט,
און פרויען-טונגנד.
און איצט פאַרראַטן פרויען-מייַלער
גאַנץ אַנדערע און גאָר נישט נאָמעלע פאַגערן;
נאָך שיינע מענער-קערפערס!
אפילו נאָנעס אין דער קירך...

דאָנא טערעזאַ

שלאָגט אים איבער

וואָס פאַר אַ צדיק ס'איז דאָם דיניז!
פאַרוואָס נאָר איז זיין טונגנד אזא לויפערקע?
פאַרוואָס לויפט נאָך זי דיאָגאָ פירעסן
און מען געפינט זי נישט ביי אים,
ווען ער איז מיט זיין שאַטן בלוז?

דאָם דיניז:

ווייל ווידער עפעס זאָגן ביין, אָבער ער ווערט אונטערבראַכן
פון דיאָגאָ פירעסן

דיאָגאָ פירעס

נו, רוהיקער, דאָם דיניז,
און ווייניקער געשטאַכן זיך,
איר, מיינע דאַמען.
יא, שייין, נישט שייין —
איר ווייסט, די צייט האָט גאָרנישט קיין רחמנות.
און ווייניק יאָרן,

און ס'שענסטע לייב
איז בלויז א מאוסע, ווערטלאזע דערמאָנונג.

דאָנא אינעז:

ס'רעדט דיאָנאָ פירעם
נאָר ווי א יוסה.

דאָנא מערעזא:

ער איז געוויס פיל שענער,
ווי יענער איז געוועזן ווען.

דאָנא פיליפא:

וואָס איז ביז איצט געשטאנען אָן אַ זייט אין בלויז זיך צו-
געהערט צום געשפרעך - האַלב פאַראינטערעסירט, האַלב פאַ-
ראכטלעך - פאַרליבט, קענטיק, אין דיאָנאָן, ערנסטער וו'
אירע קאַלעגינען, ווענדט זי זיך צו אים.

פאַררריסט אַיך ווירקליך, דאָס דיאָנא,
אַז אָפן זאָגט דאָס פרויען-מויל,
וואָס ס'אויג באַוואונדערט?
איז שיינקייט דען פון לייב צו שעמען זיך גענעבן?
און האָט באַשאפן נאָט אי פראַכט, אי מאוסקייט
בלויז אין אַ קאַפּריוזן.

דיאָנא פירעם:

ווערט פאַראינטערעסירט. פיליפא געפעלט אים. זיין פאַרבאָרגן-טעק
סועלע נאַטור ברעכט זיך דורך, ווען ער זאָגט:

ניין, נישט קאַפּריוז, דאָנא פיליפא,
און מיר איז ליב צו הערן אַיער שטים
נישט בלויז ווייל ס'קלינגט אין אַיערע רייד.

דער נאָבעלער מעטאל פון קלוגשאפט, וויסן.
דער רוף פון שיינעם לייב..

דאָנא פּיליפּא:

איז אייך אליין נישט פרעמד.
נישט אמת, דאָס האָט איר געוואָלט דאָך זאָגן?

דיאָנאַ:

יא, נאָר...

דאָנא פּיליפּא:

נאָר וואָס? איר שעמט זיך?
איר טראַכט, עס פאַסט נישט.
דאָס לייב איז אומריין.
דאָך זיינען איצטער צייטן אנדערע.
אין זוניקער איטאַליע
האָט אויפגעבליט און רייה געוואָרן נייער וויסן פאַר דער
וועלט.

עס ציען מחנות זיך אהין פון אלע ווינקלען.
די גייערס זענען די געלערנטע, פּילאָזאָפּן, קינסטלער פון
אייראָפּע,

און זייער לאָדונג: דאָרשט נאָך אמת
נאָך נייער אָפּענבאַרונג.
און וואָסער נייע בשורה האָט געשאַלט פון רוים, ווענעדיג
און פּלאָרעניץ?

דער מענטש! ווי ער איז וואַרהאַפטיק,
זיין לעבן און זיין אויסזען.
די ערד און פרייד מיט ערד,
און אויסגיסן די פרייד אין שפּילעוורדיקע פאַרבן אויפן לייזונט,
אין מאַרמאָרנע און בראַנזענע קאַנטורן.
אַנטציקונג פאַר דעם לייב פון מאַן און פרוי —

איז דאָס נישט שיין, איז דאָס נישט הימליש?
און קען מען זען דעם הימל גופא
מיט בלינדקייט צו דער ערד?

דיאָגאָ:

אַביסל פאַרוואַנדערט

שווער בייצושטיין אייך, דאָנא פּיליפּאָ
ווער קאָן זיין גלייכגילטיק צו אַלע וואַנדער-זאַכן,
וואָס האָבן אויפגעלויכטן
דאָרט ביי די ברעגן פון אַרדיאַטיק, פון אַרנאָ, און פון טיבער?
ווער קאָן נישט פּילן,
אַז העל האָט דאָרט דער אמת זיך געריסן
זיין פנים צו אַנטפלעקן?...

דאָנא פּיליפּאָ:

דער גרויסער אמת,
וואָס גריכנלאַנד, די גאָט-געבענטשטע, זוניקע, האָט
אַנגעזאָגט דער וועלט,
און וואָס איז פופצן הונדערט יאָר געווען פאַרשאַטן
מיטן שימל פון די קלויסטערס,
מיטן שטויב פון ווערטער-פאַלשקייט וועגן זעל און הימל.
נאָר ווידער לויכט אַדורך דער אמת.
די ערדישע, די גריכיש-העלע פרייד...

דיאָגאָ פּירעם:

ניין, ניין, די פרייד פון ערד איז נישט גענוג,
נישט מיר צום האַרצן.
בלויז האַלבע שיינקייט, בלענדיש זעט דער,
וואָס קוקט נישט, וויל נישט קוקן טיפער...
אין זאַל ווערט מיטאַמאָל שטילער. אויף דער העכסטער טרעפּ באַ-
רויזט זיך אַ הערפּאָלד, וואָס זאָגט אָן דאָס אַנקומען פון דער קעניג-

פעכער פאָר. עס קומען אַריין אין דער באַגלייטונג פון עטלעכע הויף־
לייט קעניג יאָאָן און קעניגין קאַטערינאַ. דאָס קעניגלעכע פּאַר זעצט
זיך אין באַזונדערע שטולן. די קעניגין פאַרנעמט פּלאַץ באַענט געבן
דיאָגאָן. דיאָגאָ פאַרנייגט זיך טיף פאַר איר, און זיי רייזן עטלעכע
ווערטער.

קעניג יאָאָן:

מיר האָבן פאַר אײך גאָר וויכטיקע ידיעות.
ס'איז אונזער לאַנד אי גרויס אי רייך,
און אונזער נאָמען קלינגט מיט ערפּורכט
אין אינדיע, אין אַראַביע, און אין פּערסיע.
נאָר דאָך איז אונזער זעל נישט גליקלעך,
און אונזער האַרץ איז נישט באַזונט מיט פּולער רוי.
דאָס הייליקע, דאָס ליבע לאַנד,
וואו ס'איז דאָס ליכט פון אונזער וואָרן, ריינעם גלויבן
אויפגעגאַנגען.

איז אין די הענט פון די אומגלויביקע.
אין אַפּריקע און לעבן אונזערע אייגענע גרעניצן
ווערט פּרעך די טרייע מוטער-קירך באַלידיקט און
פאַרשוועכט.

מאלוואדאָר:

א קיך טענדיק אויף דיאָגאָן, וואָס קערט זיך אָפּ
ווי גליקלעך איז די קירך,
וואָס אָט אזא געטרייער זון אירער
איז מעכטיקער מאָנאַרך פון פּאַרטונאַל,
האר פון עראַבערונג,
געביטער פון דעם האַנדל מיט אַראַביע, אינדיע, פּערסיע.

יאָאָן:

ס'פאַגערט אַלץ שטאַרקער אונזער האַרץ

צו שטעלן אָט דאָס הייליקע, געליבטע לאַנד,
צום דינסט פון גאָטס אַלמאַר,
און אונטער אונזער גענעדיקער עגידע.
ס'ברענט אונזער זעל מיט דאָרשט ארויסצוראַמען
די אומריינקייט פון אומגלויבן,
וואָס הושכט אַלץ נאָך אויף דער ערד.

קעניגין קאַטערינאַ:

האָב איך שוין לאַנג געראַטן אייער מאיעסטעט
צו ברענגען אויך אין פאָרטוגאַל די ברכה פון דער אינ-
קוויזיציע,

וואָס שיינט שוין לאַנג ביי מיר אין מוטער-לאַנד,
אין שפּאַניע.

דער פלאַם פון דעם אויטאָ-דא-פע
איז דער געניטער רייניקער פון אומגלויבן.
ווי לאַנג אַן אומריינער און פאַלשער ייד צי מאור
וועט נאָך מיט לעסטערדיקע טריט
באַאומרוהיקן דאָ די ערד,
וועט אונזער קירך ווי אַ פאַרשעמטע וויינען.
בין איך גערעכט, סאַלוואַדאָר?

סאַלוואַדאָר:

עס רעדט מיין קעניגין ווי די געטרייע טאַכטער
פון איר גאָטספאָרכטיק לאַנד,
די בראַווע טשעמפּיאַנין פון דעם וואָרן גלויבן.
נאָר כ'הער, עס האָט זיין הייליקייט,
דער פויפסט אין רוים,
אַן אנדער מיינונג.

דיאַנאַ פירעס:

מיט שווער-קאָנטראַלירטער רוהיקייט

מוז פאָרטוגאַל אין אלעם נאָכטאָן שפּאַניע?
ביים הויף אין רוים פאַרגינען נישט די שפּאַניער,
וואָס אונזער אַמבאַסאַדע איז די גרעסטע, רייכסטע
און דאָ אין פּאָרטוגאַל אַליין —
די שפּאַנישקייט קריכט דורך אין אלע שפּאַרעס
פּולט אָן וואו נאָר אַ לויזער שטעג.
וואָס האָט די אינקוויזיציע אויפגעטאָן אין שפּאַניע?
געוויס, די פּלאַמען האָבן שוין גענוג אַראַבישע און יידישע
נשמות אויסגעלייטערט.

נאָר אויף דער ערד —
וואָס האָט די קריסטלעכע אמונה דען געוואונען?

דאָס דיניז:

מער צו דער קעניגין און האַלב אין פּליסטער

דאָס בלוט פון דיאָגאָ פירעם!
ס'פאַרפּלוקטע יידן-בלוט רעדט חוצפהדיק אין אים נאָך.

קאַטערינאַ:

ווי אים גיט הערן

ס'פאַסט דיאָגאָ פירעסן נאָך מער צו זיין אַ קאוואַליער,
דערציילן זיינע שיינע טרוימען,
צי נאָר פאַרפאַסן קלינגענדע קאַנצעיראַס
כ'בין זיכער:

ער וואָלט געוואָרן שנעל דער ליבלינג פון די מוזן,
ווי ער איז אונזערער,
נישט אמת מיינע דאַמען?
דאָך אין די פיינקייטן פון גלויבן און פון שטאַט זיך
מישן —

מיר וועלן אים פאַרגעבן,

צום קעניג און סאַלוואַדאָרן

זיין הייליקייט אין רוים וועט זיכער אַיינשטימען,

אויב אייער מאיעסטעט וועט נאָר באַשטיין אויף דעם פאַרלאַנג,
צו ערן פאַרטונאַל מיט דער גענאָד
פון הייליק גרויסן טריבונאַל.
ס'וועט אויך קלעמענט דער זיבעטער
באמיען זיך געוויס צוליב צו טאָן
דעם גרויסן קעניג פון די פאַרטוגעזן.

יאָאָן:

וואָס איז שוין געוואָרן אומגעוילדיק, וואָס מען האָט אים אזוי לאַנג
אונטערבראַכן

מיר וועלן היינט נישט ריידן וועגן איינפירן
די אינקוויזיציע אין אונזערע מדינות,
מיר ווילן לאָזן וויסן אייך,
אַז נאָענט זענען אפשר שוין די טעג
פון נייע צוגן אויסצולייזן דאָס געליבטסטע אָרט
אין קריסטנטום;
אַז אפשר זענען שוין די נעכט
פון דער ממשלה פון אומגלויביקע אין דעם געבענטשטן לאַנד
געצויילט.
די בראַווע גאָטספאַרכטיקע ריטער און סאָלדאַטן אונזערע—
זיי וועלן נישט גערופן ווערן
דעם קאַמף אַליין צו פירן.
זיי וועלן אפשר מוזן טיילן דעם נצחון
מיט אַנדערע.
דאָך וועלן זיי אויך האָבן שטאַרקע העלפערס
אין די סכנות,
מיט וועלכע גאָטס פאַרשטעלטער ווילן
קומט אונז צו פרוּבן.

עמלעכע שטאאמסלייט:

אַ נייער קרויץ-צוגן און מיט שטאַרקע העלפערס,

אנדערע:

און ווער וועט העלפן אונז?
איטאליע? ענגלאנד? שפאניע? פראנקרייך?
צי אפשר גאר דער אימפעראטאָר?

יאָן:

גערולדיק, מיינע הערן, ס'איז אַ סוד נאָך.
און ס'איז אזוי אומגלויבלעך,
גאָטס וועגן זענען אונז אזוי נישט צו פאַרשטיין,
אַז כ'וואָלט ווי איר געוואונדערט זיך,
ווען כ'זאָל ביי מיר נישט האָבן בריוו, אויטענטישע פאַפירן.
אַ בריוו פון פאָטער הייליקן,
קלעמענט דעם זיבעטן פון רוים.
אַ בריוו פון אונזער אַמבאַסאַדאָר דאָרט.
אַלץ מיט די זיכערסטע באַוואָרענישן,
מיט אָנזאָגן, אַז ס'ווייזט אַ נייע גרויסע צייט
איר חסד און איר ליבע
דער קירך-געטרייער פאָרטוגאַל
מיט הילף פון גאָט
און אונטער אונזער גענעדיקער עגידע.

שטאַאטסלייט:

דאָך ווען? און ווער?
ווער זאָל עס אונזער שותף זיין?

יאָן:

וואָרט אָפּ אַ וויילע, צו פאַרגרעסן דעם עפעקט

אַ יידישע אַרמיי.
גענקליבענע גבורים,
פון אַ פאַרבאָרגן יידיש לאַנד אין אזיע.

דער שליח פון דעם לאַנד,
דעם יידישן רעגירערס ברודער
א יידישער מאַרשאַל און פירשט,
איז איצט שוין אויף זיין וועג אַהער,
און ווערט ערוואַרט צו יעדער שטונד.

עטלעכע שטאאמסליימ:

א יידיש לאַנד! א יידישע אַרמיי?
א יידישער מאַרשאַל און קעניג?
צו העלפן אָפגעווינען גאָטס געבורט־לאַנד
פאַר אונז, פאַר פאַרטוגאַל?

יִאָאָ:

קוקט זיי אָן טריאומפֿירנדיק און זאָגט גאַנץ

דיאָגאָ פֿירעם:

שטאַרק אויסגערעגט אינערליך

אָ, מאַיעסטעט!
האַט ריכטיק איר גערעדט,
און מיר — געהערט?
א פירשט פון יידן ווערט ערוואַרט צו יעדער שטונד?
און קומט ווי א באַפֿרייער,
אז אַנזאָגער פון נייע צייטן?

יִאָאָ:

יָ, דיאָגאָ פֿירעם.
א פירשט פון גרויסן לאַנד כייבאר,
פרינץ דוד ראובני.

דיאָגאָ פֿירעם:

און ער איז פֿריינטלעך מיט די קריסטן?...

יִשְׂרָאֵל:

ער קומט מיר פֿאַרלייגן זיך

דיגאַג לויפט צו צו סאַלוואַדאָרן, שטאַרק דורכגענומען. סאַלוואַדאָר
לָאָזט אים גאַרניט זאָגן, און ער אַליין רעדט מיט אַ טאָן פֿון
טריאומף, וואָס איז הויפּזעכלעך געמיינט פֿאַר דיגאַגן

סאַלוואַדאָר:

אזיב ס'קומט אַ ייִדישער מאַרשאַל און פירשט,
אַ שליח פֿון אַ ייִדיש קעניגרייך,
קיין פֿאַרטונאַל,
און מען ערוואַרט אים דאָ צו יעדער שטונד,
מוז אָפּגעלייגט איצט ווערן
נישט נאָר דער אַיינפיר פֿון דער אינקוויזיציע —
אפילו דער געדאַנק.
ווי סודותריק גאָטס מעשים!
די הילף פֿון יידן, פֿון אָפּטריניקע,
צו ראַטעווען דאָס הייליק לאַנד
פֿון אומריינקייט און אומגלויבן.
דער פּאַסטור, דער אַלקריסטלעכער, אין רוים
האָט מיט אַ געטלעכן פֿאַרויסזען
געצאָמט אונז פֿון אַן אומבאַרענקטן שריט.
און אפשר איז אויך גאָטס כּונה,
מיר זאָלן צו די יידן ווערן ווייכער, לייטזעליקער.
דער וועג צו ייִדישע, פֿאַרהאַרטעוועטע הערצער
איז אפשר גאָר דורך גוטסקייט און גענעדיקייט?

קאַמערינאַ:

סאַלוואַדאָר טייערער,
ס'פֿאַרטראָגט אַיך די פּאַנטאַזיע שוין צו ווייט.
עס איז אַ ייִדיש האַרץ אַם בעסטן,
ווען ס'בראָט זיך אויף אַ שייטרהויפֿן.

י"ט

א יידישער רעגירער וועט זיין מיין שותף אפשר
אין א באפרייאונג-צוגאנג.

קאמערינא:

איך בין צו שפאניש, איך זאל גלויבן אָט די נייעס.

י"ט:

איך האָב דאָך בריוו פון פויפסט!
פון אונזער אמבאסאדאר אויך אין רוים.

קאמערינא:

וואָס קומט פון יידן,
וואָס איז מיט יידישע פאררעמער-הערצער נאָר פארבונדן,
איז מיר נישט ליב,
טויט אָפּ מיין צוטרוי.
און ווען כ'זאל גלויבן —
ווער ווייס וואָס ס'וועלן זיך די יידן בעטן.
פאַר זייער טובה!
ווער ווייס, וואָס ס'פלאַנט דער פאַלשער יידן-מוח.

דאָס דיניז:

דאָס זענען אמת-קעניגלעכע ריד,
אין אמת-קרויסטלעכע!

סאלוואדאָר:

עס האָט אַ ייד, אייער מאַיעסטעט,
דא נאמאס ריזע פון אַ טרוים אַ וואָר געמאַכט,
דורך יידן איז דער וועג געוואָרן אָפּן
פאַר אינדיעס רייכטימער קיין פאַרטוגאַל.

קאמערינא:

דאָס גוטס, וואָס שטאַמט פון יידן
איז סם פאר יעדן וואָרן קריסטן-האַרץ...

יאָן:

אַ, קאמערינא! דאָ איז פאָרט נאָך נישט מאַרריר.

קאמערינא:

הלוואי וואָלט יאָ...

עס באַוווינט זיך אַ שטאַטסמאַן, וואָס גייט גלייך צו צום קעניג,
פאַרבייגט זיך טיף, זאָגט אים עפעס שטיל, און יאָזן רופט אויס מיט
טריאומף

יאָן:

דער יידישער געשיקטער איז שוין דאָ אין ליסאַבאָן.
ער איז געקומען מיט אַ רייכער סוויטע,
און פאָנען, רויט-און-גאָלדענע,
באַצירן זיינע שיפן דריי.
ער פירט מיט זיך אַ גרויס עשירות
און ברענגט מיר בריוו, געשריבן אייגענהענטיק
פון פויפסט קלעמענט.
ער בעט אַן אוידיענץ ביי אונז.

אַלע זענען איבעראַשט. קוקן זיך איבער מיט פאַרוואַונדערונג. די יאָ-
גאַ פירעס פלייבט שטיין אַ דורכגעדרוינגענער און מורמלט אַרויס
האַלב מיט פראַגע, מער מיט פאַרשפורטער זיכערקייט:

דיאַגאָ פירעם:

אַ פירשט פון יידן.
קומט מיט אַ בשורה, אַ באַפרייער.

אַ נייע צייט ניט אויף.
דער וואָס פאַדאַרף פאַרויסגיין,
דעם וועג, דעם וועג, דעם וועג מיר אָנצוגרייטן.
אַלע וועגן פּלוצלונג זייערע בליקן אויף דיאָגאָן, ווייסן ניט וואָס
קומט פאַר. דיאָגאָ זעט נישט, הערט נישט.

בילד III

דיאגאָ פירעם — שלמה מולכו.
דוד ראובני.
דורס סעקרעטער.

אין דוד ראובני'ס קאפינעט, אין ליסאָבאָן

דיאגאָ פירעם:

האַט טאַקע אייער האַר מיך לאַנג
נישט זען געוואָלט?

סעקרעטער:

מיין האַר איז מיט אַ וויכטיק שליחות דאָ געקומען.
די עסקים זיינע האַט ער נאָר מיטן מלך צו פאַרהאַנדלען.

דיאגאָ:

נאָר ווייסט ער שוין, אז כ'בין אַצינד אַ ייד,
ווי אַלע יידן?

סעקרעטער:

מיין האַר ווייסט זאַכן פיל,
וואָס וועגן זיי האַט ער נישט ליב צו ריידן.

דיאגאָ:

פארוואָס איז ער באמת אַזא שווייגערדיקער?

עקערעטער:

איך בין בלויז זיינס אַ קנעכט,
און זיינע דרכים זענען מיר פארהוילן.
און וואָס איך ווייס —
נישט אַלעס דאַרף איך זאָגן.

דיאגאָ:

איך בין דאָך אייערער איצט...

עקערעטער:

איר וועט טון בעסער אָפצולייגן
אַזא פארטרוילעכקייט,
ביו ס'וועט מיין האַר ערשיינען.
עס זענען גאָר די צייטן נישט אזוינע,
און נישט דאָס לאַנד אַזא,
און נישט אַזא מיין האַר,
אַז אַלעס זאָל די צונג דערציילן
וואָס טוט אין האַרצן זיך,
וואָס אין דעם מאַרך פליט דורך.

דיאגאָ:

מעהר פאַר זיך

נישט ריידן. און איך —
איך וואָלט אַרויפגעקלעטערט אויף דעם העכסטן פלאַץ
צונויפגעזאַמעלט גרויסע מחנות מענטשן
און זיי דערציילט,
און זיי געוואָרנט,
און אָנגעזאָגט זיי.

וואָס דוד ראובניס קומען דאָ באַדייט.
איך וואָלט...

סעקרעטער:

עס האָט מיין האַר אַזוינע רייד נישט ליב
און אויב איר ווילט,
ער זאָל פון אייך נישט אָפּווענדן זיין אויער —
נישט רעדט אַזוי צו אים.

דיאַגאָ:

נאָר פאַרזיכטיק.
דאָס גאַנצע לעבן
נישט זאָגן קיינמאָל וואָס דו טראַכסט.
פון אַלע זייטן אַלץ דיזעלבע וואָרנונג.
איך האָב געמיינט:
דאָ וועל איך קאָנען זאָגן אָפּן, וואָס דאָס האַרץ פאַגערט.
נאָר ווידער נישט.
אויך דאָ די צונג פאַנוצן
אויף צו באַהאַלטן זיך,
פאַרבאָרגן דאָס וואָס רייסט זיך פון דער זעל.
וואָס זאַמט אייער האַרץ?

סעקרעטער:

ווער ווייס וואוהין זיין שליחות פירט אים,
וואָס פאַר אַ וויכטיקע ענינים
פאַרלאַנגען, מאַנען זיינע טעג פאַר זיך?
נאָר ס'דאַכט מיר, אז ער קומט.
גיט צו צום טיר, קוקט אין דרויסן

ס'איז ער.

און אויב איר ווילט מיך פאַלגן, יונגערמאַן —
וואָס ווייניקער, וואָס ווייניקער גערעדט!

אם וואָרסטן, שענסטן זענען די געדאַנקען
נאָך איידער זיי פאַרלאַנגען הערונג
ביים אויער פון אַ צווייטן.
ס'האַט דוד ראובני עסקים מיט מלכים,
און ס'ווערן פויפסטן, פירשטן, קאַרדינאַלן
נתפעל פון דער וואָג פון זיינע רייד.

ער גייט ארויס. ס'קומט אריין דוד ראובני. בערווען, לאַקאַניש
טרוקן. לאַזט זיך אויף אַ מינוט גיט פאַרכאַפן פון דיאָגאַס
עקזאַלטאַציע.

דוד ראובני:

האַט נישט פאַראיבֿל,
וואָס כ'האַב אייך געלאָזט וואַרטן,
דאָס דיאָגאַ פירעם.

דיאָגאַ:

רופט שלמה מולכו מיך.
אַז ועט איצט מיין נאָמען הייסן אין ישראל.

דוד ראובני:

עס הייסט נישט שלמה מולכו
דער קעניגלעכער סעקרעטאַר פון פאַרטונגענישן געריכט
און דאַרף נישט הייסן.

דיאָגאַ:

איך בין אַ ייד איצט צווישן יידן.

דוד ראובני:

וואָס מיינען אָט די רייד?

דיאָגאַ:

כ'האַב גוט געזען,

ווי אומוויליק איר זענט געווען צו רעדן,
ווען כ'בין די ערשטע מאָלן
צו אייך געקומען הערן דאָס גענארטע וואָרט.
איך האָב אויך גוט פארשטאנען
דעם טייטש פון אייער שווייגזאמקייט.

דוד:

וואָס ווילט איר זאָגן?

דיאנאַ:

אַן אומריינער בין איך געוועזן פינף און צוואַנציק יאָר.
ווי האָב איך גאָר געהאַט די העזה
צו קוקן אייך אין פנים ווי אַ גלייכער?
גאָר איצט... "

דוד:

וואָס איצט?

דיאנאַ:

איך בין אַ ייד, אַ ייד,
ווי אַלע זין פון דעם געבענטשטן פאָלק.

דוד:

זאָגט, וואָס אַזוינס האָט איר געטון?
ווילט איר דעם צוועק פון מיין נסיעה
פארשניידן גאָר ביים סאַמע אָנהויב?

דיאנאַ:

איך בין אַ קריסט געבוירן.
און כ'מזו אַ צלם טראָגן.
עס האָט מיין לייב געלעכצט גאָכן וואונדערבארן קרבן.
וואָס יערעס יידיש מענלעך קינד.

ברענגט אין דער אומבאוואוסטקייט פון די ערשטע טעג.
 ווי אונזער פאָטער, ווי אברהם,
 האָב איך געהאַרט צו גאָטס געבאָט
 שוין אין די יאָרן פון מיין רייפֿקייט.
 ווי ער,
 האָב איך אָן מורא
 מיט וויליקער און אייגענער האַנט
 גאָטס נדר מיט גאָטס פּאַלק באַפעסטיקט.
 איצט בין איך גלייך מיט אַיך,
 ליין אומריינער, קיין פרעמדער מער נישט, רבי...

דוד:

נישט רופט מיך רבי.
 איך בין אַ קריגסמאַן,
 געשיקט פון ברודער מיינעם
 דעם מלך פון כּיבצאַר,
 צו טאָן אַ זאַך אַ וויכטיקע, אַ קריגערישע,
 צו פּוּעלן אומגעוויינלעכע און שווערע מעשים.
 און איר — איר שטעלט מיין שליחות אין סכּנה,
 אַנשטאַט צו העלפּן, ווי איר זאָגט, איר ווילט.

דיאָנאַ:

די שליחות אייערע איז מיינע אויך.
 נאָר העלפּן קאָן איך, וויל איך איר.
 און דאַרפט דען איר,
 און דאַרף דען איך,
 פאַר עפעס מורא האָבן?
 גאָטס וואָרט, גאָטס רצון איז פון אלעם שטאַרקער, העכער.
 איך האָב געטאָן וואָס כ'האָב געדאַרפט,
 און וואָס — איך האָב געמיינט —
 אויך איר האָט מיך געהייסן טאָן.

דוד:

קוקט און שלמהן אויפמערקזאם, פאַרשנדיק, פאסט א באשלוס:

כ'האָב נאָרנישט אייך אזוינס געהייסן טאָן.
נאָר, מילא, ס'איז פאַרפאלן שוין,
און איצט...

דיאָגאָ:

און איצט וועט איר מיר אָפן אַלץ אַנטפלעקן?
נישט מער פאַרשטויסן, טרייבן מיר פון זיך?
ס'האָט שוין לאַנג געדאַרפט צושטאַנד. שוין קומען —
אייך האָב געהאַט אַ חלום...

דוד:

כ'פאַרנעם זיך נישט מיט קיין חלומות,
וואָס איך דאַרף טאָן, וועט זיין געטאָן,
און איר —
פאַרלאָזט וואָס ניכער פאַרטונאַל.

דיאָגאָ:

כ'בין דאָרט וואו איר,
ווי איר דאַרפט זיין —
וואו איך.

דוד:

איר האָט שוין איינמאַל מיר קאַפּויר פאַרשטאַנען,
און ווילט אויך איצט דעם טעות נישט פאַרריכטן.

דיאָגאָ:

ס'איז נישט קיין טעות.
עס האָט געמוזט זיין.
און איר — ווילט איר נאָך מער מיר פּרוּבן?

פארוואָר! ר' דוד,
ווי איד דארף אײך,
דארפט איר אויך מיך נישט ווייניקער,
און קיינער ווייסט עס דאָס נישט בעסער,
ווי איר.

דוד:

כ'בין קיינעמס פרובען גישט.
איך בין א מענטש פון הייל.
איך הייס אײך אָפּפאַרן פון דאַנען,
ווייל דאָס איז נויטיק פאַר דער שליחות,
וואָס ס'האַט געגעבן מיר מיין ברודער,
דער מלך פון קייבאַר...

דיאָגאָ:

די שליחות אייערע —
א, לאָמיר זי פון אייערע ליפּן הערן.

דוד:

צו פרי נאָך, אז די וועלט זאָל אלעס וויסן.

דיאָגאָ:

איך בין דאָך נישט „די וועלט“.
איך האָב געזען סימנים, אָנזאָגן, פון אייער קומען
מיט יאָרן פריער נאָך.
ווייל איז נישט דוד ראובני גמטריא...

דוד:

גמטריאות —
מיר זענען פרעמד די זאכן.
עס זענען מיינע דרכים נישט די דרכים,
וואָס פון די יידן אין די לענדער פון צעשפּרייטונג.

דיאגאָ:

ווי אויפגעוואַכט

איר רעדט, ווי איר דארפט רעדן.
אז וואויל דער צייט,
אין וועלכער איר האָט זיך באַוווּזן.

דוד:

איר מוזט פאַרלאָזן פאַרטונאַל.

דיאגאָ:

און איר?

דוד:

כ'וועל דאָרטן זיין,
וואו ס'דאַרף מיין שליחות מיך,
און אַלץ וועט אין דער רעכטער צייט
באַוואוסט שוין ווערן.

דיאגאָ:

טראַכט נאָך אַ וויילע

אודאי.

איר זענט גערעכט.
איך דאַרף די פרידער זען אין אַלע לענדער,
אויף זיך אַליין דערפילן זייערע יסורים,
אין אַלעס ווערן איינס מיט זיי.

דוד:

און נישט פאַרגעסן,
אז שונאים זענען אומעטום פאַראַן,
מיט אויערן, גרייטע אויפצוכאַפן עפעס אַנדערש ווי איר
ווילט.

מיט מיילער עפעס אַנדערש צו דערציילן.

דיאָנאַ:

יאָ, פאַרזיכטיק, איר זענט גערעכט.
כאַטש ס'ווייסט איין גאַט:
כ'וויל שרייען דאָס וואָס כ'ווייס און פיל.
כ'מוז ווידער מעסטן יערעס וואָרט מיינס.
נאָר ס'זעט די מאַס זיין נאָר אַן אַנדערע,
ווי די וואָס האָט פיל יאָרן פאַר דעם האַרץ געשוועבט,
ווען פאַרטונאַל האָט בלוז געזען,
ווען פאַרטונאַל האָט בלוז געוואוסט פון דיאָנאַ פירעסן.

דוד:

פאַרט אָפּ און זייט מצליח, דיאָנאַ פירעס.

דיאָנאַ:

רופט שלמה מולכו מיך.

דוד:

נישט וויכטיק זענען נעמען, געגעבענע דורך מענטשן.
נישט דאָס וואָס ס'זעט די וועלט און קען,
האָט וועלכן ווערט.

דיאָנאַ:

ווי ווילט זיך מיר
איר זאָלט אזוי נאָך ווייטער רעדן.

דוד:

פאַרט אָפּ מיט פרידן, דיאָנאַ פירעס,
די פריסטע שיה, וואָס וועט פאַרלאָזן ליסאָבאָן,
וועט גאָרנישט זיין צו-פרי
פאַר אייך.

דיאגאָ:

כ'בין גרייט.
ס'וועט ענדלעך אויפשיינען דער טאָג,
וואָס האָט געריסן זיך
מקוים ווערן
אין די הלומות מיינע.
אייער קומען איצט איז קלאָר פאר מיר,
ווי ס'איז דער פנים פון קרישטאָל.
ווי דורך קרישטאָל ציט לויטער זיך
מיין וועג.

דוד:

אים צופירנדיק צו דער טיר

וואָס דאַרף זיין — וועט זיין.

בילד IV

יוסף קארץ,
משה טראני,
שלמה אלקאבעז,
אברהם הלוי ברוכים,
פריץ קאלאכני,
בן זמרי,
שלמה מולכו.

אין צפת. האלבע נאכט אין שול. יידן זיצן און לערנען ביי
אפענע ספרים. דעם אויבנאָן פאַרנעמט יוסף קארץ, צו וועלכן
זלע אנוועזנדע באַזיען זיך מיט גרויס יראת הכבוד. ווען דער
פאָרהאַנג הויבט זיך אויף, זיצן אלע אין האַלפֿ־טונקלקייט
אויף דער ערד און טוען תפילה. דער נגון פון קינות ציט
זיך לאַנגזאַם און טומנע. דאָן הויבט זיך אָן אַ שמועס מיט
יוסף קארץ אלס צענטראַל פיגור.

יוסף קארץ:

שוין וויפיל יאָרן ווי מיר קומען דאָ צונויף זיך,
און דאָך ווי גרויס, ווי אייביק-ניי דער ווייטיק.
אויף הייליקער, געליבטער ערד.
אויף אונזער ערד —

און פרעמדער ערד.
 דעם נביאס ווערטער קלינגען פריש מיט וואונדקיט.
 גלייך ס'האָט זיי גאָט ערשט היינט,
 פאַר היינט,
 אין מויל צו אים געלייגט. פּויזע
 עס מערן די יסורים זיך פון אויסדערוויילטן פּאָלק
 מיט יעדן טאָג.
 דערווייטערט פון זיין היים,
 צעשניטן איבער ימים, איבער לענדער,
 ליירט יעדעס גליד פון פּאָלק ישראלס גוף,
 איז אים באַשערט נסיון נאָך נסיון.
 די הימלען זענען רויט מיטן בראַנר פון אונזער פיין
 און יעדער אורח,
 וואָס קערט זיין פוס צו אונזער נעסט אין צפת,
 דערציילט פון נייע גזירות,
 פון נייע טרייבונגען,
 פון אויסטערלישע בייזקייטן.
 די האַנט פון שטראַפּער ווערט נישט מיד,
 און ס'יידיש האַרץ דאַרף נייע שטאַרקונג אַלע טאָג
 נישט אויסצוריינען.

קורצע פּויזע, אין דער צייט, פון וועלכער דער נגון פון די
 קינות צעטראַגט זיך ווידער, אָבער אין שנעלערן טעמפּ, ווי
 פריער. האַקט זיך אָפּ, ווען קאַרָאָ זעצט פּאָרט
 ווי ניי דער ווייטיק, אייביק ניי און אייביק וואונדיק.
 נאָר פּריינט און לערער מיינע,
 ווי גרויס, ווי ניי, ווי אייביק אויך דער וואונדערל
 חצות. אום האַלבע נאַכט.
 עס שייַלט דער טאָג זיך פּאַרט,
 כאַטש סומנע שטאַקט די פינצטערניש.
 ליכט ראַנגלט זיך מיט חושך.
 און כאַטש אין גאס איז שווער צו זען

דעם צדיקס האנט,
 אפילו ווען זי שטרעקט צום הימל זיך
 דאך ווייסן מיר,
 אז קערן נאך קערן — עם זאמלט זיך דאס ליכט,
 א טראפן נאך א טראפן — עם פליסט די זוניקייט.
 עם וועט די פינצטערניש צעניין,
 נישט ווערן,
 ווי עפעס, וואס איז גאר נישט דא.
 נישטאָ קיין פינצטערניש.
 אלץ ליכט, אלץ כולו ליכט.
 בלויז אונזער שוואַכקייט טיילט פונאַנדער,
 בלויז אונזער מענטשלעך אויב,
 זעט צוויי, א סך,
 וואו ס'איז גאר איינס
 איינס.

אברהם הלוי ברוכים:

דאָרום דאָרף אָנהויבן דער מענטש צו וואַכן
 אום האַלבע נאַכט.
 ווען ס'איז אַם פינצטערסטן, הייבט אָן זיך טאָג.
 אין שוים פון הושך ברענט און גליט, און לויכט מיט גבורה
 דאָס ליכט,
 וואָס שטענדיק איז עם ליכט.

פּרץ קאַלאַבי:

ווי דאָרפן דאַנקען מיר השם-יתברך,
 וואָס אַלע זענען מיר אין צפת,
 אויף הייליקער געבענטשטער ערד,
 אין איידעלער חברותא
 פון די וואָס זען,
 וואָס לערנען און פאַלערן.

יוסף קארץ:

געלויבט איז נאָט צו יעדער שעה.
דאָך דארפן מיר אויך קענען אָפהיטן
די פרייד, וואָס פליסט פון יעדער רגע,
פון יעדער מעסטונג שטח.
נאָר נישט זיך איבערנעמען,
אפילו מיט אונזער צדקות.
געדענקען זאָלן מיר וואָס — ווער מיר זענען.
געדענקען שטארק,
ביז צום פאָרגעסן
און זיין ענווים אָן זכרון.

משה טראַני:

ענווים אָן זכרון!
אפילו זינד פאָרגעסן,
אי אייגענע, אי פרעמדע?

יוסף קארץ:

די פרעמדע נאָך מער ווי די אייגענע.
פאָרגעסן יענעמס זינד
איז מציל זיין נפשות צוויי —
אי זיך אי יענעם.

משה טראַני:

נאָר שטייט דען נישט געשריבן,
מען זאָל דאָס שלעכטס פונצווישן זיך
פארטיליקן?

יוסף קארץ:

געבאָט און דין איז נישט גענוג פאר דעם,
וואָס גארט צו זיין אַ צדיק.

דער צדיק טאָר זיין האַרץ נישט אויפהענגען
אויפן צוים פון דין.
דער צוים דאַרף שטיין אין האַרץ ביי אים
ס'איז דין אַליין דער ברייטער צוים
פאַר די שוואַך-האַרציקע.

משה מראני:

מען טאָר נישט צופיל שפילן זיך מיט דין.
שטאַט ענגער קען דער צוים נאָך ברייטער ווערן,
פיל ברייטער,
ביז ס'איז נישטאָ קיין חילוק,
קיין גרענעץ צווישן דער עבירה און דער מצוה.
עס האָט געטראָפן שוין, ר' יוסף.

יוסף קארא:

אודאי קענען מענטשן גרייזן, ר' משה.
נאָר בעסער פיל אַ גרייז
צום גוטן,
ווי צו דעם שלעכטן.

אברהם הלוי ברוכים:

ווי זעט איר נישט, ר' משה,
ווי ס'איז גערעכט ר' יוסף.
איר ווייסט, ווען נישט זיין כשרע סבלנות,
זיין זוכן גוטס, וואו אַלע זעען שלעכטס,
וואָלט היינט אַ יידישע נשמה
געליטן פון די גרעסטע קללות.
איר דאַרפט עס בעסער וויסן, ווי אַן אַנדערער.
ווער נאָך, ווי איר,
האָט יענעם ביזן חשד געהאַלפן שפינען?

משה מראני:

איר מיינט די אשה ברכה בת ר' מאיר
יהודהס ווייב?

אברהם הלוי ברוכים:

יא, זי.

איר האָט געשריען דאָן: דער דין! דער דין!
און רק געשראָקן אונז, די גאַנצע קהילה,
מיט צרות און מיט שווערער שטראַף
פאַר סובל זיין אַ טמא פרוי,
פאַר גוטסקייט צו אַזאַ,
וואָס האָט אויף אונז געבראַכט די זינד
פון אשת-איש.
און וואָס האָט אַייער חשד געוועקט?
זי האָט אַרײַנגעלאָזט צו זיך אַן אורח ביי דער נאַכט,
ווען ס'איז איר מאַן געווען אַוועקגעפאַרן.

משה מראני:

דער חשד איז גרויס געווען,
מען האָט שוין פריער פיל געמורמעלט אויף דער אשת.

יוסף קארע:

אַ חשד איז קיינמאָל נישט גענוג,
ווי גראַד עם זאָלן נישט צו אים
די שטעגן אַלע פירן.
נאָר נישט געאַיילט זיך מיט אַ חשד,
צו משפטן, פאַרמשפטן.
אַ שלאַנג אַ שאַלקהאַפטע איז חשד
וואָס רעדט צו ביזן אָן,
אַ חיה-רעה, וואָס צעפרעסט דאָס האַרץ
און הילט אין וויסטן חשך איין דעם שכל.

די היה רעה דארף א צאָל
 די שטאַרקסטע און באַוואַרנסטע.
 אין גוטס זאָל קיינער זיך נישט צאַמען.
 אַלץ פרייער, גרעסער, ברייטער אויסשפרייטן
 דעם גר פאר דעם גוטס.
 דערפאר אין שלעכטס —
 וואָס איינגעהאַלטענער, געצאַמטער,
 און וויפיל זיך געצאַמט — נאָך ווייניק!

אברהם הלוי ברוכים:

ווי אמת איז ר' יוספס וואָרט, ר' משה.
 עס האָט געהאַלטן שוין, אז ס'זאָל יהודה
 זיין ווייב פון זיך פאַרטרייבן.
 ערשט ווען ר' יוסף האָט דעם ענין
 באַלויבטן מיט דער וואַרעמקייט פון רחמים,
 האָט ס'בייז אונז דאָ געמיטן,
 און נישט פאַרשניטן איז געוואָרן
 א יודישע נשמה.
 ווי אַפגעאַטעמט האָט די קהילה דאָן!

יוסף קארץ:

גענוג דערפון, ר' אברהם.
 מיר שעדיקן נאָר פון דאָס ניי א מענטש
 מיט אונזער רעדן, טראַכטן וועגן חשד.
 ס'גייט קיין שום וואָרט לאַיבור,
 און קיין מחשבה איז נישט אָן נוצן אָדער היוזק.
 עס דאַרפן אונזערע מחשבות,
 און אויך די ווערטער אונזערע
 פונקט ווי די מעשים זיין;
 צום גוטן שטענדיק,
 און שטענדיק ריין.

גערענקען זאלן מיר:
דער חושך איז (קיין קארעקציע!) פאראומריינט לי
דער רשע א פאראומרייניקטער צדיק,
און די עבירה — א פאראומרייניקטע מצוה.

פּרץ קאַלאַבי:

וואָס איז די העכסטע, ליכטיקסטע מדרגה
פון ריינעם האַרץ,
ווי קען א מענטש דערגרייכן זי,
ר' יוסף?

יוסף קארץ:

אינם שייכות פון דעם מענטש צום חבר,
צום שכן זיינעם.
אין טראכטן שטענדיק גוטס פון יענעם,
אין טאן אים גוטס.

פּרץ קאַלאַבי:

איר ווייסט ר' יוסף:
ס'האָט איטליכן פון אונז עשירות גאָט באַשערט,
מיר האָבן עם פון זיך גערייניקט,
ווי מיסט, וואָס קלעפט זיך צו די פיס.
ר' ברוכים איז אַ באַנדער,
שלאָגט פעסער מיט געבויענעם רוקן
פון זון ביז זון.
ר' משה טראַני שטייט אין מאַרק,
פארקויפט דאָרט שפּיזן,
און איז מקבל באַהבה,
צי ס'ברענט די זון זיין פנים,
צי ס'פאַטשט, פאַרדאַרט זיין לייב דער ווינט.
מיר לעבן אלע מיט דעם שווייס

פון אונזער מי,
 ווייל קיינער וויל נישט קיין הנאה האָבן
 פון יענעם נויט און פראַצע.
 ס'וויל קיינער דאָ נישט צונעמען ביי קיינעם
 אַ טייל פון לעבן,
 וואָס איז נאָר זיינס און גאָטס.
 וואָס פאַר אַ פגם געפינט איר נאָך
 אין אונזער פירונג,
 און אונזער שייכות צווישן מענטש און מענטש?
 אין וואָס נאָך פעלן מיר?

יוסף קארץ

זאָל גאָט מיך אויסהיטן צו משפטן.
 ווער בין איר, וואָס איר זאָל אייער שופט זיין?
 מיר דארפן לויבן גאָט,
 וואָס צפת איז אונזער וואוינאָרט,
 און וואָס מיר קענען לעבן דאָ מיט אייגענער פאַרדינטער
 אַרבייט.

נישט פילן אין דעם האַרץ די גרויסע עולה
 פון עסן יענעם מי, און יענעם מאַטערניש און ווי
 אזוי באַדאַרף אַ מענטש דאָך לעבן,
 אזוי באַדאַרף אַ ייד.

משה מראַני:

נאָר עפעס זענט איר נישט צופרידן,
 ר' יוסף.
 איר זאָגט נישט אָפּט קיין מוסר.
 נאָר זייער אָפּט איז אייער בליק פאַרכמורעט.

יוסף קארץ:

איר טראַכט, ר' משה,
 אז אלעס, וואָס מיר טוען, איז נאָך נישט גענוג.

מיר טוען רעכט.
מיר פירן זיך,
ווי ס'דארפן די,
צו וועמען ס'קומען ברירער פרעגן עצות
פון אלע תפוצות פון ישראל.
נאָר עפעס ווייסן מיר צופיל דערפון,
שוין צופיל טראַכטן מיר פון אונזער גוטסקייט.
משה טראַני:

איז וואָס? אַפילו טראַכטן טאָר מען נישט?
יאר ווילט, מיר זאָלן זיין מלאַכים?
אברהם הלוי ברוכים:

ער טשעפעט דק זיך צו ר' יוספן,
און וויל נישט משיג זיין זיין רעיון.

יוסף קאַראַף:

אָן תרעומות, ר' אברהם.
מען דאַרף זיין גוט, ר' משה,
נישט טראַכטנדיק ווי גוט מען איז,
גוט — אָן דער גאווה פון דער גוטסקייט —
דאָס איז די הויכע, אמתע מדרגה.
אויף איר, אויף אַט דער הויכקייט זע איך איינעם,
איינעם בלויז.

מיט מילדקייט שיינט נאָטס מאַרגן-ליכט אויף אים
און ער אַליין קען אין זיין ריינקייט
זיין ריינקייט נישט,
ווי ס'לויכט די זון, ווייל זי איז ליכט,
ער איז...

ווער ווייס, חברס, וואָס עס איז
מיין פילגעליבטער פריינד,
דער אויסדערווילטער שלמה.

שלמה אלקאבעז:

וואָס איז די גאנצע צייט געזעסן שטיל, זיך איינגעהערט און
שטאַרק פאַרטראַכט. ווי פּלוצלינג אויפגעריסן

דער אויסדערוויילטער שלמה,
איר מיינט דאָך שלמה מולכוז?

יוסף קארץ:

יָא, אים, וואָס איר לענט אַלע,
וואָס אַלע האָט איר ליב געקראָגן אים
אין דער געמאַסטענער געצייילטער צייט,
וואָס ער האָט אונז געשענקט.
ווי האָט געקאָנט דען אַנדערש זיין?

דירעקט צו שלמה אַלקאבעזן

אי דו, אי ער,

איר ביידע זענט מיר איינגעפאַקן אין דעם האַרץ.
נאָר ער — צו אים באַגערט מיין זעל.
דו האָסט זיך נאָר וואָס אומגעקערט פון דיין נסיעה,
און גוט איז דיך צו זען דאָ לעבן מיר.
ער קומט באַלד אויך אַהער.
פאַרוואָר: עס בענקט מיין האַרץ נאָך אים,
ווי ס'גאַרט דאָס אַנקומען פון שבת —
דער קעניגין.

שלמה אלקאבעז:

דערציילט מיר, רבי, וועגן אים,
וואָס האָט די זכיה, אז ס'זאָלט איר,
דאָס גרויסע ליכט פון אונזערע טעג,
דער פעלז פון אונזער דור,
אים אַנרופן דער אויסדערוויילטער.

יוסף קארע:

שלמה מולכו!
וואָס פאַר אַ קעניגלעכער נאָמען!
ווי זיין געשטאַלט,
ווי זיין נישט-ערדיש לעבן,
זיין מלכותדיקע זעל.

פּרץ קאַלאַבי:

דער קלאָרער אמת רעדט דורך אייער מויל,
ר' יוסף.
וואָס איר האָט דאָ געזאָגט פון שלמה מולכו,
איז ווי דאָס ליכט פון זון,
וואָס פּריוויט דאָס ליכט פון דער לבנה.

יוסף קארע:

אַ טעות, פּרץ,
איך ווייס נישט צי אין מיינע רייד שיינט דורך
דער ווייסער שטראַל פון דער לבנה
נאָר ער —
איז זיכער לויטער זונליכט,
וואָס היילט און טרייבט יעטווערן
אויף וועמען נאָר עס פאַלט.

בן זמרי:

וואָס איז צוגעגאַנגען צו די שמוסנדיקע, ווען ר' שלמה
מלכוס נאמען איז דערמאָנט געוואָרן
אויך איך האָב אָפּט געהערט אויף די נסיעות מיינע,
אין אַרדיאַנאַפּאָל, אין סאַלאָניקא,
אין אַנדערע מקומות, נאָענטע, ווייטע,
ווי גרויס ס'איז דער,
וואָס פאַלד וועל איך די זכיה האָבן
צו זען אים מיט די אויגן.

עס האָבן מיר דערציילט פיל יידן,
 אַלץ חשובע, באַגלויבטע לייט,
 אז ס'גייט אַ בלענדיק ליכט פון שלמה מולכוֹן.
 און ס'שפּרייטן זיך פון אים וואוילשמעקעדיקע ריחות
 איך האָב געהערט,
 אז ס'פלעגן גרויסע מקובלים,
 צדיקים, רייד אין יאָרן און אין קדושה
 פון ווייטנס, פון מרחקים, פאָרן זוכן אים,
 ער זאָל מיט זיי קבלה לערנען,
 זיי מדריד זיין אויף די געהיימע שטעגן
 פון הין.
 און וואו אַ זיגל —
 האָט ער מיט לייכטקייט אויפגעבראַכן,
 וואו נאָר אַ טיר, וואָס איז פאַרמאַכט,
 האָט ער געעפנט.

פּרץ קאַלאַבי:

און איז נאָך יונג אַזוי!
 אַ נוצרי אַ געבוירענער,
 אַן אנוס פון דער מאמעס ברוסט —
 זיך מל געווען אַליין אין ליסאַבאָן.
 געוואָרן דער געהויבנסטער גר-צדק.
 פאַרטראָגן דאָן די שרעקלעכסטע יסורים.
 געשפּאַנט מיט גלויבן איבער אַלע ערדישע סכנות,
 און ניצול ברוך השם געוואָרן פון די שונאים הענט,
 זוי ס'גליטשט אַ שטראַל אַרויס זיך
 פון צווישן שוואַכע, בלינדע פינגער מענטשעשע.

יוסף קאַראַ:

יאָ, פריינט, חברים מיינע,
 געבענטשט איז צווישן זיינע ברידער שלמה מולכוֹן.
 זוי דאַרף איך נאָט דעם לעבעדיקן דאַנקען,

וואָס ער האָט מיינע טריט געפירט אַזוי,
אַז ס'איז אויף מיר זיין שאַטן לייטזעליק געפאלן.

שלמה אלקאבעז:

וואָס עפעס שאַטן?
פאַרוואָס נישט ליכט?

יוסף קארץ:

עס איז זיין שאַטן לויטער העל גענוג.
און צו דעם ליכט פון זיין נשמה —
ווי קאָן איך האָפן צו דערלאנגען?

שלמה אלקאבעז:

איר רבי, רעדט פון אים,
ווי נישט קיין אונזערער וואָלט ער געווען,
און ווי ער וואָלט געקומען פון אַנדערע, פון העכערע עולמות.

יוסף קארץ:

איך גלויב, מיין ליבער שלמה,
אַז ער איז טאַקע נישט פונדאָנען.
אַ וואַנדערער אַ פרעמדער, נאָר אַ זעליקער,
איז שלמה מולכו צווישן אונז,
אַ וואַנדערבאַרער שליח.
און ווער קאָן משיג זיין,
וואָס ס'איז זיין שליחות,
דאָ צווישן אונז.

בן זמרי:

איך האָב געהערט אויף מיינע וואַגלענישן,
אַז ס'דאַרף ר' שלמה מולכו
נתגלה ווערן באַלד,
און ווען ס'וועט דאָס געשען,

וועט כולו שבת קומען
זיך שפרייטן אויף גאָטס פּאַלק.

יוסף קאַרף:

האַט קיין פאַראיבל נישט, ר' אורח,
נאָר כ'בעט אייך שטאַרק
נישט זאָגן דאָס, ווען ער וועט דאָ זיין.
איר וועט אים מיט אזוינע רייד מצער זיין.
עס וויל נישט שלמה מולכו הערן וועגן זיך דאָס וואָרט,
וואָס שוועבט ביי אַלע אויף די ליפּן,
מיט וועמען עס באַהעפט זיין בליק זיך,
ווער ס'קומט אין זיינע דלג אַמות.

שלמה אלקאבעז:

און איר, ר' יוסף,
זאָגט גלויבט איר אויך אז שלמה מולכו
איז דער...

עס קומט אריין שלמה מולכו. עלטער געוואָרן. אָבער נאָך
פיל גייסטיקער, ווי דורזיכטיק. אַלע קוקן אויף אים און ער
קוקט אויף אַלע מיט ליבצ

שלמה מולכו:

געבענטשט איר אַלע!
גאָטס ברכה אויף דער הייליקער קהילה צפת,
וואָס אזוי פיל לומדים
אזוי פיל חסידים און צדיקים
באַפּרוכפערן איר ערר מיטן ליכט פון זייערע אויגן,

יוסף קאַרף:

געבענטשט זיי דו, וואָס ביסט געקומען.
מיר אַלע וואָרטן דאָ אויף דיר
צו ווינטשן פריד ביי דיין אַרויסגיין.

עם ווייסן אלע שוין, אז ווידער גרייטסטו זיך אין וועג,
און ס'גארן אונזערע הערצער דיר אונזער ברכה מיטצוגעבן,
כאָטש ס'טרויערט יעדעס האַרץ,
וואָס ביסט נאָר ווינציקע חדשים
געוועזן צווישן אונז.

שלמה מולכו:

יא, מאָרגן גיי איך אָפּ פונדאָנען.
איך הער, ס'איז דוד ראובני שוין צוריק אין רוים
און וואו ער גייט פאָרויס,
מוז איך דאָרט שפעטער זיין.
צפת! צפת!

ווי הייליק איז דער נאָמען.
פול ווי אַ מילגרוים איז מיין יעדער טאָג געווען דאָ
פול מיט די רייכע קערנער פון גאָטס חכמה,
פון אמתדיקן לעבן.

יוסף קארץ:

דער נאָמען דוד ראובני ווערט אָפּט געפאָרט מיט דיינעם
שלמה.

ביז איצט האָסטו נאָך נישט געזאָגט מיר
פאָרוואָס, מיט וואָס,
ס'איז אייער גורל ענג צונויפגעקניפט.
ביז איצטער האָב איך נישט געפרעגט,
געוואָרט כ'זאָל ראוי ווערן,
אַ דו אליין זאָלסט עפענען פאר מיר דין האַרץ.
נאָר איצט, ווען דו פארלאָזט אונז...

שלמה אלקאבעז:

דערציילט, ר' שלמה,
פון אייער מויל, אַ, לאָמיד הערן כאָטש אַ קליינעם טייל דערפון

וואָס אייער לויב —
וואָס גייט פאָרויס אייך, ווי אַ מתנה העלדן, —
באזינגט אין יעדן לאַנד,
און זינגנדיק איז גובר אלע הערצער!

שלמה מולכו:

נאָך נישט די צייט געקומען, מיינע פריינד.
מען טאָר דעם וועג איר נישט פאַרלוּפן.
דער לויב, דער לויב, וואָס לויפט פאַר מיר —
זאָל גאָט מיר געבן קראַפט אים נישט צו הערן
פון אים נישט וויסן.

בן זמרי:

ר' שלמה —
אין ווייטע לענדער האָט אייער נאָמען
געטריפט ווי שמעקעדיקער אייל פון אלע ליפן.
אין ווייטע לענדער האָט אייער נאָמען
מיט פרייד געצונדן יודישע נשמות.
נאָר זייערס איז די זעהונג און די הערונג פון אַליי.
נאָר אייך צו זען,
ר' שלמה.

אַ וואָרט פון אייך, געבענטשמער
כ'זאָל קענען טרייסטן און דערציילן אין די ווייטסטע ווינקלען
פון ישראל:

מען חשבונט נישט אומזיסט,
מען זעט די גרויסע צייכנס נישט אומזיסט,
עס האַפּט, עס וואַרט דאָס פאָלק ישראל נישט אומזיסט.

שלמה מולכו:

ווער ס'האַפּט און וואַרט —
וואַרט קיינמאָל נישט אומזיסט.
נאָר אייך —

ווי קאן איך איצטער זאגן!
וואָס קאן איך איצטער זאָגן?

יוסף קארץ:

וואוהין ציט איצט דיין גייסט, מוין שלמה?
דערצייל דאָ דינע פריינט,
וואָס איז דיין גרויסע שליוחות?

משה טראני:

איבערברעכנדיק

איר פאָרט אַוועק, ר' שלמה,
און וואָס וועט זיין מיט דבורהן. —
מוין טאַכטער, אייער כלה?

שלמה מולכו:

יא, דבורה

פאָרטאַכט זיך

עס וועט זיין רעכט, ר' משה.
ס'וועט דבורה מיך פאַרשטיין —
און העלפען מיר.

משה טראני:

אומצוטרידן

עס פירט זיך נישט ביי יידן...
ווערט איבערגעריסן און באַזייטיקט פון שלמה אַלקאַבעז

שלמה אלקאבעז:

אַנטפלעקט פאַר אונז, ר' שלמה:
וואָס איז זי — אייער שליוחות,
און וואָס בינדט אייך צונויף מיט דוד ראובנין?

שלמה מולכו:

מער סאַר זיך, ווי אלס ענטפער
ער איז — דער קריגסמאַן.
אַ מענטש פון שווערד
איז דורך ראובני!

בן זמרי:

אין א געהיימנוספולן פליסטער צו די איבריקע
דער קריגסמאַן!
פאַרשטייט איר נישט דעם זין?
משיח-בן-אפרים
דאַרף זיין אַ מאַן פון שווערד,
משיח-בן-אפרים
מוז קומען פאַרן בן-דוד,
דעם וואָרן, לעצטן אויסלייזער.
און דורך ראובני איז דער קריגסמאַן,
געקומען פאַר ר' שלמהן —
פאַרשטייט?

אלע צעטומעלט. יוסף קאַרָאָ קוקט מיט איבעראשונג, אָפּערן
מיט פּוֹלן גלויבן אויף מולכו, פּוּיזע. אלע וואָרט
אומגעוולדיק. משה טראַני אליין קוקט אַריין אין אַ ספר און
ברומט אומצופרידן אַ קינה-גיגון. אַלץ — געשפּאַנט °
שלמה מולכו הויבט אָן רעדן און בעת ער רעדט איז קלאַר
אַז ער האָט פאַרגעסן וואו ער איז, אָדער אָז ער רעדט
צו עמיצן

שלמה מולכו:

גמטריאות, חשבונות.
מספרים. ראַנגלענישן. האַפּנונגען.
דער קץ — ווען וועט ער קומען,
און ווער איז דער, וואָס וועט זיין ברענגער זיין?

נאָר וואָס איז קיין?
 ווי קאָן אַ סוף זיין, ווען עס איז נישטאָ קיין אָנהויב?
 סוף — אָנהויב — ווערטער, ווערטער נאָר.
 ס'איז עפעס אַנדערש.
 ס'איז נישט. ס'איז נישט.
 נאָר ס'איז דאָך פאַרט...
 ס'איז דאָ דאָס לייך פון פּאַלק,
 וואָס אַנדערש איז ווי אַלע פעלקער,
 וואָס איז געקומען אויף דער וועלט
 צו זיין און טאָן נאָר אַנדערש.
 און אַלע זעען צו זיין לייך,
 און ס'פאַלק אַליין — עס קאַרטשעט זיך און שרייט פון
 ווייטיק.

פאַרוואָס אזוי פיל ווייטיק?
 פאַרוואָס אזוי פיל צער?

פון וועלכן אָרט פון כסא-הכבוד
 האָט שמחהדיק געפּלאַסן די נשמה פון מיין פּאַלק?
 פון אָרט פון האַרץ
 און פון דעם אָרט פון מוח.
 ס'זאָל האַרץ און מוח זיין דאָס פּאַלק ישראל.
 דאָס פייער פון אַלוויסקסטן, אַלהייליקסטן געדאַנק —
 דאָס איז די זעל פון פּאַלק ישראל.
 געדאַנק,
 געדאַנק, וואָס ברענט און צינדט,
 אַלהייליק פייער!
 געדאַנק דאַרף קלייד —
 אַ, שוואַכקייט ערדישע, וואָס אַנדערש קאָן זי נישט באַנעמען.
 איז ס'פּאַלק געשיקט געוואָרן אויף דער ערד,
 און ס'פּייניקט צווישן פעלקער זיך —
 אז בולט זאָל זיין גאַטס כונה,

און ס'פאָלק אליין זאָל וויסן —
 אז גוף איז גאָרנישט,
 נאָר דום,
 וואָס דאַרף צעשטערט, געשלאַגן ווערן.
 דער גוף פון כלל-ישראל — לאַנד,
 דאָס הייליקע, אַלטהייליקסטע פון צווישן לענדער,
 איז חרוב, אָפגעמעקט,
 צוריק, נישט.
 נישט.
 די אויבערשטע מדרגה —
 איז נישט.
 — איר קלאַנט אויף אומגעקומען לאַנד!

איר ווילט דעם נישט, דעם הייליקן, באַקליידן פון דאָסנייץ?
 אַ, גלוסט דעם קערן, נישט דעם לבוש!
 ס'איז לאַנד — נישט פלאַך פון ערד,
 נאָר דאָרט וואו די נשמות לויכטן.
 נישט קלאַנט אויף דעם באַפרייטן גוף פון פאָלק.
 קלאַנט וואָס עס מוזן נאָך די צווייגן פון ישראל,
 די צווייגן, צווייגלעך, בלעטער, בליטן פון דעם בוים,
 מיט לייב,
 מיט תאוות, וועלונגען און גלוסטונגען פון לייב
 באַשווערט זיין.

עס ברענען, ברענען, לייבער יידישע.
 דער ווייטיק פון דעם לייב
 שרייט, רייסט זיך איבער די פיר עקן פון דער וועלט'
 די ווינטן טראָגן אים פונאַנדער
 אין אַלע הימלען.
 עס וויינען די מלאַכים,
 דאָס האַרץ פון אַלֵוויסיקסטער און ריינסטער חכמה

גייט אויס פון צער און רחמים.
נאָר האַרץ ווערט דאָך געקילט, געטרייסט פון קאָפּ,
דאָס לייב דאַרף וויסן — עס איז גאַרנישט.
זאָל לייב דורך ווייטיק, לייך, זיך לערנען:
דאָס איז די נחלה און דער טייל פון לייב.

צעשטערט דאָס קלייך,
און העלפט אַליין צערייסן עס.
און ווען איר וועט דעם גאַרנישט פונקט אזוי דערקענען,
ווי ס'איז באַקאַנט דער ווייטיק,
וועט איר פון לייב באַפרייט זיין
זיין חכמה,
אַלויסיקייט,
נשמה נאָר,
מחשבה ריינע.

עס טראַגט זיך, טראַגט זיך
די זעל פון פאָלק ישראל
מיט שטאַרקע פליגל, גרויסע, גרויסע,
פון איין עק וועלט ביז צו דעם אַנדערן.
און קיינער זעט די פליגל נישט,
און קיינער הערט זיי נישט
נאָר זייער איז די זעהונג און די הערונג פון אַלץ.
די פליגל רירן אָן אַן אומה —
לייכט-לייכט, גרינג-גרינג.
די אומה ווייס גאַרנישט פוננוואַנען,
נאָר זי פאַרשעמט זיך פאַר איר גוף,
און רייסט פון זיך די בענדער אָפּ פון לאַנד,
און שוילט אַרויס זיך פון די נעצן
פון ערדישע, געטיילטע פאַסן,
און ווערט אַ פאָלק אָן גוף פון פאָלק.

און ס'רירן נאכאמאל די פליגל אן די אומה.
די צווייגן, בלעטער פון איר בוים
דערזען העל דעם גארנישט פון דעם לייב
און ווילן נישט דאס לייב,
און שילן אפ,
און טוען אויס.
אזוי מיט אלע אומות.
בלויז פעלקער אן דעם גוף פון פעלקער,
אן ערד.
געלויטערטע נשמות אן די קליידער,
אן לייב.
מחשבה ריינע
אין מחשבה.
פון אלע — איינע.
באנייטער איינס.
איינס.
אחר!

און ס'פאלק ישראל —
דער אנהויבער.
ישראל —
געשיקט צו זיין דער ערשטער.
און איך —
איך אפשר אינער פון די ערשטע פון ישראל,
איך —
אין פרעמדקייט, אומריינקייט, געבוירענער.
דורך אדום-רוים געבונדענער,
מיט טומאה פון דעם לייב געזעטיקטער,
געוואָרגענער.
ער שטעלט זיך אָפּ. קוקט זיך ארום. זעט קיינעם ניש
מיין לייב!

עם גייט מיין לויב פאָרויס.
 מיין לויב דערציילט פון צדקות,
 און פרייוזט מיין ריינקייט.
 און איך פיל זינד,
 איך יאָמער מיט דעם וויי און מיט דער טומאַה פון דעם לייב
 נאָך צופיל לויב.
 נאָך צופיל גלוסטונגען.
 אַרום יעטווערן קערן ריינקייט
 זיך רויכערנדיקע מיסט-הויפנס פון תאוה,
 נאָך יעדן פלי —
 געוויכטן דומם, קייטן.
 דער פלי פאלט נידריק אַראָפּ
 און לייגט אָן כוחות זיך
 אויף פלאך, אויף זומפּ.
 דערהרגענען — לויב!
 מיט ווילן,
 מיט פרייד.

עקזאָלטירט ביו דער העכסטער מדריגה

אַ גליק פון ווייטיק,
 פון אָפגעבונג.
 ברען, פייער, ברען.
 גענארטער — רייניק
 פאַראייניק.
 נישט ווערן
 נישט ווערן,
 דורך פרייד פון פאַרצערנדן ווייטיק...

אַ כאַרטאַיעטע שטיקלייט פליסט אַרויס פון שלמהס לעצטע
 ווערטער און שווענקט אַלעמען אַרום. יוסף קאַראַ קוקט
 צעטומלט מיט טרערן אין די אויגן, מיט גלויבן אין
 שלמהן. משה טראַגט אַן אָנגעכמוועטער, שאַקלט דעם
 קאַפּ אין אומגינסטיקייט. אַנדערע זיינען געפּלעפט. שלמה
 מולכו קומט צו זיך.

שלמה מולכו:

ווידער מילד

חצות האָט איינגעשרומפן זיך.
דער טאָג קוקט פול מיט בענטשונג ווידער אויף דער וועלט.
זייט אלע מיר געזונט.

דריקט די האנט און קומט צו צו יוסף קארען

זאָל גאָט באַשערן כ'זאָל דיין ערלעך פנים ווידער זען.

יוסף קארען:

שטארק גערירט, קאָן קיים רעדן

זאָל גאָט באַשערן, אָמין.

פילד V

דבורה,
שלמה מולכו.

אין אַ געטל לעבן שול. דבורה, שלמה מולכוס פלה,
וואָס האָט די גאַנצע צייט געוואַרט אויף אים אין פּאָדערהויז,
לויפט צו מולכו, ווען ער פאַרלאָזט די שול. עס טאָגט.

דבורה:

שלמה!

שלמה:

ווי קומסטו, דבורה, דאָ אַהער?

דבורה:

איך האָב געוואַרט אויף דיר.
ווען כ'זאָל נישט מורא האָבן
פאַר אויפּרעגונג און פרעגענישן,
וואָלט איך מיט דיר אַרײַן אין שול.
האָב איך געוואַרט אין פּאָליש פּריער,
און איצטער דאָ.
איך האָב געהערט דאָס וויכטיקסטע פון אַייערע רייד
ס'איז אמת?

שלמה:

וואָס?

דבורה:

אַז פאַרסט אַוועק פונדאָנען,
און מעגלעך וועסט אין צפת —
נישט זיין מער?

שלמה:

כ'האַב ניט געזאָגט עס, דבורה,
נאָר דיינע ווערטער —
דעם אמת אפשר האַלטן זיי,
ס'קאָן זיין, ס'קאָן זיין.
אַז כ'זע צום לעצטן מאָל
די גוטע ערד פון צפת,
די ריינע פנימער פון די צדיקים אירע,
און ס'ריינע פנים פון איר הימל.

דבורה:

און איד?
וועסט מיך דאָך מיטנעמען.
מיט זיכערקייט איד פאַר מיט דיר, ניט וואָר?

שלמה:

איד מוז דיר זאָגן, דבורה
וואָס איז אַמשווערסטן מיר צו זאָגן;
מיר זעען זיך צום לעצטן מאָל.

דבורה:

דו ביסט צעטומלט, שלמה,
עס הערט דיין האַרץ נישט, וואָס עס רערט דיין מויל.

שלמה:

דו ביסט גערעכט,
אז ס'זויל נישט הערן.
נאָר כ'זאָג, וואָס כ'מוז דיר זאָגן.

דבורה:

ביסטו מיין חתן נישט?
בין איך דיין כלה נישט?

שלמה:

מיר מוזן זיך צעשיידן.

דבורה:

פאַרוואָס? וואָס איז געשען?

שלמה:

איך האָב דיר צופיל ליב.

דבורה:

דערפאַר ווילסטו פאַרלאָזן?

שלמה:

איך טאָר צו קיינעם נישט געבונדן זיין,
אפילו נישט צו דיר.
איך מוז זיין פריי,
געבונדן בלויז אין זיך, מיט זיך אליין.

דבורה:

פאַרשטייט אים ניט

בין איך אַ שטערעניש פאַר דיר?
האָב איך דיר נישט געהילט,

האָב איך דיר נישט געשפּרייט די גרעסטע פּרייד?

האָט מיין בטחון

נישט ליכטיק דיר געאייגלט אַנטקעגן?

צי האָט מיין ליבע נישט געשטאַרקט דיך

דיין גרויסע שליוות אויסצופירן?

א, שלמה, עס זאָגן דייע ליפּן נישט,

וואָס ס'טראַכט און וויל דיין האַרץ.

מיינסט עפעס אַנדערש.

דו ווילסט מיך שטעלן צום נסיון.

ווילסט וויסן, צי עס איז דיין דבורה גרייט

צו טיילן גאָר די שווערקיט פון דיין גורל,

צי גרייט מיט דיר צוזאַמען

מקבל באַהבה זיין סכנות

נישט שרעקן זיך פאַר גאַרנישט?

נישט אמת?

שלמה:

עס זענען נעצן דייע ווערטער, דבורה.

זיי פאַנגען לייכט מיין האַרץ

און וואַרפן עס צו דייע פּיס.

גאָר כ'וועל אַליין מיין האַרץ צוטראַען

און טאָן וואָס כ'מוז.

איך פרוב דיך נישט.

איך קען דיין לויטערע נשמה

און ווייסן אין שווערסטע רגעס

וועסטו זיין ביי מיין זייט —

א טרייסטעריין, א העלפּעריין,

און מיך דערמוטיקן צו נייע העכערע מדרגות.

גאָר ס'מוז געשען.

מיר מוזן שייַדן זיך.

דבורה:

דיין שטים באַהאַלט א סוד פון מיר.

כ'הער קלאָר ווי ס'שרעקט דיין צונג זיך.
זאָג — וואָס?

שלמה:

ניין, דבורה, קיין שום סוד,
נאָר אַ באַשלוס וואָס כ'מוז אים האַלטן.
און וואָס כ'האָב מורא
איך וועל קיין קראַפט נישט האָבן
צו האַלטן.
דו, דבורה, העלף מיר.

דבורה:

כ'בין שטענדיק וויליק ס'לעבן מיינס צו שטרעקן
צו מאַכן לייכטער, ליכטיקער דיין וועג
ווי קאָן איך העלפן דיר?
וואָס זאָל איך טאָן?

שלמה:

דאַרפסט גאָרנישט טאָן?
איך וויל נאָר איינס:
עס זאָל דיין האַרץ דערפילן ס'אייגענע וואָס איך.
און זאָגן:
אזוי דאַרף זיין.

דבורה:

וואָס איז, מיין שלמה?

שלמה:

מיר זענען איינס געוועזן דאָרטן,
ביים אָנהויב פון די צייטן.
מיר וועלן ווידער איינס זיין
ביים סוף.

ביים אויסלאָז פון דער וועלט פון היינט.
נאָר נישט פון ערד, פון לייב בין איך אַ התן,
און נישט אזא דארפסטו אַ כלה זיין.

דבורה:

ווי אומקלאָר דייע ווערטער, שלמה
ווי ווייט פון יענער לויטערקייט,
ווען דו האָסט מיר אַנטפלעקט די פרייך,
פון ליבשאַפט צווישן מאַן און פרוי.

שלמה:

פאַרשטיי מיר, דבורה:
מיין לייב איז מיר דערווידער,
צו שטאַרק איז נאָך זיין גבורה איבער מיר.
אין פאַרטונאַל, אין ליסאַבאָן, האָב איך געפילט:
די גלֹוסטונג פון דעם גוף וועט מיר פאַרצוקן.
איך בין פון דאָרט אַנטלאָפן.
אָוועק פון ווייב,
אַנטרונען פון די ווייבערשע גלֹוסטן
צו מיר און צו מיין זכרישער שיינקייט.
זיי אינווייניק,
זיי פרייזן רק מיין ריינקייט,
נאָר איך —
ווי אָפט איך ראַנגל זיך מיט זיך,
און פיל די טומאַה רייסיק אין געביין.

דבורה:

מיט כעס

ווי קענסטו ריידן, שלמה, וועגן טומאַה
מיט מיר,
ווען ביסט מיט מיר?
בין אירך?...

שלמה:

פארוואס פארשטייסטו מיך נישט, דבורה?
ביסט אנדערש, אנדערש ווי די פרויען
אין פארטוגאל.
ווי אלע תאוהדיקע ווייבער
וואס כ'האָב באַגעגנט אומעטום אויף מיין נסיעה.
גאָר אנדערש קוקן דייע אונגן
ווי זייערע.
גאָר...

דבורה:

זיי אָפּנהערציק.
אויב כ'פעל אין עפעס — זאָג.

שלמה:

חלילה, דבורה.
דו פעלסט אין גאָרנישט.
און ריינער ווי דער טוי דאָ אויף די פעלדער אין דוין האַרץ.

דבורה:

גאָר וואָס? וואָס האַלט דיך אָפּ צו ריידן?

שלמה:

מיט גרויסער אָנשטרענגונג
גאָר לייב איז לייב,
אפילו דיינס.
און מורא האָב איך.
ס'איז צופיל טומאָה דאָ אין מיר.
און זאָל געשען אַט דאָס, גאָר וואָס עס גלוסט דאָס לייב,
אַ סוף וועט זיין צו שלמה מולכו.
אומזיסט פארטריבן אויף די ווינטן פון פאָרגעסונג
דעם וואָס געוועזן — דיאָגאָ פירעסן.

דבורה:

פארוואס די מורא, שלמה?
וואס רעדסטו אלץ פון זינד און טומאָה?

שלמה:

פינסטער

אין מיר די זינד, אין מיר די טומאָה.

דבורה:

נישטאָ קיין זינד, קיין טומאָה צווישן מיר און דיר.
דערמאָן זיך ווי דו פלעגסט באַוואונדערן
דעם גרויסן סוד פון פרצוף.
ווי ס'האָט דיין מויל געפרייזט די גלייכקייט פון די גופים.
די בענקשאַפט פון די גופים,
וואָס זענען איצט צעשפּאַלטן, האַלב
און יאָמערן צו ווערן איינס.
גערענקסט ווי שיין דו פלעגסט מיר מסביר זיין
דעם סוד פון אַחד?
געזאָגט:

די מענטשלעכע באַהעפטונג
דאָס איז דאָס גארן פון דער וועלט נאָך אַחד.
גערענקסט?

ליידנשאַפטלעך. רירט אים אָן ביים האַנט און שלמה ציִיִ
טערט אויף

דו ביסט מיין חתן, שלמה — ווער מיין מאַן.
ס'איז נישט קיין זינד,
עס איז אַ גרויסע מצוה.
וואו ס'לויבט די ליבשאַפט מיט דעם ריינעם ליכט,
זוי אונזערע.
און וואו די ליבשאַפט מורמלט תפילות צו דעם הימל,

ווי אונזערע.
 נישטאָ און ס'קאָן נישט זיין קיין זינד.
 נישט שטעל אַנטקעגן זיך, נישט ראַנגל זיך,
 גיב נאָך און ווער מיין מאַן.
 דערצו געבוירן זענען מיר — איך און דו.
 דערצו האָט דיך אַהער פאַרטראָגן די השגחה.
 איך האָב געוואַרט אויף דיר.
 דו ביסט געקומען, שטעל דיך נישט אַנטקעגן.
 עס טאָר קיין מאַנסביל נישט קיין פרוי פאַרשעמען,
 ווען זי באַגערט אים,
 און שטרעקט צו אים איר וועזן
 דאָס איז אַ זינד.
 דערגענטערט זיך צו אים

שלמה:

ראַנגלט זיך שטאַק, ענטפערט שוואַכער, צעטומלט
 אַ וואָרט נאָך, דבורה, און איך וועל פאַרלירן
 מיין גאַנצע זיכערקייט.
 לאָז אָפּ, לאָז אָפּ.
 מען דאַרף נישט.
 ס'זאָל נישט געשען.
 איך איינס מיט דיר — נישט לייביק.
 באַהעפטן זיך — נישט דאָ,
 נישט ערדיש.

דבורה:

איך וויל דיך דאָ.
 איך וויל דיך האַבן, שטענדיק זיין מיט דיר.

שלמה:

מיר מוזן זיך צעשיידן.

דבורה:

פעסדיק פארעקסנט

ס'וועט קיין זאך קיינמאל אונז נישט שידן,
דו בלייבסט מיט מיר.

שלמה:

מיט פלוצלינקדיקן אויפבליין

פארוואָר! דו ביסט גערעכט,
איך בלייב מיט דיר.

דבורה:

(טרוימפירנדיק, גליקלעך):

מיין חתן, דו מיין מאן באשערטער!
רוקט זיך נאָענט צו צו אים

שלמה:

ניין, נישט אזוי, נישט דאָס.
נישט לייביק, אנדערש.

עקזאלטירט

וואָרט יעדן שבת, וואָרט אויף מיר.
נרייט אָן אַ בעכער וויין פאר מיר צו מאַכן קידוש.
צו איטליכן קבלת שבת וועל איך זיין מיט דיר.
דיין מאן — נישט גופיק דאָך.
כל זמן דיין זעל וועט אויף דער ערד דאָ הויערן,
וועל איך זיין ביי דיין זייט אין צפת
אום יעדן שבת,
וואו ס'זאָל מיין גוף, מיין זעל נישט זיין.
און איצטער זיי געזונט.
נישט פרעג און נישט באַדויער.

אלץ איז ווי ס'מוז, ווי ס'מאָר נישט אנדערש זיין.
פאַרשטיי מיך איצטער מער,
ווי דאָן, ווען איך האָב מסביר דיר געווען
די האַרבע סודות פון קבלה.
דעם סוד פון אהר אין דער וועלט.

בלייבט שטיי. דבורה קלאַמערט זיך אָן אים אין אַ לעצטן
פרוב. שלמה—אין איבערמענשלעכן ראנגלעניש. מיט העכסטער
איבערווינדונג

פאַרשטיי, פאַרגיב.
זאָל גאָט דיר העלפן. זיי געזונט —
און וואַרט.

קערט זיך שנעל אָפּ

דבורה:

שלוכצט ארויס

שלמה:

שטרעקט די הענט נאָך אים

בילד VI

חיים מעדינגאָ.

שלמה.

יידן.

יעקב מאַנטיין.

דוד ראובני

יוסף פון אַרלי.

רוים. אין אַ שול, אַ סאך יידן אנהענגער און געגנער פון
שלמה מולכון. נאכמיטאָג.

יעקב מאַנטיין:

עס מוז אויפהערן, ר' שלמה.

עס האָט קיינער נישט געקאָנט אייך שמערן

צו חלומען אין פּאַרטונאַל

און איינצורעדן זיך און אנדערע,

אז עס האָט אייך גאָט באַשערט אַ שליחות,

אז איר זייט דער

צו ברענגען אונז די בשורה פון דער גאולה.

אזודאי — אייער נאָמען

דאַרף טייער זיין אונז אַלע.

איר האָט אוועקגעוואָרפן אַלץ —

עשירות, גדולה, וואוילטאָג, כבוד,

און אומגעקערט זיך צו דעם פּאַלק.

נאָר אומגעקערט זיך — זייט אַן אונזערער.

שלמה:

און איד, וואָס בין איד דען?

יעקב מאַנמין:

איד מיי אן אונזערער אין פירונג.

שלמה:

וואָס טו איד דען?

יעקב מאַנמין:

איר ברענגט אַ גרויסע צרה אויפן כלל ישראל.

שלמה:

מיט וואָס?

יעקב מאַנמין:

מיט אייער רעדן, מיט אייערע הבטחות.

איר זייט געוואָרן דער פאַרפירער

פון גאַנצע ערות יידן.

עס איז גרינג די ברידער צו פאַרפירן.

אין זייער נויט, וואָס זיכט מיט שטאַרע אויגן

אין אלע ווינקלען פון דער ערד,

זוכט הילף, זוכט רעטונג —

נישט שווער איז איינצורעדן זיי,

אַז עס קומט די גאולה באַלד,

און גאָר דאָס אומגליק,

וואָס טראַגט דעם נאַמען: זיין אַ ייד.

וועט באַלד זיך ענדיקן —

מיט צדק און מיט רח, מיט זאַטקייט און נצחון.

חיים מעדינאַ:

ער רעדט זיך איין — ער איז אליין דער גואל.

ער זעט חלומות, טוט אויף מופתים,

זאָגט נבואות —

און עס קומען שוין פון ווייטע לענדער מחנות יידן.

צו פרעגן אים, צו בעטן חסד,

צו זיין ביי אים, וועט עס וועט זיין וואָרט

דער סדר-עולם בייטן.

אָט גופאָ דאָ וועט באַלד אַ גרויסע ערה קומען

און ער וועט ווידער דרשענען צו זיי.

יעקב מאַנטיין:

דערצו אַ סוף מוז נעמען.

די גוים וועלן זיך דערוויסן...

דיים מעדיגאַ:

די גוים ווייסן שוין.

מען הערט גענוג שוין אין די גאַסן,

אַז עס האָט אַ פרעמדער זיך באַוווּזן דאָ

און זאָגט די יידן עפעס צו

און רופט זיי וואו,

און סטראַשעט אַלע שטאַרקע, מעכטיקע און רייכע.

יעקב מאַנטיין:

פאַרשטייט איר וואָס דאָס מיינט, ר' שלמה?

עס איז רוים די שטאָט פון פּויפּסט,

די שטאָט פון נוצרישער ממשלה.

איר זייט געווען אַ מאָראַן,

צוריק אַ ייד געוואָרן —

דאָס איז אַ טויטלעך-שווערער חטא ביי זיי,

איר האָט געדאַרפט באַהאַלטן זיך,

אין שטילקייט זיין אַ ייד, אין שטילקייט און הכנעה

און נישט זיך טומלען, רעשן, —

און בונטעווען און וועקן האַפנונגען.
עס פעלט די גויים נישט קיין תירוץ
אונז צרות אַנצומאַן,
דאַרפט איר אַ נייעם און אַ שטאַרקן זיי נאָך געבן.
אַז עס זאָל דער כלל ישראל
שוין נאָר קיין קיום אויף דער וועלט נישט האָבן?
מען וועט אונז אַלע עוקר זיין
צוליב די דרשות אייערע,
צוליב דעם וועקן, רופן אייערן.

שלמה:

אין צפת...

יעקב מאַנמיין:

איך ווייס, איך ווייס,
מען האָט אין צפת אייך אויפגענומען ווי אַ נוֹאֹף,
מיט אַרעמס אָפענע, מיט רייד פון גלויבן.
נאָר צפת איז אונז קיין ראיה נישט.
דאָרט זענען אַלע מקובלים,
און אַלע טוען נאָר און ציילן
די טעג, ווען עס וועט משיח זיך באַווייזן.
זיי זענען גרייט צו שרייען:
אתחלתא דנאותא!
ווי נאָר צו זיי קומט איינער,
וואָס רעדט צו זיי מיט נאַרישע, פאַרגלאַצטע אויגן.
דערציילט זיי מעשיות פון חלומות,
פון זעהונגען און צייכנס.

שלמה:

און אייך, אייך שטייט נישט אָן צו הערן,
ר' יעקב?

יעקב מאַנטיין:

עם רעדט זיך נישט פון אַנשטיין.
איר ברענגט אויף אונז, אויפן גאַנצן פּאַלס,
אַן אומגליק,
און דאָס מוז נעמען גלייך אַ סוף.

שלמה:

און אויב איך וועל איך נישט פאַלגן?

יעקב מאַנטיין:

דאָן זאָגן מיר זיך אָפּ פון אייך,
נישט לאָזן אין קיין שטוב, קיין יידישער
און וואו אַ שול צי אַ בית-מדרש —
עם וועלן אַלע טירן
זיין פיינרלעך און פאַרשפאַרט פאַר אייך.

ביי די לעצטע ווערטער קומען אַריין א סאך יידן, אב-
הענגער פון שלמה מולכו, אונטער דער פירערשאפט פון
מקובל יוסף פון ארלי

יוסף פון ארלי:

פאַר וועמען וועלן אַלע טירן זיין פאַרשפאַרט?

חיים מעדינג:

פאַר אַט דעם האַלב צי נאַנץ משוגענעם,
וואָס ברענגט אויף אונז די האַרבסטע גזירה
מיט זיינע ווילדע גענג,
מיט זיינע העצעס, רייצונגען פון פאַלס.

יוסף פון ארלי:

נישט וואַנט אזוי צו ריידן וועגן דעם,
וואָס איז גאַטס אויסדערוויילטער.

נישט ברענגט דעם הימלס צאָרן אויף אונזער קאָפּ
מיט אייער אומכבוד צו אים,
וואָס האָט גאָטס רוף דערהערט,
וואָס גאָט האָט אים צו אונזער נויט געבראַכט.

ערשמער אָנהענגער שלמהם:

מיר וועלן אים קיין האָר נישט לאָזן מינערן

צווייטער אָנהענגער:

קיין האָר נישט לאָזן מינערן,
און זאָלן די נישט גלויביקע גוט הערן אונזער וואָרונג.

דראַענדיקע אויסגעשרייען פון צווישן מולכט אָנהענגער

יעקב מאַנטיין:

א פירער אַ משוגענער,
משוגענע געפירטע!
פאַרבלינדטע — זעט איר נישט די שרפה פון סכנה,
וואָס איר צינדט אָן מיט אייערע בלינדע הענט.
נאָר גאָט צו דאַנקען —
נישט אלע זענען נאָך אַראָפּ פון זינען.
מיר וועלן שוין געפינען וואָס צו טאָן,
די בלינדע הענט צו צאַמען.
עס וועט קיין זאך נישט אָפשטעלן אונז
צו ראַטעווען דעם כלל.

יוסף פון ארלי:

מיר ווייסן, וואָס איר זייט אימשטאַנד צו טאָן.
מיר ווייסן ווי עס האָבן אייערע לייט
געוואָלט גאָטס אויסדערוויילטן, ווי רשעים אין באַהעלטעניש
פאַרסמען.
ר' שלמה, זאָנט אַליין —
איז אמת וואָס איך זאָג?

שלמה:

די גאגצע צייט אין קלעם פון וויטאָק, סמקת, ראַנגלעניש

ס'איז אמת.

יוסף פון ארלי:

הערט אלע, אלע

ס'איז אמת.

פארסמען האָט מען זיך געקלינגט ר' שלמה מולבון.

וואָס בלייבט דאָריבער אונז צו טאָן?

ס'איז קלאָר:

מיר מוזן ווערען, שיצן זיך.

זיך זעלבסט און דעם, וואָס טראַגט צו אונז

דעם אָנקום פון ישראלס גרעסטער האַפנונג.

ערשמער אָנהענגער שלמהם:

מיר וועלן אים באַשיצן

אויף לעבן און אויף טויט.

נאָך אן אָנהענגער:

אויף לעבן און אויף טויט!

אָנדערע אָנהענגער: מיט אַמאָל

אויף לעבן און אויף טויט?

יעקב מאַנמין:

מלחמה איז מלחמה.

דער כלל איז גרעסער ווי דער יחיד,

עס מוז דער כלל באַוואַרנט ווערן

פון אַ משוגענעם באַגלייך מיט די,

וואָס ער האָט אין זיין דולקייט מיטגעשלעפט.

צו זיינע אָנהענגער

קומט, לאָמיר גיין.
מיר האָבן דאָ ניט וואָס צו טאָן.
און סיידן ס'משוגעת האָט נאָר די וועלט צעמומעלט,
וועט אָט דער גר די הערצער און די מוחות פון די ברידער
ניט נארן לאַנג.

גרייט אַרויסצוגיין

שלמה מולכו:

אַ וואָרט, ר' יעקב,
אַ וואָרט מיט אייך ערלויבט.

יעקב מאַנטיין:

כ'האָב אלץ געזאָגט, וואָס כ'האָב געהאַט צו זאָגן,
איר האָט מיין וואָרנונג.
אייער ברירה איז צו פאַלגן אַדער נישט.
נאָר שפעטער זאָלט איר קיינעם ניט באַשולדיקן הויז זיך.

שלמה:

וואָס ווילט איר טאָן?
וואָס וועט איר?

יעקב מאַנטיין:

עס וועט קיין זאך מיד מער ניט אָפהאַלטן
דעם כלל פון אייך און אייערם גלויבן צו באַוואַרענען.

שלמה מולכו:

איר וועט מיד מסרן צום מלכות?

יעקב מאַנטיין:

כ'וועל טאָן וואָס וועט נאָר נויטיק זיין.

יום־ה' פון ארלי:

אויף מאַנטיגען און זיינע לייט
איז אלץ צו גלויבן.
וועט מסרן.
דערום, באַצייטנס, ברידער,
עס זאל קיין מסור נישט באַשטיין ביי יידן,
נישט לאַזט אים דורכפירן זיין זינדיקע כוונה

די אָנהענגער שלמהס ריגלען אַרום מאַנטיגען און ווילן
אים וואו פארשלעפן, מאַנטינס אנהענגער לויפן צו גרייט
צו פארטיידיקן זייער פירער

שלמה:

צו זיינע אָנהענגער

לאַזט אָפּ, נישט טשעפעט אים,
און מאַכט נישט ערגער איין עבירה מיט אַ צווייטער,
קיין פינגער זאל אים נישט באַרירן!

צו מאַנטיגען

און אייך, ר' יעקב, וויל איך זאָגן:
מיך שרעקט נישט אייער וואַרנונג,
מיך אַרט נישט דאָס וואָס איר ווילט טאָן.
איך בין געוואוינט און צוגעגרייט.
נאָך דאָרט אין ליסאַבאָן האָט מיך אַן אַלטער פריינד געוואַרנט
אַנטקעגן מיינע אייגענע, די שותפים פון מיין פלוט און
שטאַם.
איך האָב אויך שוין פאַרוזוכט דעם טעם פון זייער שנואַה.
זוי קאָן זי אַפט זיין ביטערער ווי פּרעמדער האַס און צאָרן.
מיך שרעקט נישט קיין שום שטראַף,
און אויב מיין גורל איז קידוש-השם —
געבענטשט דער נאָמען,
געבענטשט מיין גורל!

ס'וועט זיין מיין ליכטיקסטע, גענארטסטע שעה.
 נאָר מוז איך טאַקע מיטנעמען מיט זיך
 די שוואַרצע ביטערקייט?
 מוז איך צוזאַמען מיט דעם פלאַם
 אויך איינשלינגען דאָס שלעכטס,
 די פלינדע רשעות אויך פון אייגענע, פון ברידער,
 פון די צו וועמען כ'טראָג די גרעסטע בשורה,
 מיין וואָרסטע ליבשאַפט?
 צי מוז דעם לעסטערדיקן שונאם שמחה זיין אַ טאַפּלע?
 ר' יעקב: נישט קיין שלעכטס וויל איך,
 און כ'וועל אויך קיינעם נישט פאַרפירן.
 איך הער גאָטס רוח, איך פאַלג בלויז זיין געבאָט,
 און כ'טו בלויז וואָס איך מוז טאָן
 ביינאַכט — בייטאָג —
 מיך פירט אַ האַנט וואָס נישט פונדאָנען.
 כ'זע צייכנס קלאָרע, וואָרע,
 און כ'קינדליק אָן דאָס וואָרט פון גאָט:
 באַלד-באַלד,
 און אויסגעלייזט וועט זיין דאָס פאַלק,
 מיט אים, דורך אים — די וועלט,
 און ס'וועט דער יושר קעניגן מיט גבורה און מיט אמת.
 נישט טוט, ר' יעקב, וואָס איר ווילט טאָן.
 כ'בעט נישט פאַר זיך.
 איך בעט פאַר אייך.
 און פאַר די ברידער,
 און פאַר דעם כבוד פון אַלמעכטיקן.

יעקב מאַנטין:

דערעסן זענען אָט די רייד מיר.
 איך גלויב אין זיי נישט
 און כ'ווייס:
 נאָר שלעכטס האָט יעדערער צו אונז געבראַכט.

וואָס האָט אונז מיט אַזוינע רייד געוואָלט באַצווינגען.
די מאַס פֿון ייִדישע יסורים האָט געמערט זיך בלויז.
ס'באַדאַרף אַ ייִד נאָר וואַרטן, אויסוואַרטן.
און ווען עס קומט אַ ווינט אַ בייזער —
זיך בייגן.
איך זע ניט קיין חלומות
און הער נישט קיינע שטימען.
נאָר כ'ווייס:
כ'מוז ראַטעווען דעם כלל פֿון אייך

שלמה:

גוט. גייט. און טוט ווי אייך געפעלט.
איר לענט זיך אָן אָן דעם וואָס איז,
ווי ס'איז.
מיין שטייץ איז דאָס, וואָס איז נישט פֿון דאַנען,
און ס'איז אַ קיניגרייך אָן גרעניצן, אָן מורא.

יעקב מאַנטיץ:

קיין פרעמדער שונא האָט אונז קיינמאָל נישט
אַזוי פיל שאַדן ווען געבראַכט,
ווי די צעשטערערס און פאַרוויסטרערס, וואָס זענען
פֿון אונז אַליין אַרויס
צו די אָנהענגער

קומט!

מיר מוזן גיין.
נישטאָ וואָס מער צו טאָן דאָ.
מיר מוזן טאָן דאָס איינציקע, וואָס איז געבליבן — דאָרטן.
ווייט אויף דרויסן, אין דער ווייט אַוועק

חיים מעדינאַ:

דאָס איינציקע.

מיר מוזן אָפּשיידן זיך
פון אָט די אַלע פּאַלשע אויסלייזערס.
זיי זענען אונז געוואָרן ווי אַ מכה,
ווי אַ צרעת.

מאנטין מיט די אנהענגער — אָ

שלמה:

בלייבט שטיין א ווילע שטיץ. טיף געטרענקט. אין גרויסער
ראנגלעניש

די פּאַלשע אויסלייזערס!
עס שפּיזט דאָס וואָרט אין האַרץ מיר גלייך.
און אפשר איז נאָר ער גערעכט?
און איך בין טאַקע נאָר אַ פּאַלשער?
צי איז גאָטס וואָרט אין מיר?
צי אפשר זענען אַלע זעהונגען און רופן נאָר אַ בלענדעניש?
די, וועמען כ'טראָג די בשורה —
צו די בין איך אַ מכה, אַ צרעת.
וואו איז דער אמת?
און ווער גערעכט?

צו די אָנוועזענדע

בין איך אַ פּאַלשער? זאָגט די וואַרהייט?
צי בלענד איך אייך, פאַרבלענד אייך?

יוסף פון ארלי:

ווי שמערצעך איז אייער ספק מיר, ר' שלמה.
ווי קאָנט איר רעדן, וואָס איר רעדט?
צי ווילט איר פּרובן אונז?
אפילו דער, וואָס האָט דעם שוואַכסטן גלויבן,
באַדאַרף אויך מער קיין ראיות נישט.
מיר האָבן אַלע קלאָר געהערט,

וואָס איר האָט אָנגעזאָגט כנבואָה.
 מיר האָבן אלע אויך געזען,
 ווי אלץ וואָס איר האָט אָנגעזאָגט,
 איז צו דער צייט אַ וואָר געוואָרן.
 און דוד ראובני!
 ער איז געווען דער פונק,
 וואָס האָט דעם פלאַם פון אייער שליחות אָנגעצונדן
 און איצט —
 ער גיט אָן אייך קיין ריר זיך נישט.
 כסדר פרעגט ער נאָך:
 וואָס האָט געזאָגט ר' שלמה?
 וואָס האָט אים גאָט געוויזן אין זיין זעהונג?
 און וואָס איר זאָגט —
 דאָס טוט ער.

נאָך אַן אַנהענגער:

און דוד ראובני איז אָנגעלייגט אין אלע העכסטע פּלעצער.
 און אלץ דערפאַר,
 וואָס איר ווייזט אים דעם וועג.
 פאַרוואָר, ר' שלמה.
 מיר ווייסן ווער איר זענט,
 פונקט ווי מיר ווייסן, אַז דוד ראובני
 איז דער, וואָס פאַר אייך.

שלמה:

דענקט נאָך פארטיפט. ביי ראובנס נאָמען ווי אויסגעריסן

אַ, דוד ראובני —
 ווען קומט ער? באלד?

יוסף פון ארלי:

ער ווערט ערוואַרט אין גיבן.

שלמה:

ווי אויסטערליש, פארבארגן,
נישט צו פארשטיין די וועגן פון דעם האר פון הארן.
ווי לאנג צוריק, ווי דוד ראובני
איז מיר געוועזן לערער, רופער, מאַנער, פירער,
און איצטער לענט ער זיך אָן מיר,
און קומט צו מיר נאָך עצות.
דער שר פון יידן —
צו מיר.

איז דאָס אַ צופאַל נאָר?
פארטראַכט זיך אַ ווייץ

נישטאָ קיין צופאַל.
גאָטס האַנט אין אַלץ,
און ס'ליגט גאָטס האַנט מיט חסד אויף מיין קאַפּ.

יוסף פון ארלי:

פאַרוואָר! זי רוט אויף אַיך, ר' שלמה.
זאָל שטאַרקן גאָט אַיער האַרץ
צו טאָן וואָס אַיך באַשערט.
עס וואַרט דאָס פאַלק אין הייליקער, פאַרטיפּסטער וואַרטונג
עס וואַרט די גאַנצע ערד
אויף אויסלייז און אויף אמת

שלמה:

דאָס וואַרטן וועט נישט זיין אומזיסט, ר' יוסף.
אַ ליכטיקער און שטאַרקער כח
פילט אָן מיין האַרץ,
און מיט באַגער נאָך גרויסע מעשים
וואַקסט העכער אַלץ מיין זעל.

יוסף פון ארלי:

געבענטשט דאָס מויל, וואָס רעדט אַזוי
געבענטשט די שעה, וואָס הערט אַזוי אַיך רעדן.

שלמה:

מיר דאכט, מען גייט. ר' דוד?

עס קומט אריין דוד ראובני — יוסף ארלי און אנדערע
גייען אויס רעספעקט ארויס

שלמה:

איך האָב געוואַרט אויף אייך, ר' דוד.

אייער זאמען זיך —

וואָס פאַר אַ סימן איז עס?

דוד:

איך ברענג אייך נישט קיי האָפּערדיקע נייעס.
ר' שלמה.

שלמה:

דערציילט ווי ס'איז אייך צוגעגאנגען,
ר' דוד

פאַר אונז איז דורכפאַל ניט קיין מאָס.

דוד:

כ'קאָן גאָר ניט פּוּעלן.

איך קום. מען הערט מיך אויס.

עס דאכט מיר, אז מען נייגט דאָס אויער נייגערדיק
צו מיינע רייד.

נאָר ווי עס קומט צו טאָן, וואָס איך פאַרלאָנג,
ווערט אָפּגענומען גאָר דער חשק.

ס'וויל קיינער זיך נישט שוידן מיט האַרמאַטן.

און יעדער האַלט טייער זיין געווער.

איך קאָן די הילף נישט קריגן וואָס איך דאַרף —

כלי-זין פאַר מײַן ברודערס חיל.

די קנאַה-שנאַה ברענט

צעשמעלצט אויף נישט די איידלסטע כוונות.
אזוי געווען אין פארטוגאל, וואו קאטערינעם שנאָה
איז מעכטיקער געווען אפילו ווי יאָאָנס באגער נאָך רום און
מאַכט.

אזוי אויך אין די לענדער פון איטאַליע.
עס מישט אַ שטערעניש כסדר זיך אַרײַן, און מאַכט צונישט.
מען שיקט פון הויף צו הויף מיך
איך גאר נאָך מעשים.
מיך רייסט צום שלאַכטפּעלך,
איך בין געוואָרן נאָר אַ בעטער אין די הויפן
פון דעם פיל-רעדענדיקן מערב.

שלמה:

הערט אויפּמערקזאם. אין מיטן דודס רייזט ווערט רייף
אַ לאַנגגעאַנטער און געפאַסטער באשלוס

איך האָב שוין לאַנג געטראַכט,
און אָט איז דאָ דער פּורעם
פון מײַן מחשבה:
ס'איז אונזער וועג נישט דוקא דורך די הויפן,
נישט דורך די הערשער בלוז.
דאָס פּאַלק. עס וואַרט אויף אונז.
צו אים, דורך אים פירט אונזער שליחות.

דוד:

וואָס פאַר אַ פּאַלק?
דאָס יידישע?
וואָס קאָן עס טאָן אַלײַן?
נאָר ווייניג, קלאַנג.
עס וויינט און קלאַנגט גענוג שוין.

שלמה:

ניין, ניט די יידן בלוז.

ס'איז אונזער וועג —
דורך יידן צו דער וועלט.

דוד:

וואָס אַרט דער וועלט פאַר אונז?
און זאָל עס אונזער דאגה זיין
די וועלט פאַרוואָרגן?

שלמה:

ווי עס קאָן די וועלט אָן יידן נישט קיין קיום האָבן,
קאָן אויך דאָס פּאָלק, דאָס יידישע, נישט ווערן אויפגעריכט,
ביז ס'וועט די וועלט...

דוד:

איך גלויב, איר זענט אַ מאַן פון גאָט,
ר' שלמה.
און אייער וואָרט איז אָפט מיר בייגעשטאַנען,
נאָר כ'קאָן אין אייערע זעהונגען נישט מיטגיין
און כ'האָב קיין פליגל נישט צו פליען.
עס איז מיין ציל אַ פשוטער.
מיין ברודער האָט היילות,
די מערב-לענדער קאָן די הילף צוניץ קומען,
וואָס מיין אַרמיי האָט אָנצובאַטן זיי —
אַנטקעגן טערק.
פאַר אונזער הילף זאָל אונזער פּאָלי
באַקומען ווידער ס'לאַנד,
דאָס הייליקע, געגאַרטע לאַנד, פאַר זיך אַלס היים.

שלמה:

און דאָן?...

דוד:

דאָן איז דער ציל דערגרייכט.

אן אייגן לאַנד.
ווי יעדעס פּאָלק דאָ אויף דער ערד.
און לעבן זאָל דאָרט אונזער פּאָלק,
און מער נישט אַנקומען צו פרעמדער לאַסקע,
וואָס ווערט געגעבן מיט אַ האַנט פון שטעכיקייט,
און מיט אַ האַרץ פון שנאָה, חשד און נישט פאַרגינען.
דערצו בין איך אוועק פון מיין געפורט-לאַנד.
דאָס איז מיין טואונג דאָ אין מערב.

שלמה:

אַ לאַנד ווי אַלע פעלקער,
און גאָרנישט מער?
וואָס נאָך?

דוד:

דאָס איז גענוג
איך קאָן נישט צוזען ווי עס שאַרן זיך די פרידער
אין יעדן לאַנד פאַר יעדן האַר.
איך קאָן נישט צוזען ווי פאַר יעדער טיה
מען טרייבט זיי,
ווי חיות קרעציקע,
און ווי דורך יעדער שפּאַרע
זיי קליגן זיך צוריק אַריינצוקריכן.
ס'איז בעסער איינמאָל טויט
ווי טויזנטער אַזוינע לעבנס.

שלמה:

גלייך טרעפט צו מיר אין האַרץ אַריין,
דער ווייטיק, וואָס איר האָט דאָ שאַרף אַזוי
פאַרשפיצט מיט קאַרגע רייך
נאָר וואָס איר ווילט —
איז נישט דער רוח פון גאָט צו זיין געליבטן פּאָלק.

נישט נאָר אַן אייגן ווינקל איז דאָס מזל פון דעם אויסדער-
וויילטן.

זיין גורל איז גאולה,
נישט נאָר פאר זיך אליין —
פאר גאָרער וועלט!

דוד:

מיר קלינגען פרעמד אַזוינע רייד.
די לערן, די געהיימע —
כ'באָנעם זיי נישט.
מיין האַרץ באַנעמט, עם דאָרשט מיין האַרץ:
דאָס פאַלק מוז אויפהערן צו זיין
זוי בעטלער אומעטום,
געבויענע און נישט געוואונשענע.
אַ לאַנד פאַר זיי,
די ערד, די אייגענע, צוריק,
און זי באַקומען מיט דעם אייגענעם כח,
מיט חיל און געווער,
זוי קריגסלייט, זוי גבורים, זוי אַמאָל די מכבים!

שלמה:

ניין, ניין, ניט דאָס, ר' דוד,
ניט דאָס אליין.
דאָס אויסדערוויילטע פאַלק
זוכט ניט קיין לוי, קיין רויב פון קריג.
נישט אויסגעקויפט, נישט אויסגעביטן ווערט זיין צער
דורך נוצן נאָר פאַר אים.
דורך אונז, דורך אונזער ווייטיק — צו דער וועלט.
מיט אונזער פיין די וועלט דערלייזן.

דוד:

דאָ גייען מיר פונאַנדער זיך,

ר' שלמה.
כ'טרעט אָפּ.
איך האָב נישט מורא פאַר סכנות —
ווען ס'איז אַ וואַנט, וואָס כ'זע פאַר זיך,
און וואָס איך מוז און וויל זי דורכברעכן.
אַ חלום קאָן פאַרנעפלען נאָר, צעדולן.
עס איז נישט פאַר מיר.
כ'פאַר היינט שוין אָפּ פון רוים.

שלמה:

אביסל פארוואונדעט, געקרענקט. זעט איין, אז עס איז
פארשאַלן
מיר וועלן זיך נאָך זען, ר' דוד.
נישטאָ אזא באהעלטעניש,
וואוהין גאָטס רוף זאָל נישט דערגרייכן, נישט געפינען.

דוד:

שיידט זיך שטיל מיט שלמהן. מיט אנטשלאסענעם
קוק — אָפּ

שלמה:

זיי נייען רק אוועק.
איך בלייב אלץ מער אליין
אלץ ווייניקער פארשטאנען
און מיטגעפילט נאָך ווייניקער.
אזא אחריות!
אזוינע שרעקלעכע נסיונות.
און איך אליין בלויז מיט מיין לעבן,
בלויז מיט מיין לעבן אין דער וועלט
בלויז מיט מיין לעבן — קעגן וועלט...

בילד VII

יעקב מאָנטין.	א' המון.
חיים מעדינגא.	ערשטער פון המון.
צווייטער ייד.	צווייטער פון המון.
יוסף פון אָרלי.	ערשטע פרוי.
שלמה מולכו.	צווייטע פרוי.
זעלנער.	ערשטער גלח.
מאנכע אָנהענגער שלמהם.	צווייטער גלח.

אין רוים, פאַרנאַכט. הינטער אַ וואַנט אויסער שטאָט. אַ מחנה מענטשן, מערסטנס קריכטן, מערסטנס אַרעמע. מענער, פרוי-ען, אויך קינדער, הערן מיט נייגעריקייט וואס שלמה רעדט. קלאַנג פון קירכן-גלאָקן דערטראַגט זיך פון דער ווייטנס און דויערט דורך דער גאנצער סצענע. צווישן דעם עולם זעט מען מאנכע אנהענגער שלמהס, און יוסף פון ארלי קוקט מיט פארויכט אויף דער מחנה. זוכט עמעצן. שלמה — אָנגעטאָן אין צעריסענע קלייד-דער, אַרעם ווי די מערסטע פון עולם. ווען דער פאָרהאַנג הויבט זיך אויף, האַלט שלמה אין מיטן רעדן

שלמה מולכו:

.... איך האָב געזען, ווי עס האָט פון אלע עקן וועלט
א גרויסער שטורם זיך געהויבן,
און פינצטער ווייסט איז אלץ אַרום געוואָרן.

נאָר ערגעץ האָט אַ פונק געלויבטן.
אַריבער שטורם און פאַרטיליקונג
האָט ער מיט יום-טוב און מיט פרייד געפינקלט
עס האָבן זיך געשטאַרקט די ווינטן
דאָס פינטל ליכט צו לעשן,
נאָר עס האָט דער שטורם
אים ניט געקאַנט באַזיגן.

איך האָב געזען ווי עס האָט אין מערב-זייט
אַ וואַנט געשפּאַלטן זיך אויף צוויי
אין אַ פאַרשייטן פּאַלאַץ,
וואָס איז געשטאַנען איינגעטונקען
אין גערטנער רייכע, פאַרביקע און שמעלעדיקע,
און עס האָט זיין פונדאַמענט געלעקט אַ גרויסע נאַסע חיה.
די חיה האָט איר גרינע, אומרחמנותדיקע צונג
אַדורכגעשפּאַרט אין שפּאַלט פון וואַנט,
און אַלעס לעבעדיקע זשערנע אָפּגעווישט.
געשריי פון פרויען און געוויין פון קינדער,
פאַרווירונג צווישן מענער.
און פּגרים אומעטום, געשוואַלענע און בלויע פּגרים.
איך האָב געזען אַ וואַלד מיט שאַרפע, רויכעדיקע שווערדן,
מיט שווערדן הענגענדיקע איבערן קאַפּ
פון אַ פאַריסענער און גאוהדיקער שטאַט.
בלוט האָט גערונען פון די שווערדן,
ווי פון די העלזער פון געשאַכטענע בהמות.
פאַרשוואַנקן האָט דאָס בלוט די מענטשן.
נאָר הענט נאָר געלע אָפּגעפליקטע הענט
האַבן דאָ און דאָרט פון רויט-געדריכטן ים
אַרויסגעשטעקט.

איך האָב געהערט ווי עס האָט אַן אויסטערלישער רעש

גענומען טראָגן זיך פון צפון,
און מתים האָט עם אָנגעיאָגט אַהער,
און פול געמאַכט די גאַסן.
די מתים האָבן זיך געלעגט, די מתים האָבן זיך געשטעלט.
עם האָט לייב, פאַרפּוילטס און טויטס, אָן לייב געפּרעסט,
און עם איז געוואָרן אַ געמיש
פון לייב, צעקוועטשטן ביז דעם ביין
ביז געלן, ביז פאַרפּלוטיקט-געלן ביין...

ערשמער פון המון:

און דער באַשייד!
וואָס מיינט די זעהונג דיינע?

צווייטער פון המון:

דו שרעקסט נאָך מער
ווי עם האָט אַמאָל געשראַקן סאַוואַנאַראַלאַ,
דער אימפעטיקער, בייזער פּריאַר פון פּלאַרענץ —
וואָס ווילסטו מיט דיינע שרעקענישו?

אַ סך שטימען:

דערצייל אונז וואָס עם זענען אָט די צייכנס,
וואָס פאַר אַ צאָרן זאָגן זיי אונז אָן?

אַ סך שטימען:

זאָג דעם באַשייד! באַשייד!!!

שלמה מולכו:

ווי קלאָר איך הער די גלוסטונגען פון אייער נייגעריקייט
זע איך נאָר קלערער וואָס עם קומט,
וואָס מוז אין גיכן קומען.
און הערט!
הערט וואָס עם האָט מיר גאָט געוויזן דורך דעם חלום:

ווי מחנות הונגעריקע וועלן,
 ווי באַנדעס אויפגערייצטע יונגע לייבן
 גענענען, רוקן זיך היילות אָן אויף רוים —
 דער שמוץ-גרוב פון דער טומאַה.
 זיי וועלן אָפּווישן די שטאַט פון צווישן שטעט.
 עס איז פול איר מאַס פון בלוט און זינד און שאַנד.
 געקרוינטע קעפּ וואָס קיניגן מיט ליגן,
 די רייכע און די זאַטע, איבערזאַטע,
 וואָס פרעסן רק די אָרימע,
 זיי וועלן אַלע זיין פאַרצוקט
 און פעלן וועט גאָר ערד,
 די מתים צו פאַרדעקן.
 און די מלחמות וועלן נאָך זיך שלעפּן
 חולאתן און מגפות.
 ווען עס וועט די שווערד פאַרקוקן —
 וועט ענדיקן די פעסט.
 דער טאָג איז נאָענט
 גאָטס צאָרן גרויס,
 און אַט באַפאַלט ער מיט גערעכטער שאַרף דעם קאַפּ
 פון דער פאַראומרייניקטער און זינד-באַפּלעקטער שטאַרט.

צווייטער פון המון:

האָסט שרעק אויף שרעק אונז דאָ געמאָלן.
 איז איינער דער באַשייד:
 דער אונטערגאַנג פון רוים —
 דעם שמוץ-גרוב פון דער טומאַה?

שלמה מולכו:

ניין, ניט בלויז רוים.
 גאָטס צאָרן מעסט די לענג און ברייט פון גאָר דער וועלט.
 און הערט,
 הערט דאָס וואָרט פון גאָט:

אין צפון וועלן הויך די טייכן אָנגעשוואַלן ווערן,
 אַריבער אלע ברעגן, בריקן וועלן שטורעמען די וואַסערן,
 און אַפּשווענקען, דערטרינקען אלץ און אלעמען.
 אין צפון וועט עס זיין,
 און עס וועט געשען אויך נאָענט לעבן אייך
 אין מערב, אין אַ מערב-לאַנד,
 וואו בלוי דער הימל, זאָפטיק, פעט די ערד,
 דאָרט וועט די טריקעניש אויפּפראַלן דאָס מויל,
 פאַרשלינגען מענטשען, הייזער,
 בהמות אין דעם פעלד,
 די היות אין די נאָרעם —
 און וויי וועט זיין דעם יעניקן,
 וואָס וועט נישט גלויבן.

עטלעכע פרויען מיטאַמאָל:

וואָס נאָך? וואָס נאָך דיר גאָטס מלאַך אָנגעוויזן?
 וואָס נאָך איז אונז פאַרשריבן אויף די טאָולען פון דעם
 שפּעטער?

שלמה מולכו:

צעשפּאַלטענע די הימלען הענגען איבער קעפּ און אויגן,
 אַ פייער גייט אַרויס און...
 נאָר וואָרט? צו וואָס?
 איר וועט שוין זען די צייכנס,
 וואָס זאָגן אָן דאָס קומען פון דעם פאַרטיק-גרויסן טאָג,
 און וויי וועט זיין צו דעם,
 וואָס וועט נישט גלויבן.

ערשטער פון המון:

און וואָס איז גאָטס כוונה?
 נאָך וואָס וועט ער אונז האַרב אזוי אלץ פּרובּו?
 צו וואָס דאָס שרעקן אונז?

שלמה מולכו:

נישט שרעקן וויל איך, נייערט ברענגען איך א בשורה,
און וואָרענען די בלינדע
און אָנזאָגן די שווערע אויפן גלויבן,
זיי זאָלן וואַשן זייערע רויטע זינד,
און תשובה טאָן און גרייטן זיך,
ווי לאַנג עס איז נאָך שעת-הכושר.

ערשמע פרוי:

עס איז הייליקייט אין זיינע רייד.
ער רעדט ווי אין די געטלעך-שטראַפּעדיקע ביכער.

צווייטע פרוי:

איך גלויב אין אלעס, וואָס ער זאָגט.
ווי קאָן מען אים נישט גלויבן?

א סך מיטאמאָל:

גערעכט!
ווי קאָן מען אים נישט גלויבן?
ער איז פון גאָט געשיקט.
עס רעדט גאָטס וואָרט צו אונז דורך זיינע ליפן.

צווייטער פון המון:

מיר זענען אַרעמע, געמיינע מענטשן.
דו רופסט נאָך רייניקונג צו אונז,
וואָס גייסטו נישט אַהין, וואו עס ווימלט אומריינקייט
אין רייכטום און אין וואוילטאָג,
וואו עס בלענדט די זינד מיט גאָלד און זילבער.
מיט דימענטען, מיט זייד און סאַמעט?

שלמה מולכו:

איך וועל גיין! איך וועל גיין!

נאָר עס קומט גאָטס וואָרט צוערשט
צו די באַליידיקטע, פאַרשטויסענע.
עס קומט ווי עס קומט אַ בעטלער צו אַ רייכער פֿיר,
און דאָן ווי עס פאַלט אַ גנב אָן ביינאַכט.

ערשמער פון המון:

און ווער וועט זיין דער שליח?
דורך וועמען וועט אונז דער גערעכטער גאָט
זיין וועג פון אמת ווייזן
און מיר — מיר וועלן אים דערקענען?

שלמה מולכו:

אומאנטשלאָסן, ווי פאַר זיך

און אפשר רעדט ער איצט צו אייך —
איז איינער פונקט ווי איר,
אַליין אָן אַרעמער, געמיינער,
אַליין פאַרשטויסענער, פאַרווירטער.

דער עולם כאַפט זיך נישט מיט אַמאָל, וואָס ער מיינט,
דאָן שטאַרק צערודערט קוקן זיי זיך אָן איינער דעם צוויי-
טן, רעדן, פּרעגן, וואונדערן זיך, פרייען זיך. קיינער
אויסער יוסף פון ארלין באַמערקט נישט ווי עס קומען
אריין עטלעכע גלחים מיט באַוואַפנטע מיליטער-לייט, אַג-
געפירט פון יעקב מאַנטין און אַנדערע יידן

יעקב מאַנטין:

אַט איז ער, דער, וואָס יידן ווילן אים נישט קענען
און וועלכער האָט אייך אויך פאַרראַטן —
אַ קריסט געבוירן האָט ער אָפגעקערט זיך פון אייער גלויבן,
און איצטער בונטעוועט ער ס'פאַלק,
און רופט עס קעגן מלכות.

ערשמע פרוי:

וואָס? וואָס?

א ייד איז ער?
עס האָט באַלד דאָס האַרץ געזאָגט מיר,
אז עפעס איז נישט גלאַט דאָ.

ערשמער פון המון:

ווי קלוג עס זענען דאָס די הערצער פון די ווייבער!...

צווייטער פון המון:

נו, שטיף, לאָזט הערן. לאָמיר אלעס וויסן אַקוראַט.

יעקב מאַנמיין:

יא, יא.

ער איז א ייד.

הלאוי וואָלט ער עס קיינמאָל נישט געווען.

צו די גלחים

איר זעט — אזוי כסדר נאָרט ער אַלע.
אַמאָל באווייזט ער זיך אין שולן צווישן יידן
פאַרפירט די הערצער פון די אומגליקלעכע ברידער
מיט פאַלשע האַפנונגען, מיט גאָלדענע הבטחות.
און אָט איז דאָ ער,
דאָ צווישן אייערע געטרייע אונטערטאָנען,
און העצט זיי קעגן דער רעגירונג,
אַנטקעגן אַלע חשובע און הויך-געבוירענע,
אַנטקעגן אַלע רייכע.
גאָר מיר — מיר ווילן אים נישט קענען.

חיים מעדיגאָ:

מיר ווילן אים נישט קענען!

נאָך א ייד:

מיר ווילן אים נישט קענען,
נישט אונזערער איז ער.

ערשטער גלח:

א פיינע זאך! עם מסרט איין געמיינער א צווייטן

צווייטער גלח:

נו, אין מסירות זענען יידן גרויסע בריות
זיי ווערן רייך פון יעדן אומגליק פון א צווייטן,
אפילו פון אן אייגענעם.

יעקב מאַנמין:

נישט קיין מסירה!
מיר טוען ווי עם פאָדערט דאָס געזעץ פון לאַנד,
און עם הייסט אונז דאָס געוויסן
און זאָלן מיר רחמנות האָבן?
האָט ער אויף אונז רחמנות?...
נו, קלערט נישט פיל, גערטע פריסטער.
באפעלט די זעלנער שנעל אים צוצונעמען.
פארנעמט אים, אָט דעם ייד,
וואָס יידן ווילן אים נישט קענען.

זוים מעדיגאַ:

פארנעמט אים!

נאָך א ייד:

פארנעמט אים! שמעלט אים צו דעם טריבונאַל.
און טוט ווי עם הייסט אייך דאָס געזעץ.

די גאַנצע צייט פון די לעצטע רייד האָט דער המון קוים
געקאָנט איינהאַלטן זיין צארן. איצט פלאַצט ער מיט אַמאָר
אויס

צווייטער פון המון:

א ייד! א ייד איז טאָקע ער.
דאָס דאַרף אים נישט געשאַנקען ווערן.

ערשטע פרוי:

אין תפיסה וואָרפט אים,
און זאָל דער גרויסער טריבונאַל
אים משפטן פאַר זיינע העצעס,
פאַר זיין פאַרראַט און זיינע לינגס.

צווייטע פרוי:

צו גוט פאַר אים די תפיסה.
וואָס שנעלער אויפן שייטער-הויפן,
און זאָל דאָס פייער פרעסן גליד נאָך גליד.
דעם יידן אומריין לייב.
האָט אונז גענאַרט דאָ לאַנגע טעג.
ניט אויסגעזאָגט אַלץ ווער ער איז.
איצט ווייסן מיר!

ערשטע פרוי:

איצט ווייסן מיר!
פאַרברענט וואָס שנעלער זיין געביין.

אַ סך פון המון מיטאַמאָל

פאַרברענען! פאַרברענען אים!

שטימען פון המון:

עס האָט זיך שוין צעשפילט דאָס פעבלדיקע בלוט.
אַט ערשט געווען ביי זיי אַ נאָט.
און איצטער... טפו!

שפייט אויס און קערט זיך אָפּ בעת די גלחים מיט די
זעלנער, וואָס האבן אלע מיט פאַרגעניגן געקוקט אויפן
צעבוטשעוועטן המון, דערנענטערן זיך צו שלמהן, וואָס
שטייט די גאַנצע צייט אַ רואיקער, אַ לויכטענדער, אַ
פריידיקער.

ערשמער גלח:

איז אמת, וואָס דער ייד דערציילט דאָ?
דו האָסט זיך אָפגעקערט פון אונזער ריינעם גלויבן,
און ביסט א ייד געוואָרן?

שלמה:

יא, כ'בין א ייד, א ייד!
און איך באַרויער נאָר,
וואָס נישט א ייד בין איך געקומען אויף דער וועלט.

צווייטער גלח:

וועסט האָבן צייט דיין חוצפה צו באַווייזן
ביים הייליקן געריכט.
צו די זעלנער

פאַרנעמט אים!

שטימען פון המון:

פאַרברענען אים, פאַרברענען!

מיר וועלן אלע קומען טאַנצן אויף זיין אַש.

די זעלנער פירן ארויס שלמהן, וועמענס פנים לייכט מיט
גליק. די גלחים סאַראויס מיט אויפגעהויבענע צלמים.
שלמהס אנהענגער, חוץ יוסף פון אַרלי, צעקריכן זיך פאַר
מעלעך, טאַרקלעמטע. מאַנטין מיט זיינע אנהענגער, מיט
געבוירגענע קעפ, גייען אַוועק אין אַ אַנדער זייט

יוסף פון אַרלי:

כמעט אליין אויף דער סצענע

ס'האַט מאַנטין זיינס געטאַן.

נאָטס שטראַף וועט אים שוין אויסגעפינען.

און שלמה מולכו,

נאָטס אויסדערוויילטער —

ער וועט נאָך ווייזן זיך

די מאַנטנים צו פאַרשעמען מיט זיין ליכט און גוטסקייט.

בילד VIII

קארדינאל דא ביביענא.
פויפסט קלעמענט דער זיבעטער.
מארקיוזין איזאבעלא די עסטע.
שלמה מולכו.

אין קלעמענט דעם זיבעטענט איבערלעכע צימערן, אין ווא-
טיקאן. עס איז היבשע עטלעכע חדשים נאך דער לעצטער
סצענע. שלמה מולכו זעט אויס אָפגעצערט. לויכט מיט גיי-
טיקער, נישט ערדישער שיינקייט

דא ביביענא:

יא, מולכו, כ'מוז זיך מודה זיין —
כ'וויל בעסער הונדערט מאָל זיין קארדינאל ביביענא,
ווי איין מאָל שלמה מולכו,
ווי ס'זאָלן פול ניט זיין די טייכן
פון מיינע שפעטערדיקע טעג —
זיי וועלן נישט אַראָפשווענקען אָט יענעם מאָג
פארביי שוין לאַנגע שטורמישע חדשים,
און כ'זע נאָך אַלץ די ווילדע, ליארמענדע מאָנאַכן,
און הער די קולות, אָנגעשארפטע מיט סטראַשונקעס,
און אַלץ, —

ווייל ס'האָט דער כיטרער, קונציקער קלעמענט
אַרויסגעריסן אייך פון פייער,
און האָט אַן אַנדערן געוואָרפן אין דעם פּיסק
פון שייטערהויפּן.
ווען נישט קלעמענט,
ווען ס'וואָלט דער צופאַל נישט געפירט אים אין דער תּפּיסה,
און ער וואָלט ניט געזען אייך —
וואו וואָלט איר איצט געווען?

שלמה מולכו:

אין אַ פּיל ריינער, בעסער אָרט
ווי דאָ...

דאָ ביביענא:

אין הימל, האָ?
ווי קאָנט איר, מולכו, גלויבן אין אַ הימל,
ווען אָט דער בלינדער פעבל מיינט,
אַז גאָטספּאַרכטיק טוט ער דעם הימלס ווילן
ווען ער באַגערט צו זען אייער הערלעך לייב
צעסמאָליעט און צעאַשט אין פּלאַמען?
עס האָבן מיינע דינער מיר דערציילט
מיט וויפּיל פּרייד-געשרייען
עס האָט דער פעבל צוגעקוקט
ווי יענער אומגליקלעכער
האָט זיך גענומען בראָטן.
זיי האָבן נישט געוואוסט,
אַז ס'האָט דער פּויפּסט באַפּרייט אייך
באַהאַלטן אייך אין וואַטיקאַן,
און ס'פייער האָט אַן אַנדערן געפרעסן.
זיי האָבן ווילד געשריען און געקוויטשעט, —
די פּרויען העכער, מער נאָך, ווי די מענער —

אזוי דעם שלמה מולכון!
 אזוי דעם דיאָנאָ פירעסן,
 דעם לעסטערער, פאררעטער פון דעם וואָרן גלויבן!
 פונקט ווי זיי וואָלטן צו אַסערה זיך געזעצט,
 געקויט באַטעמט געבראָטנס,
 באַלעקט זיך מיט דעם בלוט,
 און זיך ביז היץ די בייכער אָנגעפולט
 מיט זאָפטיקע, געשמאַקע שטיקער פלויש.
 וואָס פאַר אַ לעבן איר האָט אויסגעקליבן!
 און איצט אפילו!
 איר זייט נאָך אלץ נישט זיכער דאָ.
 מיט יעדן טאָג אלץ ווייניקער.
 עס האָט קלעמענט אייך ליב.
 איך, אנדערע פרעלאַטן
 באַשיצן אייך,
 און דאָך, —
 די אינקוויזיציע לויערט,
 שטעלט פאַסטקעס אייך צו כאַפן,
 און רוים, אפילו אויך דער טייל,
 וואָס איז אַרומגעצוימט מיט אַט די מויערן,
 איז נישט געזונט פאַר אייער פוס,
 נאָך ווייניקער פאַר אייער קאָפּ.
 חדשים אָפגעזעסן אין געפענקעניש.
 חדשים אין באַהעלטעניש אין וואַטיקאַן —
 און ווידער מוזט איר לויפן, זיך ראַטעווען, אַנטרינען.
 עס נוצט אפילו נישט,
 וואָס אלע אייערע נבואות זענען —
 ווי מאָדנע ס'שפילט אַמאָל דער צופאַל! —
 געשווינד און פינקטלעך וואָר געוואָרן.
 צו וואָס, פאַרפאַלגטער נביא,
 צו וואָס זיך אויסגעקליבן אזאַ לעבן?

שלמה מולכו:

מער מיט זשעסט ווי מיט ווערטער

גאָט!

דא ביביענא:

א מאָדנער גאָט.

א פּויזע. פּאַרטראַכט זיך

נישט מערער מאָדנע דאָך ווי — די,
וואָס דינען אים,
וואָס גלויבן — זיינע נאָזלעכער
באָגערן נאָך דעם ריח
פון אַנדערע צעברענטע גלידער.

שלמה מולכו:

נישט זייער שולד, הער קאַרדינאַל.
נישטאָ קיין וויסן אין זייער טואונג.
די בלינדקייט, די אכזריות זייערע
איז אויך פון גאָט,
דעם גוטן, ליבעדיקן און גערעכטן.
דעם מענטשנס העכסטער גורל אויף דער ערד
איז אָפּצוגעבן זיך פאַר זיינע ברידער,
פאַר נאָענטע און ווייטע,
פאַר אייגענע און פּרעמדע,
פאַר וועלט.
און אָן די ברענער —
ווי וואָלטן דען געקאָנט פאַרברענטע זיין?

דא ביביענא:

איר רעדט ווי דאָן די פּלאָרענטינער ליגנער,
ווען ס'האָט זייער רשעות
פאַרשיקט אויפן פייער-וואָגן אין דעם הימל —

דעם אָרעמען סאוואַנאַראָלאַן.
 האָט אויך געוואָלט פאַר גאָט אַ קרבן זיין,
 און מיט דער הילף פון די פאַררעטער פון פלאָרענץ
 האָט ער דאָס זייניקע געהאַט.
 און אָט די אויסוואַרפן —
 זיי זענען גאָטס געשיקטע!
 ניין, מולכו, איך פאַרשטיי אייך נישט.
 און בעסער וועל איך דעם המון נאָך יאָרן נאַרן,
 זיין פאַר דער וועלט אַ קאַרדינאַל,
 אַ דינער פון דער קירך און פויפסט,
 ווי זיין אַ הייליקער, וואָס דער המון
 זאָל קאַנען קרייציקן.
 גענוג שוין איין געקרייציקטער
 די וועלט איז פון דאָן אָן
 נאָך נישט באַרוהיקט.

שלמה מולכו:

די ווערטער זענען קליידער.
 מען דאַרף נישט זיי. ניט דאָס וואָס זיי באַהאַלטן
 באַשולדיקן,
 ווען ס'ברענגען אויף דער וועלט זיי פאַלשע מיילער.
 שלעכטס-טראַכטנדיקע מוחות.
 אפילו נאַרישקייט איז גאָטס אַ וועג,
 אפילו פאַלשקייט, שלעכטס.
 איר זעט:
 אָט זענען גראַדע, פאַראַלעלע ליניעס צוויי,
 זיי טרעפן זיך דאָך קיינמאָל נישט,
 עס לערנט אונז אזוי אייסקליר.
 און דאָך באַגעגענען זיי זיך יאָ.
 פאַראַן אַ פונקט וואָס בינדט צוזאַמען זיי
 אין גלייכער צייט.
 און ווער ס'קאָן זען, דער זעט און ווייס.

דער פונקט, דער איינער
 איז כולו גוטס.
 נאָר ס'שוואַכע זען פון אונזער אויג
 באַווייזט אונז צוויי באַזונדערע צעטיילטע שורות,
 וואָס זענען, מוזן זיין צעטיילט:
 דאָס גוטע — שלעכטע.
 היינט וואָס איז נאָך אויף יענער זייט פון פינטל!
 דאָס פינטל קומט פון ערגעץ אויך.
 דאָרט איז,
 דאָרט איז

מיט עקסטאַז

נאָך מער ווי גוטס,
 דאָרט — לויטערע און קילע חכמה.
 מען דארף באַנעמען דאָס:..

דא ביביענא:

און איך פארשטיי דאָ גאַרנישט.
 און וויל נישט
 פאַר מיר גענוג וואָס איך זע,
 און שיין די שיינקייט, וואָס די וועלט פאַרמאָגט.
 זי באַט מיר אָן אי שמחה, אי פאַרגעסונג.
 אַ שאָד בלוז, וואָס דויערט אזוי ווייניק:
 ווען ס'לעבן וואַלט געוועזן לענגער!
 ווען ס'וואַלט די יוגנט נישט געאיילט זיך
 מיט שנעלע, שרעקלעך שנעלע טריט
 צום ווינטער.
 נאָר אויך אזוי געפעלט די וועלט מיר
 און כ'וויל געניסן ס'לעבן.

שלמה מולכו:

רייד קינדישע —
 און בלינדע.

דא ביביענא:

באמת אזוי קינדיש ?
און איר, מיין שלמה מולכו,
דער נביא,
דער אָנוועָגער פון רוימס פאַרפלייצונג
דער וואָרנער פון דעם ערד-ציטער אין ליסאבאָן
און דער העראָלד פון דער קאָמעטע,
וואָס האָט געשראָקן אלע שעפּסן —
פיר-פיסיקע און אויך צוויי-פיסיקע,
איר זייט דען איצטער נישט צופרידן,
וואָס איר זייט נאָך נישט אש,
וואָס ס'פייער האָט געלעקט, געבראָטן
אן אנדער טמא לבוש,
ווי אייערן ?

שלמה מולכו:

כ'בין נישט אזוי צופרידן, ווי ס'דאכט זיך, קארדינאל:
און ווען דער זעלכער טאָג וועט קומען נאָך אמאָל,
וועט נישט קיין פויפסט און נישט קיין אימפעראַטאָר
פארמיידן דאָס,
וואָס איז באשטימט פאר מיר,
צו וואָס מיין הארץ וויינט אין געבעט
צו יעדער שעה, צו יעדער רגע,
ווי פאר זיך

זיך אָפגעבן, זיך אָפגעבן,
פארגעסונג אין יסורים,
און דורך יסורים — פרייד.

דא ביביענא:

עס קלינגט אייער שטים ווי אין דעם מויל

פון א פארליבטן,
אין יענער זעלטן-זיסער שעה,
ווען אייליק לויפט ער צו זיין ליבסטער,
און ווייס,
אז זי ווארט מיט דעם זעלבן פלאטערדיקן הארץ
ווי זיינס.

שלמה מולכו:

אביסל איבעראשט, נאכדענקנדיק

און אויב ס'איז אמת?
און וואָס איז דען דער גלוסט פון לייב?
ס'איז אויך נאָר אָפגעכונג דעם טויט.
ווער ס'מוז עס טאָן דער זאָל: איך וויל —
די פולע אָפגעכונג.

דא ביביענא:

משוגענע, צעררייטע רייד.
נאָר אויב עס איז אלץ איינס,
וויל איך שוין בעסער אָפגעכונג,
ווי איר פארשענערט עס אויף אייער לשון
אין רונדיק-ווייכע אָרעמס כון א שיינער פרוי.
האלב ציניש

הערט מולכו: האָט איר אמאָל געפילט,
ווי פרויען-אָרעמס האָבן אייך ארומגענומען?
האָט איר אין זיך אמאָל געזאפט
די אויגן האלב-געשלאָסן, גאנץ פארנעפלט
דאָס מויל, א האלב געעפנטס?
די דורשט צו אייך — ארויף?

שלמה מולכו:

א פארוואונדעטער

ער, קארדינאל, איר זייט פיל עלטער שוין פאר מיר,

און אייער עלטער האָט נאָך זיך געלאָזט אַ יוגנט,
וואָס האָט געדארפט שוין זאט זיין
מיט וויסן און געניטקייט,
און נאָך זענט איר פארטאָן
אין אלע גלוסטונגען פון לייב.

דא ביביענא:

נאָר איינס באוויין איך, מולכו:
וואָס זעלטענער, אלץ זעלטענער,
פעל איך זיי אויס.
די וואונדערבארע וועזנס —
אלץ ווייניקער זייער קומען,
אלץ קארגער דאָס געשאנק פון זייער נאָכגעבונג.
און איר, איר, מולכו,
איר זענט דאָך שיין און יונג אזוי.
ווי מוזט איר וועקן זייערע באגערן!
זענט איר באמת אזא אכזר
צו זיי, צו זיך?

שלמה מולכו:

שטעלט אָפּ דעם פלום פון אייערע רייה
די זינדיקע!

דא ביביענא:

איר שרעקט זיך, מולכו?
עם פלאצן וואו די רייפן פון אייער פאנצעה
דעם אויסגעטראכטן?
דאָס קלוגע לייב ברענט דורך אן עפנונג
אין דער קרישטאָלן-הארטער פעסטונג
פון קאלטן, ריינעם גייסט?

שלמה מולכו:

הערט, הערט:

איך האָב פארלאָזט אַ כלה,
די שענסטע פון די פרויען:
שוין לאנגע זומערס, לאנגע ווינטערס
פול מיט געראנגל, פול מיט בענקשאפט:
און כ'וועל זי קיינמאָל מער נישט זען אין גוף,
מער קיינמאָל נישט.

דא ביביענא:

משוגענער, משוגענער!
פארוואָס?

שלמה מולכו:

ווייל נישט נאָר זי,
נאָר יעדעס פרוי-לייב שויבערט אויף מיין בלוט
מיט הייסע און פארבלענדנדיקע כוואליעס.
פון לינדווייז אָן האָב איך ביי אומריינקייט פון זיך
געראַרפט אַרויסבייטשן.

דא ביביענא:

די אומריינקייט!
איר בעל-חלומות נאָרישער.
די גרעסטע פרייד פון מענטש,
דאָס העכסטע גליק, וואָס ניט פארגעסונג.
ביי אייך איז אלעס זינד —
איז נאָמען פון א וואַנזין:
איך וועל אייך זאָגן אָפן, מולכו:
אי סאָואַנאַראָלא אונזערער
אי איר,

און אלע אנדערע פאנטאסטן פרעמדע דאָ —
איר האָט פאַרדינט מיט אייער לייקענען די וועלט,
מיט דעם באצווינגען ס'לייב און אלעס מענטשלעכע,
אַז אַש, נאָר אַש זאָלט איר פאַר דער צייט איר ווערן:

א זינד — דאָס שטארקסטע פארגעניגן,
דאָס איינציקע, וואָס איז געגעבן אלע גלייך
דאָ אויף דער גרוזאמער, אומגלייכער ערד!

שלמה מולכו:

דאָס גרעסטע פארגעניגן! פארלייקענען די וועלט!
א וועלט, וואו ס'גרעסטע פארגעניגן
איז בלינדע תאווה פון דעם לייב,
איז גאָר נישט ווערט דעם מענטש
און כ'וויל פון איר נישט וויסן.
פאַר אַט דער וועלט — גענוג די חיות;
דעם מענטש האָט גאָט אן אנדער גורל אָנגעצייכנט,
ווייל אים האָט ער לויט זיין געשטאַלט באַשאַפן;
דעם מענטשנס פּרצוף — אלע וועלטן;
א חיה מיט גאָטס פנים איז דער מענטש;
דער גלוסט פון לייב — די עזות פון דער חיה,
און ס'מוז דאָס פנים נוכר זיין;
די חיה — פאַרטרייבן
פאַרטרייבן!

עס קומט אריין די מארקיון איזאבעלא דיסטעצ

מארקיון:

פאַרטרייבן! וועמען — שלמה מולכו?

דא ביביענא:

די חיה, צו דעם טייל, גענעדיקע מארקיון.
און מולכו גלויבט,
אז ס'האָט די טייוול-חיה
אם ליבסטן,
ווי פרויען צו ערשיינען,
אונז מענער נעטלעכע צו פרוואון און צו רייצן.

שלמה מולכו:

שווייגט

מארקיוזין:

איך האָב געמיינט, איך וועל אַמאָל די זכיה האָבן
א לוסטיקן, אן אויפגעלייגטן:
איך האָב געמיינט, איך וועל אַמאָל די זכאה האָבן
פון אים א שטייכל צו באקומען:
ווייל ער נאָך אלץ נישט זען דאָס שיינע אין דער וועלט,
ער זעלבסט — דער פיינסטער אַרגומענט, ווי שייין די וועלט
קאָן זיין ?

צומולכן

פאר וואָס אזוי פיל צער

אין אייערע וואונדערבארע אויגן, מולכו?

שלמה מולכו:

שווייגט נאך טרויעריקער

דא ביביענא:

שטילער צו דער מארקיוזין

איך פיל אייך מיט, מיין ליבלעכע מארקיוזין:

איר זענט געוויס אַ קענערין

אויף מענערישער שיינקייט

כ'בין זיכער:

איר וואָלט, מארקיוזין, נישט געפאָרשט צו לאַנג די שריפטן

הייליקע דאָרט צו געפונען אַן ערלויבניש צוצוגעבן

דעם נאָמען שלמה מולכו

צו דער פילנאָמענדיקער לוסט פון די,

וואָס האָבן אלע צוטריטן צו אייער בודואַר געקענט.

מארקיוזין:

נאָאוי, איך שטילער

ווען איך בין פויפסט,
וואָלט איך נאָך מערער אים געליבט
ווי ס'ליבט קלעמענט.

דא ביביענא:

געוויס גאנץ אנדערש, ווי דער פאָטער, הייליקער,
נישט וואָר?

מארקיוזין:

אך איר עפוקורעך, נישט פאַרריכטבאַרער.
ווי וועט מען אייך דאָרט אין גהינם בראַטן!

דא ביביענא:

כ'ברען שוין...

הויך

ס'איז צייט פאר מיר צו גיין:
זיין הייליגקייט וועט אויפשטיין באלד.
ער וויל מיט מולכן רעדן אויג אויף אויג.
נו קומט, מאַרקיוזין, קומט מיט מיר,
אויב כ'בין נישט אזוי יונג און שוין ווי מולכן
בין איך באַרמהערציקער אַ סך.
ביידע גייגן זיך צו מולכן — אָ

שלמה מולכן:

וואָס טו איך אין די זאַלן דאָ?
מיט אָט די מענטשן — צו וואָס האָט ס'מול מיר צונויפגע-
בראַכט?

שוין יאָרן זינט איך בין בעל-מופת.
און וואו איך קום — די ברידער טרייסט צו ברענגען
צי צו די גוים,
צו וואָרענען און אויף דעם וועג באַזינען —

כוען הערט מיט דאָרשט,
 מיט ליבע אָדער מורא.
 איך בין בעל-מופת.
 גענעדיק האָט דער שם
 געענטפערט אויף מין תפילה
 און מיר געשיינט אַנטקעגן
 מיט העלן וואָרהאַפטיקן זין
 און מיט אַנטפלעקנדן באַשייד.
 געבענטשט! געבענטשט!
 מיר האָבן זיך געעפנט ברייט
 די היילן פון דעם שפעטער,
 און כ'האָב געלייענט דייטלעך,
 וואָס איז פאַר אַנדערע פאַרבאָרגן.
 דער שם האָט מיר געפאַלגט.
 איך האָב זיך אים געגעבן
 מיט קליינקייט ווי אַ קינד אַ קליינס,
 און ווי אַ קינד האָט עס געטוליעט זיך
 צו מיר,
 און מיר געווען געהאָרכזאַם,
 געבענטשט! געבענטשט!
 נאָר עפעס איז אַ פגימה אין מיין זעל
 און ס'הויערט ביז אויף מיר אַ קללה.
 איך טרעה אויף שלעכטס. דאָס גומע —
 ס'פאַרבאָרגט זיך אַלץ און וויל זיך נישט אַנטפלעקן.
 עס וואַרט די וועלט אויף בשורה טובה אוי ערפילונג.
 און וועל איך ברענענדיקער נאָר איר דאָרשט פונאַנדערצינדן,
 און ס'לעבעדיקע וואַסער.
 נישט געבן איר?
 באַגליק! באַגליק!
 דו שם דו אַלערהייליקסטער!
 מיט צוועלף.

מיט צוויי-און-פערציק,
 מיט צוויי-און-זיבעציק —
 באַגליק! באַגליק!
 ווי דאן דו האָסט דעם פּאַלק באַגליקט
 אַנטקעגן פּרעהן אין מצרים —
 באַגליק אויך מיר אַצינד.
 האָסט מיך געפרובט בין איצט,
 באַגליק אַצינד.
 אויב כ'בין שוין ראוי איצט —
 באַגליק אַצינד...
 און אויב איך בין נישט ראוי —
 פאַרטיליק!
 און זאָל פאַרשניטן ווערן מין געבין
 פון אַלע דיינע נעמען.
 ס'קלענסטע אָדער גרעסטע.
 שטויב פון שטויב,
 שטויב פון שטויב,
 קלענער נאָך.
 ווער איך בין,
 וואָס איך בין,
 גאַרנישט וויסן,
 נישט געדענקען.
 אויסגיין,
 אויסגיין,
 אויסגיין —
 אָדער —
 טאָן!
 ראַנגלען זיך,
 מעסטן זיך,
 מיט דער טומאָד,
 מיט דער גרעסטער,

מיט דער גבורה,
מיט דער שטארקסטער.
ניין צו איד,
טרעפן זי,
פנים-גלייך-צו פנים.
מעסטן זיך,
מעסטן זיך,
ווער ס'איז שטארקער...*

עס קומט אן פויפט קלעמענט דער זיבעטער

קלעמענט:

צו זיך אליין נאָר רעדסטו, דו גלויביקער בעל-חלום?
א נייע צרה זעסטו אפשר
פאַר מיר, דעם פיל געפרובטן,
אַראָפּנידערן פון דעם מאָרגנס נעפל-אַיינגעהילטן לייטער?
צי אפשר דאָס מאָל ווילסטו מיך דערפרייען
מיט גוטע ווערטער, ליכטיקע הבטחות?
שוין צייט.
איך האָב געטרוימט דאָס הויז מעדיטשי
ביו צו דעם העכסטן שפיץ
פון גרויסקייט און פון רוים דערפירן,
מען וואַרפט כסדר מיר אין פנים,
אַז כ'בין אַ ממור.
איך זע דעם הוזק שטעכן
אין אַלע ליפּן-ווינקלען,
אין יעדער חניפה פון אַ הויפּלינג,
אין יעדן קני-בויג פון אַ דינער.
איך האָב געוואָלט פאַרווישן אָט די שמויכלען
מיט אויפהויבן נאָך העכע
מעכטיקער
פון לעאָ דעם צענטן —

מיין שוועסטער-קינד —
 די פאן פון הויז מעדיטשי.
 נאָר אלץ אומזיסט.
 דאָס אומגליק זוכט מיך שטענדיק אָפּ,
 ווען כ'וויל אַם מערסטן זיך פון אים באַהאַלטן.
 און וואָס איך זאָל נישט טאָן,
 און וואָס איך זאָל נישט וועלן —
 דאָס ביזע מזל לויפט פאָרויס מיט ניכע שריט,
 און שלעפט זיך נאָך מיט פינסטער-שווערע שאַטנס.
 דו הערסט נישט אויף צו ברענגען יעדן טאָג
 מיר נייע צייכנס, נייע אַנזאָגן פון שלעכטס.

שַלמַח מוֹלכֹב:

נישט איך ברענג אייך די צייכנס.
 גאָט וואָרנט אייך.

קלעמענט:

גאָט וואָרנט, נו, געוויס.
 דו רעדסט דאָך נאָר מיט גאָט
 איז וואָס?
 וואָס נאָך?
 וואָס פאַר אַ נייע רוחות
 באַמיען זיך דעם נאָמען פון קלעמענט דעם זיבעטן
 אַראָפּצושלעפּן אין דעם אָפּגרוגט,
 כדי פאַר אַלע קומענדיקע דורות
 זאָל אָט דער נאָמען זיין אַ קללה און פאַרשוועכונג?
 וויל הענרי פון בריטאַניע די בענדער אָפּרייסן
 וואָס האַלטן אים געקניפט מיט רויס?
 האָט וואַלסי, זיין בעל-יועץ, דער קצב-זון
 וואָס לעאָ האָט אַ רויטע מיץ געשאַנקען אים
 שוין פון זיין אינטריגירנדיקן מנח

א נייעם קונץ געשפינען,
 צו שלאָגן מיר,
 און זיך נאָך רייכער הערלעכער צו מאַכן?
 צי אפשר האָט שוין דער פאַרראַט
 פון מאַרטין לוטער
 געפונען נייע אָנהענגער
 דאָרטן ביי די דייטשן, די באַרבאַרישע,
 און רוים וועט אין דעם צפון מוזן לענען זיך
 אויף דורכגעברענטע שטעקנס?
 צי אפשר פלאַנט דער קייזער
 א נייע פייער-פאַן מיט קוילן
 צו וואַרפן אויף מין קאַפּ?
 וויל קארל ווידער אויפשפילן אַ קונציקע קאַמעדיע
 צו ווייזן,
 ווי טיף עס בויגט זיין קאַפּ דער פאַסטוך פון דעם גייסט
 פאַר וועלטלעכער גבורה?
 וואָס זאָגט די צוקונפֿט דיר —
 פאַר מיר?
 וואָס זאָגט זי, מולכו?

שלמה מולכו:

ענטפערט נישט

קלעמענט:

דו שווייגסט;
 נו, גוט.
 איך וועל מין ביזן שיקזאַל
 אַנטקעגן גיין שוין אָן נבואות.
 איך וועל סיי ווי שוין מער נישט קאַנען הערן,
 וואָס פאַר אַ מייסטערשאַפט דו האָסט
 אין עפענען די סודות,
 וואָס טוליען זיך אין בוועם פון די שפעטערדיקע טעג.
 מיט געביטענעם טאָן

הער אויס, דו מוזט פארלאזן רוים.
ס'איז שוין מער נישט געזונט
נישט נאָר פאַר דיר —
פאַר מיר —
אַז דו זאָלסט לענגער בלייבן דאָ.
מוזט אָפּפאַרן פון דאַנען, מולכו.

שלמה מולכו:

איך ווייס, בין נרייט.
איך האָב אַליין באַשלאָסן שוין צו קלייבן זיך אין וועג.

קלעמענמ:

וואוהין? וואו טרייבן דיר די שטערן?

שלמה מולכו:

כ'וועל גיין אהין,
וואוהין מיין גורל פירט מיך.
כ'וועל קלאפן אין דער שווערסטער טיר,
אין נאָך אַ שווערערער,
ווי ס'איז די טיר פון וואַטיקאַן.

קלעמענמ:

צו קארלען? צו דעם קייזער?

שלמה מולכו:

ענטפערט נישט

קלעמענמ:

און אלץ צו וואָס?
וויילסטו אויסלייזן דיין פאָלק
און איבעראַנדערשן די וועלט?

דו גלויבסט, דו ביסט גאָטס שליח,
און ער האָט דייך געשיקט
צו רייניקן די וועלט פון אומרעכט און פון טומאָה?

מיט געביטענעם טאָן

הער, מולכו. פאר וועמען האָסטו אָפגעוואָרפן;
פון זיך געיאָגט ווי הינט; ווי בייזע;
א לעבן פול מיט גוטס, מיט רום, מיט רייכטום,
א לעבן רייכער נאָך מיט צוואַנג,
העל-שיינענדע הבטחות?
ביסט יונג, געלערנט, שוין,
קיין ראַנג, קיין כבוד
איז נישט צו ווייט פאר דיר.
האָסט אלץ געקאָנט דערלאַנגען.
האָסט אָפגעוואָרפן
פאר וועמען?

די יידן?

און זיי?

איך מוז דייך טרייבן איצט פון זיך,
ווייל ס'זענען פול די אויערן פון רוים
מיט זייערע מסירות,
מיט זייערע געשרייען, אז דו פארשוועכסט די קירך
און לאַכסט זיך אויס פון אלע הייליקייטן.
דער יעקב מאַנטין הערט נישט אויף צו שיקן ביטעס
צו אלע קארדינאַלן, בישאָפן,
און דער המון שרייט העכער אלץ
אַנטקעגן דעם,
וואָס שיצט אַ יידישן פאַררעטער,
אַ לעסטערער דערפון,
וואָס ער — דער וויקאַר! — דאַרף דאָך האַלטן טייערער
ווי ס'לעבן זיינס.
די יידן, די ברודער פון דיין שטאַם,

זיי טראָגן דריי-פערטל די שולד דערפאר,
און בלויז אַ פערטל —
דער אמבאסאָדאָר נעמט בראַס פון פּאַרטונאַל.
פאר זיי, פאר זיי צעוואַרפסטו אויפן ווינט
דיין שטאַנד, דיין גרויסע צוקונפט?
פאר אַט די אלע מאַנטינס?

שלמה מולכו:

נישט אלע זענען מאַנטינס.
און אויך די מאַנטינס מיינען מיט די הערצער
פיל בעסער, ווי עס זאָגן אייך די טאַטן זייערע,
און ווי עס וועט אייך איינפאלן —
דערגרונטעווען

קלעמענט:

פאַרטידיקסט זיי?
אַ מאָדנע פּאַלק די יידן דיינע.
ווי שווער מיר איז צו טראַכטן,
אז דו ביסט זייערער,
אַ ייד,
און נישט אַ פרינץ פון קריסטנטום,
אַ בראַווער ריטער פון דער קירך!
כאַטש ס'האַט דיין שטאַם גענוג דיר שאַרפע שטיקער
פון זיין פאַרהאַרטעוועטער, שטייניקער עקשנות —
גענוג דיר אין דיין בלוט געוואָרפן.
כ'האַב צייט געהאַט צו פילן אויף מיין אייגן האַרץ
די שאַרפע שפיצן,
און אויף מיין צונג —
די שטייניקייט,
זינט כ'האַב דרך ס'ערשט מאַל געזען,
זינט כ'האַב דעם פייער אין גאַנץ רוים
פון זייער רויב פאַנגבעט.

שלמה מולכו:

דאָס פּאָלק מיינס איז נישט שטייניק
און נישט קיין עקשן איך.
איר וועט עס קיינמאָל נישט באַנעמען

קלעמענט:

ס'איז אמת. כ'קאָן אייך נישט באַנעמען.
די יידן זענען אָדער נאַריש,
נאַראָנים, וועלכע ציטערן אזוי פאַר וואַסער.
אז בעסער ווילן זיי שוין ברענען,
צי משוגעים.

שלמה מולכו:

איר וועט אונז קיינמאָל נישט באַנעמען.
אן אנדער שיקואַל האָט אונז גאָט געצייכנט,
ווי אייך,
און עפעס אנדערש אויסצופירן דאָ
האָט ער אַהער געשיקט אונז.
איר, אַלע פעלקער, זענט דאָ בלוז צו לעבן.
מיר זענען דאָ צו קענען גאָט
און זיך מיט אים באַהעפטן.
מיר זענען — אויפצוטרייסלען
די גלאַטע, פליסעדיקע טייכי
פון אייערע טעג און נעכט
איר, גוים, איר האָט לענדער,
מיר האָבן נישט קיין לאַנד.
איר האָט מלוכות —
מיר דאַרפן קיין מלוכה.
און ווייל מיר האָבן גאַרנישט
קאָן קיינער אונזער קיום נישט פאַרשניידן.
מיר זענען דאָ צו לערנען אייך

אז אלץ איז נישט,
און נישט איז העכער פיל,
ווי אלץ.

מיר זענען דאָ דעם ליגן פון דעם גאָר
אינם גאָרנישט צו באַווייזן.
איר לעבט מיט גאָר, מיט פאַלש פאַרבלענדנדיקן גאָר,
און קאָנט דאָריבער יעדען טאָג פאַרלירן,
מיר זענען אומבאַזיגבאַר.

כ'האָב פיל געהאַט. כ'האָב אלץ געהאַט.
גאָר יעדער טאָג האָט נייע לעכער אויסגעהוילט
אין דעם, וואָס כ'האָב פאַרמאָגט.
פאַרוואָרפן האָב איך עס.
צו'דיק צו די, וואָס זייער שליחות אויף דער ערד
איז גאָר צי זיין די שטראַלן פון דעם אמת,
און וואָס נען האָט דאָס — האָט מען נישט,
און האָבן האָט בלוז דער,
וואָס וויל נישט האָבן.
פון אונז קומט דער אַרויס
וואָס איז באַפרייט פון לייב אינגאַנצן,
ווי ס'א דאָס פאַלק באַפרייט פון אַלע גופעדיקע שטיינער
פון אַ פאַלק.

און ער וועט אויסלייזן
אי ס'פאַלק, אי גאָר די וועלט.

קלעמענט:

און זענען די פון אַיך,
וואָס זאַמלען געלט אויף אַלע וועגן, ראָגן,
וואָס האַנדלען, שאַכערן, פאַרשאַכערן,
די מלוּחם און חלפנים —

די זענען אויך נאָר אויסלייזערס,
באַפרייט פון אַלע גופעדיקע שוועריקייטן?

שלמה מולכו:

דאָס לעבן — לעבן וויל.
די מלוּחם און חלפנים —
ווער האָט געמאַכט זיי וואָס זיי זענען?
נישט איר?
אָן שויןונג און אָן מיטלייד,
שטאַק-בלינדע, טויבע צו דעם ווייטאַק
וואָס איר טוט אָן,
בלענדט איר, פאַרבלענדט
און שטעלט אַ פרייז פאַר יעדן טאָג
פון לעבן.
דאָס לעבן — לעבן וויל
ווען אויך דורך גאַלד-גלאַנץ
פון דוקאַטן.
די מלוּחם און חלפנים —
קרושים אַלע,
באָטש ס'ווייסן עס אַליין נישט די,
וואָס צאָלן אייך פון אַלע לעבנספרייזן
דעם סאַמע שווערסטן און פאַרצערנדסטן.
קרושים אַלע,
פּרוכטבאַר-פעטע ערד,
פון וועלכער ס'וואַקסן אויס די ריינסטע זאַמען,
בין קומען וועט דער איינציקער.
פון זיי, פון זייער שוים
מוז שטייגן ער.

קלעמענמ:

ווען?

שלמה מולכו:

יעמוועדע שטונד קאן זיין די שטונד,
אויף יעדער שטונד ווארט יעדער ייד,
דער מלוח און דער הייליקער.

קלעמענט:

רעדסט שיין,
און וואָלט איך נישט געווען קלעמענט,
קאָן זיין עס וואָלטן איצט אַ מולכוס רייד
נישט אויף אַ זיפּ געפאלן,
נאָר אויף אַ שוואַם.
דאָך שווער די לאַסט, וואָס איר האָט זיך געוויילט.
דו האָסט די שווערסטע
אויף דינע צירלעך-דינע פלייצעס זיך געוואָרפן.

שלמה מולכו:

ווער ס'פילט דעם גרעסטן חוב,
און ווער עס טראָג פאר אלץ אחריות,
פילט נישט קיין לאַסט.
דער נעמט אלץ אָן מיט שמחה
און גייט מיט רו און פרייד
אויף דעם באַשערטן וועג

קלעמענט:

איך זע, איך זע, ס'וועט קיינער דיך
נישט אָפּווענדן נישט רעכטס, נישט לינקס.
און ווען דו רעדסט, און מערער נאָך,
ווען הילסט דיין וואָרט אין שווייגן אַיין,
באַצווינגסטו מיך און נייטסט מיך זיך צו ראַנגלעך
מיטן גלויבן.
איך קאָן נישט ביישמיין דיך.

איך קאן לויס ביישטיין וועמען ס'איז פון אייערע
איר זענט צו אָפּט, צו שטאַרק גערעכט.
און אפשר שלאָגט אָט דאָ
דער הייסער בריענדיקער קוואַל
פון אונזער האַס צו אייך
מאַרטראַכט זיך

איך האָב געגלויבט אויך דעם —
ווי הייסט ער יענער, וואָס האָט זיך אַלס פירשט
פון אומבאַקאַנטע לענדער אָנגעגעבן?...

שַלמָה מוֹלכוּ:

אויפגעטרייסלט

איר מיינט מסתמא דוד ראובנין.

קלעמענט:

יָא, אים.
אויך אים האָב איך געגלויבט.
מיט צופיל נעצן בין איך דאן געווען אַרומגערינגלט.
דער האָט גערעדט פון מעכטיקע היילות
פון זעלנער שטאַרקע, העלדישע —
ווי האָב איך דאן געדאַרפט זיי!
וואו איז ער איצט? וואָס טוט ער?
דו ווייסט?

שַלמָה מוֹלכוּ:

איך וועל אים זען

קלעמענט:

צוזאַמען וועט איר גיין צו קאַרלען?

שַלמָה מוֹלכוּ:

שווייגט

דו שווייגסט. נו, גוט.
איך וועל נישט רייסן פון דיין צונג,
וואָס זי וויל וויליק מיר נישט געבן.
ניי, ניי. מוסט ניין פון רוים סיי-ווי,
און וואו דו וועסט דיין פוס איצט ווענדן,
איך ווייס:
נישט אָפּצווענדן דיר.

מיט געביטענעם טאָן

נאָר שווער איז מיר צו לאָזן דיר.
נישט וויל דו זעסט חלומות
און קריגסט דורך זיי אַ שליסל צו די קומענדיקע טעג.
מיד אַרט סיי ווי שוין נישט,
וואָס וועט מיט מיר געשען.
גאַנץ רוים וועט זיכער צינדן גרויסע פייערן
גאַנץ רוים וועט טאַנצן,
ווען ס'וועט די ערד מיין קרישליקע מאַכט,
מיין גלאַנץ און פּאַמפּ פאַרשיטן.
איך ווייס נישט וויפיל גוט כ'האַב זיין געוואָלט.
נאָר אַלץ איז שלעכט אַרויסגעקומען.
נאָר דו, נאָר דו,
וועסט פּעלן מיר:
כ'האַב ליב צו זען דיר,
אויף דיר צו קוקן,
צו הערן דיר.

ירט אָן זיין האַנט

הער, מולכו, בלייב.
צוריק צו אונז באַקער זיך.
כ'וועל דיר צום הייליקן קאַלעניום לאַרן,
דיר מאַכן פאַר אַ קאַרדינאַל.
כ'וועל נאָרנישט וועלן.

נאָר זיי מיט מיר.
פאַרבלייב.

שלמה מולכו:

שוויגט, וואָס רעדט פיל מער ווי רעדן

קלעמענט:

ס'איז איבעריק מיין רעדן, כ'ווייס.
כ'פאַרשטיי דיך נישט,
און פרעמד איז מיר דאָס אַלץ,
וואָס דו האָסט דאָ אויף זיך גענומען.
אויך דו פאַרשטייסט נישט מיך.
כ'בין שטענדיק דורכזיכטיק געווען פאַר דיר.
האָסט דורכגעקוקט דורך מיר
צו דיין פאַרנעפּלט-ווייטן ציל
מיך האָסטו נישט געזען,
גי, גיי.
איך האָב באַזאָרגט,
אַז ס'זאָל בשלום זיין דיין אָפּפאַר.
עס וועט קיין האָר דיר נישט געמינערט ווערן,
ביז דו וועסט זיין אַרויס פון אַלע מויערן פון רוים.
דיין וועג אויך ווייטער איז באַוואָרנט, פריי פאַר דיר.
נו, פאַר געזונט

געזעגנט זיך מיט מולכו, וואָס גייט אַרויס מיט פעסטע
טריט. קלעמענט וואַרט ער זאל אים נאך צוואַרטן
אַ בליק, אבער ער בלייבט אנטוישט. שלמה פאַרשווינדט.
קלעמענט פאַלט שווער און טרויעריק אַריין אין אַ שטול

בילד IX

שלמה מולכו,
דוד ראובני.

אין ווענעדיג, אין דער וואוינונג פון דוד ראובני

שלמה מולכו:

...עס איז אזוי;
עס איז מיין פעסטער רצון
קיין רענסבורג צו פאָרן,
און איר — איר פאָרט מיט מיר.

דוד:

איך האָב דאָרט נאָרנישט וואָס צו טאָן.
כ'מוז בלייבן אין ווענעדיג,
וואו ס'האַלטן מיך פיל וואָניקע ענינים.
עס האָבן מיר דער דוכוס און סענאַט
געגעבן אויפטרָגן, און כ'מוז ערפילן זיי.

שלמה מולכו:

ס'איז נוט וואָס אין ווענעדיג,
איז נאָך דער צוטרויען צו אײך

נישט אָפּגעטעמפּט.
עס וועט צונצוקומען אין רעגנסבורג, ביים קייסער.
דער קייסער וויל ווענעדיגס פריינדשאפט
פאר היילונג צו די וואַנדרן,
וואָס ס'האָט די פיינדשאפט אים פארשאפט
פון אלע זייטן.

דוד:

איך האָב נישט וואָס צו טאָן ביים קייסער
מיך האַלט מיין ציל דאָ אין ווענעדיג

שלמה מולכו:

דעם קייסערס אויער וועט מיט דאָרשט זיך נייגן
צו יעדן קריגערישן פלאַן.
און מער ווי ס'אויער נאָך — זיין האַרץ.
איר האָט דאָך פלענער קריגערישע
ר' דוד,
און ס'זענען שאַרף די פלענער אייערע
אנטקעגן טערק.
דער קייסער גאַרט אַ האַלט צו מאַכן
צום רוקן זיך פאָרויס פון טערק
וואָס שפאַרט שוין אָן ביים טויער
פון קארלס מאַכט,
ביים טויער אויך פון גאַנץ אייראָפּע — ווין
דאָ קאָנט איר העלפן מיר,
די טיר צו קארלען לייכטער עפענען.
איר גייט מיט מיר קיין רעגנסבורג.

דוד:

וואָס דאַרפט איר מיך?
איר גלויבט דאָך נישט אין קריג.
דאָס שלאָפן — אייער שלאַכט-פעלר

און אייער וואָפּן — די חלומות.
עס האָט דער חלום אייך צום ליבלינג פון דעם פּויפּסט
געמאַכט

זאָל אייך דער חלום אויך צו קאַרלען פירן.

שלמה מולכו:

איר האָט נישט אַלע מאָל געהווקט
פון מיינע זעאוונגען.
און נישט נאָר איר — די גאַנצע וועלט.
געדענקט איר נישט ווי גופא אין ווענעדיג דאָ
איר האָט געפרייט זיך
מיט מין פאַרזיסען וואָס וועט זיין,
מיט וויפיל שמחה איר האָט הויך גערופן:
„איר, דוד, איר — און איר; ד' שלמה!“
האָט אייער קאָפּ פאַרגעסן,
ווי הייליק ס'האָט מיך אייער מויל באַשוואוירן
צו האַלטן זיך אָן אייך.
ווייל ביידע וועלן מיר,
אין קנופ פון ווילן און פון שליוות אויפגעפלאַכטן
דאָס צוגעזאַנטע ברענגען פאַר דעם פּאָלק?

דוד:

איך האָב געגלויבט.
עס האָט מיר אויסגעוויזן,
אַז כ'קאָן מיט אייער הילף
אַם שנעלסטן קומען צו מיין ציל.
נאָר איר האָט זיך פאַרנומען אויף אַן אַנדער וועג.
אין רוים האָט איר געשטויסן מיך צו שידונג.
דער קנופ איז לויז.
דער קנופ איז מער נישטאָ.
און די חלומות אייערע,
די זעאוונגען...

שלמה מולכו:

וואס איז ר' דוד?
האָט אָפּגענאַרט די וואָר דען דאָס,
וואָס נאָט האָט אין זיין חסד מיר געוויזן?
האָט נישט די וואָר פאַרקוינדיגט
די וואָרקייט פון גאָטס רייד?

דוד:

נישט שווער צו זיין אַ גוטער בעל-חלומות
אויף שלעכטן.
וואו זענען אייערע ליכטיקע הבטחור

שלמה:

זיי וועלן קומען. מוזן.
גאָטס וואָרט איז אמת —
וואו זענען די היילות,

דוד:

ס'האָט קיינמאָל מיין אמונה
נישט אָנגעשפּאַרט צופיל זיך
אָן די פאַרנעפּלטע געוועבן
פון טרוים און זעאוונג.
איר האָט מיר פאַר אַ צייט
געמאַכט צום חלום-גלויביקער.
נאָר ס'איז מיין לעבענסלאַנגער אומגלויבן
איצט שטאַרקער, עקשנדיקער,
צוליב דער שפייז פון קורצן גלויבן
אין אייך.
איך בין אַ קריגסמאַן...

שלמה:

מיט אומגעדולד

גענוג דערפון, ר' דוד.
 איך וויל אייך אויף דער וואָג פון רעכנשאַפט
 נישט שטעלן.
 איך האָב אייך קיינמאָל נישט געפרעגט
 וואו זענען די חילות
 וואָס האָבן פאַר דער גאַנצער וועלט
 געדאַרפט די קראַפט פון אייערע הבטחות
 באַווייזן מיט שמורם און מיט נבורה.
 איך וויל אויך איצט נישט פרעגן.
 איך דאַרף אייך האָבן לעבן זיך
 אין רעגנסבורג.
 איר גייט מיט מיר, ר' דוד.

דוד:

וואָס ווילט איר דאַרטן טאָן?

שלמה:

מיד פירט אהין די זעלבע האַנט,
 וואָס האָט געפירט מיד פון דעם לאַנד פון מיין געבוירן
 אין לענדער אַלערליי, קיין צפת, און דאָן קיין רוים.
 און ס'רופט אַהין דאָסזעלבע וואָרט מיד,
 וואָס האָט דורך מיר דער גאַנצער וועלט
 מיט צייכנס און געשעענישן אָנגעזאָגט
 דאָס קומען פון דעם גרויסן טאָג.

דוד:

דער גרויסער טאָג! דער גרויסער טאָג!
 וואָס וועט זיין פנים זיין?
 וואָס וועט ער ברענגען?
 דער טאָג פאַר אונזער פאַלק
 צי פאַר דער נאָרער וועלט,
 וואָס איר ווילט דווקא אויסלייזן?

איך זוייס אליין נישט וויפיל שלמה מולכום
עם זענען איצטער דאָ,
און וועלכער רופט מיך צו דעם קייסער.

שלמה:

נאָטס וועג איז איינער —
ער פירט צו איינס.
און זענען שמעגן דאָ אַ סך,
וואָס גיסן זיך אריין אין גרויסן שליאָך,
און הער איך וואו דעם רוף,
באַטרעט איך יעדן שמעג.
איין וועג,
און שלמה מולכו איינער אויך,
און בידע גאָטס.
נאָר זיינע!

דוד:

וואָס זאָל איך טאָן, אז איך זע נישט קיין שום זעאונגען,
און ס'ביטערניש פון וואַרטן
האָט איינגעשלונגען נאָר די זיסקייט
פון אייערע נבואות?
ר' שלמה —
און איר אליין, איר גלויבט אליין נאָך?
איר גלויבט, ר' שלמה?

שלמה:

פאַרוואָר, ר' דוד:
וואָס מערער ס'פאלן געלע בלעטער פון דעם צווייפל
ארום מיין קאָפּ,
אַלץ שטאַרקער, פעסטער הויבט צום הימל זיך
דער בוים פון מיין בטחון.
ווי אַלץ ביז איצט,

וואָס כ'האַב געזאָגט און וואָס געטאָן,
 איז נישט פון מיר געקומען, נאָר פון נאָט,
 פירט נאָט אויך איצטער מיך.
 עס ברענט אין מיר די דאָרשט
 זיין ווילן צו דערפילן,
 און וואָס ער וועט באַשערן
 דאָס וועט זיין רעכט.
 עס וואַקסט אין מיר דער ווילן
 מיט יעדער ווייל.
 עס שרייט מיין זעל
 נאָך פועלן, נאָך דערפילונגען.
 איר נייט מיט מיר קיין רעגנסבורג,
 ר' דוד.

דוד:

עס וואַקלט מיין בטחון זיך אלץ מער און מער:
 אַם ליבסטן פאָר איך גאָר צוריק
 פון וואַנען כ'בין געקומען

שלמה:

נישטאָ קיין קערן זיך צוריק,
 ר' דוד.
 געדענקט אייער אייגן וואָרט אין ליסאַבאָן
 וואָס מוז זיין — וועט זיין.

דוד:

לאַזט אָפּ, ר' שלמה.
 באַפרייט מיך פון אַחריות.
 איך וויל צוריק.
 פונוואַנען כ'בין געקומען.

שלמה:

ר' דוד, הערט:

עם האָט דער גורל,
 עם האָט גאָטס טיף-פאַרבאָרגענע כּונה
 פאַרקניפט אונז ביידן, מיך מיט אייך
 כ'האָב פיל מאָל אייך געזען,
 און פיל מאָל אייך געפאַלגט.
 איר האָט גענערט און מעכטיק אויפגעבלאָזן
 אין מיר דאָס פייער,
 וואָס ברענגט מיין אינגעווייד מיט אַלץ מער היץ.
 מיט גיריקער פאַרצערונג.
 נישט איינמאָל האָט איר זיך געפרובט צו קילן
 מיט קאַלטע ווינטן פון געשלאָסנקייט
 די שריפה וואָס אין מיר,
 פון אייך אַליין געצונדענע.
 איך האָב געפאַלגט.
 איר זענט געווען רבי,
 פון זינט איך האָב דערהערט די שטימע,
 גאָט וויל איצט אנדערש.
 עם האָט די שעה געשלאָגן
 אז איר זאָלט פאַלגן מיר:
 איר גייט מיט מיר קיין רענספורג,
 ר' דוד

דוד:

און דאָרט? וואָס ווילט איר פון דעם קייסער?

שלמה:

קיין זאך נישט מער,
 ווי ער קאָן געבן.
 און גאָרנישט עפעס אנדערש
 ווי ס'האָט באַשערט
 דער קייסער פון קייסרים

דוד:

דער קייסער קארל איז קלוג און שמרענג.

ער האָט מיט פראַנסואַן פון פראַנקרייך
דער גאַנצער וועלט געוויזן
וואָס ער קאָן טאָן צו די,
וואָס זאָגן שײן אים צו
און לויפן מיאום אַוועק,
ווען ס'קומט די שעה צו צאָלן.

שלמה:

איך, שלמה מולכן, לויף נישט.
איך קום און ס'ווערט באַשיידט מיין קומען
פון דעם, וואָס שטענדיק איז ער דאָ.

דוד:

און איך?
וואָס דאַרפט איר מיך?

שלמה:

כ'טאָר קיין שום שטעג נישט דורכלאָזן,
וואָס קאָן מיך פירן צו דעם איינציקן באַשערטן וועג
איין שטעג איז אייערער, אייערער בלוז.
איר מוזט זיין ביי מיין זייט מיט אייערע פלענער,
ווען כ'וועל פאַר קאַרלען שטיין.

דוד:

ר' שלמה, כ'בעט אייך — נישט באַשטייט.

שלמה:

כ'באַשטיי!
איר זענט מיט מיר געווען, ר' דוד
פון אָנהויב.
פון זינט איך האָב דערהערט די שטים
וואָס האָט מיך דאָ געפירט אויף אַלע וועגן, נראַדע, קרומע,

און צו נסיונות מיך געשטעלט.
עס האָט דער העכסטער רצון
פאַרבונדן אייך מיט מיר ביים אָנהויב,
איר מוזט מיט מיר אויך זיין ביים סוף.

דוד:

ביים סוף!
ביי וועלכן?

שלמה:

דאָס איז דער סוף.
דער לעצטער רינג —
אין דער פאַרהוילן-לויכטנדיקער קייט
פון אַלע פרובענישן.

דוד:

וואָס מיינט איר?

שלמה:

וואָס מוז זיין — וועט זיין.

דוד:

אַנטפלעקט, ר' שלמה,
וואָס וויקלט, שפּרייט זיך, לויכט ביי אייך,
אין דער מחשבה.
פאַרנעמען וויל איך,
און וויל אויך גלויבן.

שלמה:

פאַרנעמען וועט איר דאָרט.
נאָר שוין, שוין איצט
מוזט איר דעם גלויבן ווידער האָבן.

לוד:

קוט אויף שלמהן, וויל אים דורכדרינגען, אויסגעפינען.
גיט נאך אונטער דעם בליק פון שלמה מולכן, וואס
זאגט פעסט און באצווינגנדיק

שלמה מולכו:

בטחון, גלויבן —
איר מוזט זיי ווידער האָבן.
עס גייט ניט קיין שום זאך פארלוירן.
און האָבן מיר, מיר ביידע,
די גרעסטע האָפענונגען אויפגעוועקט,
גערופן זיי אין הערצער,
פארצערטע פון יסורים
און גארנדיקע נאך ישועה —
איז נישט אומזיסט.
פון דייטשלאַנד, פוילן, בעהמען און פון האַלאַנד,
פון שפּאַניע, פראַנקרייך און פון פאַרטונאַל,
און אויך פון צפת,
וואו ס'האָט דאָס זוכנדיקע ליכט פון נאַנצן פאַלקס
אין איין נר-תמיד זיך צונויפגעשטראַלט —
פון אומעטום דערנרייבן יעדן טאָג אונז נייע בשורות
פון גלויבן און פון זוארטן,
פון האַרציקע און שטאַרקנדיקע ברכות —
איז אַלץ אומזיסט?
אַזוי פיל נויט אַזוי פיל ווילן
אַזוי פיל קרושה —
און אַלץ אומזיסט?
דאָס זענען זאַמען העלקייט,
וואָס מוזען אויפגיין — גייען אויף —
מיט אמת און מיט נצח
אין איין באַפרייענדיקער גארב פון כולו ליכט.

עס איז דער העכסטער רצון,
אז איך זאָל טראָגן פאר דער וועלט די גארב.
זהי רצון.

ס'זאָל זיין!

און איר מיט מיר.

מיט מיר פון אָנהויב —

און איצט מיט מיר.

מאכט גרייט אין וועג זיך תיכף.

אין וועג —

מיט גלויבן און במחון,

אין וועג —

קיין רעגנסבורג, ר' דוד.

דוד:

איך גיי, ר' שלמה

איך גיי מיט אײך.

ביידע:

וואָס מוז זיין — וועט זיין.

X בילד

אין רעגנסבורג, אין קייסערלעכן פאלאץ

קייסער קארל 5-טער,
אלוואראָ דע לונאָ, הויף-מיניסטער,
גיאָם וואַן-דע-מאל, קאנצלער.
מאָרי, קעניגין פון אונגאַרן, קאַרלס שוועסטער.
איזאַבעלאַ, קאַרלס ווייב, קייסערין.
קעניג פערדינאַנד, קאַרלס ברודער.
דוד ראובני.
שלמה מולכו.

קארל דער פינפטער

צו מאַרין

נישטאָ קיין אַנדער טרייסט פאַר אַ געטרייער פרוי,
ווען ס'רױבט דער טױט איר דעם געליבטן מאַן,
הױז דער:
נאָטס ווילן איז עס.
נישטאָ קיין טרייסט, מיין ליבע און געטרייע שוועסטער,
נאָר שטראַף איז דאָ,
און זי איז איצט געקומען
צעשלאָגן איז דער טערק.

דער בראווער פערדינאנד,
 האָט העלדיש זיינע ווילדע און אומגלויביקע צענטויענטער
 פון ווין פארטריבן.
 עס פליט איצט סוליימאן
 פון דייע תבואה-רייכע פעלדער
 אין אונגארן.
 דאָס ערנפעלד פון שלאַכט
 וואו ס'איז דיין מאן, דער קעניג פון די אונגארן,
 געפאלן אין אַ רומפולן געפעכט
 זעט צו דעם טויט פון זיינע טויטערס,
 די טערקנס שענדלעכע מפלה.

מאָרי:

אַ דאַנק דיר ברודער, גרויסער קייסער,
 פאַר וועלן טרייסט געפינען אין אַ צער
 וואָס לאָזט נישט טרייסטן זיך,
 נאָר וואָס געווען —
 ס'איז אַלץ גאַטס ווילן,
 און קיינער טאָר נישט מורמלען
 וואָס איצט? וואָס איז גאַטס ווילן אויף שפעטער? —
 דאָס דאַרף זיך פרעגען דער,
 וואָס מוז דאָס שלעכטע אָננעמען באַגלייך מיט גוטס
 פאַרטריבן איז דער טערק פון ווין:
 נאָר ס'גיט נישט לייכט זיך אונטער סוליימאן:
 מיט זשערנע אויגן און מיט שוואַרצן האַרץ
 קוקט ער אויף דיין פאַרשפרייטער, מעכטיקער אימפעריע,
 ברודער.

זוי לאַנג דער טערק וועט בלייבן אין אייראָפּע
 וועט נישט באַוואַרנט זיין דיין קריסטלעכע מלוכה
 און נישט דאָס קריסטנטום.

איזאבעלא:

די קעניגין פון אונגארן, מיין ליבע שוועגערין,
האָט דאָ מיין גרעסטער אַנגסט געגעבן פֿורעם
אין קלונע און פֿאַטראַכטע ווערטער.
געפֿערלעך איז די לופט פֿאַרן קריסטנטום,
די לופט פֿאַר אונזער הערלעכער אימפעריע,
ווי לאַנג אַ טערקס אַ פֿוס איז נאָך אויף אונזער ערד

פֿערדינאַנד:

עס רעדט דער שטאַרקסטער מענער-וויילן.
און אויך דער מענערישסטער אמת,
אַפֿט דורך די צאַרטע מיילער
פֿון דאַמען נאָבעלע, הויכזיניקע.
צו קאַרלען
מיין גרויסער ברודער קאַרל:
נישט וואָרט, נישט קווענקל זיך.
שיק שנעל אַ רוף צו דייע פֿעלדמאַרשאַלן
און יעדעס פֿון די לענדער דייע:
די נידערלאַנדן, דייטשלאַנד, שפּאַניע, צו איטאַליע —
זיי וועלן אלע שיקן זיערע בראַווסטע קריגער,
זיך שטעלן פֿריידיק אונטער דיין מיט רום באַדעקטער פֿאַן.
און לאָזן פֿירן זיך צום זיג,
צום טאַג ווען ס'וועט גערייניקט זיין די ערד פֿון קריסטנטום
פֿון לעצטן אומגלויביקן הונט;
צום טאַג, ווען ס'וועט דער לעצטער טערק
אין ים פֿאַרטריבן ווערן און נאָך טיפֿער.
כ'בין זיכער:
עס וועלן אויך די איבעריקע קריסטן-לענדער
צו הייל'ה דיר קומען.

קאַרל:

איך הער אייך אלע,

און אייערע ווערטער פאלן אויף א וויליק הארץ.
 נאָר ס'דאַרף אַן אימפּעראַטאָר
 צום ווילן נאָך אַ מעלע,
 וואָס איז זי נישט פאַראַנען, איז זיין יעדער פלאַן,
 דער בעסטער אויך,
 אַ בנין אָן אַ פּודאַמענט.
 אַן פּאַרוזיכט וועל איך קיינמאָל נישט דערלאַנגען
 דעם שפּיץ פון מיין געצערטלסטן באַנער,
 וואָס איז אויך אייער וואונש:
 פאַרבינדן אלע פּרינצן קריסטלעכע
 מיטן פייערנאַרטל פון דעם וואָרן גלויבן,
 און איז אַ הייליק-פעסטן בונד אַרויסטרייבן
 דעם טערק אויף אייביק פון אייראָפּע.

פּערדינאַנד:

וואָס שטערט דיר דען?
 וואָס איז די שוועריקייט?

קאַרל:

נישט אייניקל איז דאָס קריסטנטום.
 מיין אייגענע מדינה ווערט צעריסן
 אין ברודער-שטרייט.
 ס'האָט לױטער אָנגעשאַרפט אַ שווערד,
 וואָס שניידט, צעשניידט די אייניקייט אין דייטשלאַנד.
 מלחמה פירט מיין דייטשער פירשט אַקעגן צווייטן:
 און מיינע שכנים, די איבעריקע קריסטן-לענדער!
 גאָר ווינציק קומען אָן ידיעות
 וואָס קאָנען שטאַרקן מיך מיט מוט
 און שפּייזן מיט באַוואָרעניש:
 דער קעניג פון בריטאַניע, הענרי אַכטער,
 איז ווי אַראָפּ פון זינען.

וויל אָפגעטן זיין ווייב, די מומע קאאטערינע,
 און אויסער דעם באַגער זיין בעט צו טיילן
 מיט אַנא באַלען, אַ שיינער יונגער הויף-דאַמע,
 גייט קיין זאך אים נישט אָן.
 אַ הויז הכּתּוּת ליידיקע
 האָב איך אין לאַנדאָן נישט אויף וואָס זיך אַנצושפּאַרן.
 פון אַלע נישט באַוואַנטקייטן
 איז רוים, קלעמענט, דער פּוּפּסט
 די גרעסטע.
 עס גיט קיין וואָרט קלעמענט
 אָן דער כּוּוּנה עס צו ברעכן.
 נאָר ס'ערגסטע פּראַנסואַ פון פּראַנקרייך!
 ער האָט מיר קיינמאָל מוחל נישט געווען
 וואָס כּ, האָב די קרוין פון קייסערטום
 ביי זיין אַמביציע אויסגענאַרט.
 נישט נאָר קיין שונא נישט איז ער פון טערק —
 ער איז דער שותף און דער פּריינד פון סוליימאַן.
 און ס'האָט אָט דער די העזה נאָך,
 צו רופן זיך „רעקס קריסטיאַניסמוס“, דער קעניג דער אַל-
 קריסטלעכסטער.

אַ שווערד אין רוקן,
 נישט עפעס אַנדערש שליופט כּסדר פּראַנסואַ פאַר מיר
 ביי זיך דאָרט אין פאַרין.
 נאָך נישט די צייט געקומען פאַר דער גרויסער טאַט
 מיין בראַווער, אימפעטיקער פרודער.
 גערולדיק שוועסטער מיינע, און אויך דו,
 צו איזאַבעלאַן
 וואָס דיינע קלוגע עצות בין איך שטענדיק גרייט צו הערן.

איזאַבעלאַ:

עס טראַגן צו-פיל וואָג פון אמת

די רייד דיינע, די פאָרזיכטיקע,
אז ס'זאָלן איר, מיין שוואַגער, און מיין שוועגערין
נישט בויגן אין געהאָרכזאַמקייט די קעפּ —
ווי ס'זאָלן נישט די הערצער אײלן זיך צום גרויסן זיג
מיר ווייסן גוט,
אז האַלטסט זיך אָפּ,
נישט ווייל עס פעלט דיר מוט, צי ווילן

פערדינאַנד און מאַרי:

נייגן ביידע די קעפּ אין אײנשטימיקייט

אַלוואַרע דע לוגאַ:

אויב כ'האַב קיין טעות נישט, אײער מאיעסטעט,
ערוואַרט איר דאָ צוויי יידן גיך, און כ'הער —
זיי טראַגן פֿלענער,
וואָס זענען אין אַ נאָענטער פאַרבינדונג
מיט אונזער גרויסן ציל —
פאַרטיליקן דעם טערקס אומגלויביקע ממשלה?

פערדינאַנד:

צוויי יידן? יידן גאָר?
די הילף פון איין אומגלויביקן אַקעגן צווייטן?
פון יידן-הילף — פאַר קריסטנס שונאים?

איזאַבעלאַ:

זיין עקסעלענץ, דער הויף-מיניסטער, שפּאַסט געוויס?

קאַרל:

ס'איז נישט קיין שפּאַס
כאָטש אפּשר שפּעטער
וועט אימיץ קאַנען לאַכן.
צוויי יידן האָבן אַנגעלאַנגט קיין רעגנסבורג.

זיי פירן בריח מיט זיך פון פויפסט
 און אנדערע געהויבענע און גרויסע לייט.
 זיי בעטן אן אוידיענץ.
 זיי קומען, זאָגן זיי, מיט וויכטיקע געהיימע פלענער,
 און איך, איך וויל זיי זען.
 עס מוז דער גרעסטער אימפעראַטאָר
 זיין אויער נייגן צו דער קלענסטער שטימ,
 ווען ס'קאָן דערפון אַרויסקומען אַ טובה
 פאַר זיינע אונטערטאָנען.
 כ'ערוואַרט זיי טאַקע באַלד, צו יעדער ווייל.
 כ'האַב וואַן-דע-מאַלן
 געשיקט צו זיי, צו רעדן, אויסגעפינען.

פערדינאַנד:

אין שפּאַניע, מיין געבורט-לאַנד,
 גלויבט קיינער נישט קיין ייד.
 כ'האַב אַט דעם אומגלויבן אַריינגעזאַפט
 צוזאַמען מיט דער שפּאַנישער, געליבטער לופט,
 און האָב נישט קיין חרטה.
 איך האָף איך וועל נישט פעלן ביים געשפרעך,
 פון וועלכן כ'וואַרט נישט קיין שום פאַרגעניגן
 און קיין שום פעולה.
 כ'וועל גיין.

קאַרל:

קאָנסט גיין מיין אָפּענהאַרציקער און קלוגער פערדינאַנד.
 צו די דאַמען
 אויך איר וועט עפעס אָנגענעמערס געפינען
 די צייט די קורצע צו פאַרברענגען,
 וואָס איך וויל רעדן מיט די יידן.
 עס וואַרט אויף מיר אַ גלענצנדיקער קרייז פון געסט,
 הערצאָגן, פירשטן און אַמבאַסאַדאָרן.

פון פילע לענדער.
זיי וועלן דאנקבאר זיין געוויס,
ווען איר וועט אונטערהאלטן זיי
מיט אייער חן און שארפזין,
בין איך וועל זיי עמפאנגען.

מארי:

צען קעגנערישע פירשטן,
צען פיינדלעכע אמבאסאדארן —
אלץ בעסער ווי דער בעסטער ייד.
יא, כ'גיי מיט פארגעניגן.
צו איזאבעלאן

איר קומט דאך אויך, געליבטע שוועגערין?

איזאבעלא:

געוויס.
א שאך וואס ס'ווייל דער קיסר איבערטריעפן דא זיין גוטסקייט
און דוקא קאנפערירן מיט די יידן.
מסתמא ווייס ער וואס ער טוט
אריע, געליבטע מאיעסטעט.

פערדינאנד און מאריע:

צום ווידערזען זיך, קייסער, פרודער.

קארל:

מיט גאטס גענאך — אריע!

פערדינאנד, מארי, איזאבעלא — אָם

קארל:

צו דע-יוגאן

זיי וואונדערן זיך, וואס כ'ווייל מיט יידן רעדן

אין די ענינים פון דעם שטאט:
 איך וואָלט זיך אויך געוואונדערט.
 נאָר ס'ווייסט נישט קיינער, נישט די נאָענטסטע מיינע,
 ווי שווער עס פאלט צומאָל אויף מיר דער עול
 פון הערשן און רעגירן,
 און ווי כ'בין גרייט די עצה פון דעם מינדסטן אויסצוהערן,
 אבי ס'קאָן זיין צו גומען פאר דעם לאַנד, פאר גאָט, פאר מיר.
 ס'איז גרויס מיין נאָמען,
 כ'בין הערשער איבער לענדער, איבער ימען,
 און אלעקסאַנדער,
 אַ שאַרלאַמאן,
 און דאָך —

וואו איז די פרייד, אַלואַראָ?

אין מאַכט, אין גרויסקייט, אין דעם גאָלד פון קרוינען?
 פאַרוואָס איז זי נישט שטענדיק היימיש אין מיין האַרץ,
 וואָס שווערט אזוי נישט זעלטן
 מיט טרויער און מיט אומרוי?

דע-לוגא:

וואָס וועקט אויף דעם געמיט אייך, מאַיעסטעט?
 איך מערק עס נישט צום ערשטן מאָל
 ווי ס'טונקלען פלעקן אויפן ליכט פון דעם,
 וואָס אים זענען מקנא אלע קעניגן און פירשטן פון אייראָפּע:
 אַ מאַיעסטעט, געליבטער האַר, געבענטשטער מייסטער
 פאַרטרויט, פאַרטרויט
 אייער אונטערטעניקסטן געטרייסטן קנעכט און דינער:

קאַרל:

נישטאָ וואָס צו פאַרטרויען,
 אַלואַראָ מיין איבערגעגעבענער.
 כ,בין אימפּעראַטאָר.

מיין זיידע מאַקסימיליאַן
האַט מיר געלאָזן אַ ירושה,
און כּ,מוז זי היטן, אָפּהיטן פון שלעכטס און פּיינדשאַפּט,
פאַר די, וואָס וועלן קומען נאָך מיר —
אַלס זייער רעכטפולע ירושה.
נאָר אָפּט ווי בענקט זיך מיר!
אוועק! אוועק!

אַ מאַנאַסטיר, אַ הייליק בוך
און גאַטס דינונג און שטילקייט און אין טונקלקייט.
נאָר גאַרנישט. ס'וועט מיר איבערגיין.
ווער ס'האַט נישט לאַנג צוריק
פון פּויפּסט אַליין געלאָזט זיך זאַלבן
פאַר אימפעראַטאָר רוימישן, פאַר דעם רעגירער פון דער וועלט
דער טאָר זיך נישט פאַרגינען,
אַזוינע לוקסוסדיקע טראַכטענישן,
און אָט איז וואַן-דע-מאַל.
ס'קומט אריין גיאָס וואַן-דע-מאַל

וואַן-דע-מאַל:

גאַט העלף אייך, הויכע מאַיעסטעט,
גאַט העלף אייך, עקסעלענץ:
כ'האַב דעם באַפעל פון אייער מאַיעסטעט
גענוי און פינקטלעך אויסגעפירט.
זיי זענען ביידע דאָ.
זיי ווילן דווקא רעדן מיט אייער גענעדריקייט.
און ביידע זענען שווייגזאַם ווי די פיש נאָר אויפן טעלער.
ס'איז לייכטער צוואַנציק יידן צו פאַרברענען
ווי ס'איז אַ וואָרט אַרויסצוקריגן ביי די צוויי,
נאָר ביידע שווערן,
אַז דאָס, וואָס זיי באַהאַלטן הינטער זייער שווייגן
איז וויכטיק מיט דער וואַג פון גרויסקייט
און נאָך פאַר אויערן קייסערלעכע.

קארל:

ווי זען זיי אויב?

זואן-דע-מאל:

דער עלטערער —
א שווארצער, קליינער טרוקענער
א מאור, אן אמתער.
ער זאגט, ער איז א פירשט,
א פירער פון ארמיען,
און ס'האט דער דוכוס פון ווענעדיג
געפירט מיט אים געהיימע אונטערהאנדלונגען.

קארל:

דער דוכוס פון ווענעדיג!
דאס מאכט דעם יידנס וויכטיקייט א ביסל גרעסער.
ווען כ'וואָלט ווענעדיג פאר מין פריינד געוואונען!

דע-לוגא:

נו, און דער צווייטער?

זואן-דע-מאל:

דער צווייטער איז גאר אנדערש.
א בוים א פרעכטיקער אין פולן בלי
פון יונגער מענלעכקייט.
אים וואָלט פיל בעסער זיך געפאסט צו זיין א פרינץ
דעם קיסרס ריטער, נאָבלמאן
ווי פון דעם שווארצן מאור —
דער פריינד, דער חבר און דער שטאם-ברודער.

דע-לוגא:

און וואָס דערצוילט ער?

וואָן-דע-מאל:

איז שוויגנאָם ווי זיין חבר.
נאָר איך האָב אויסגעפונען:
ער איז געווען דער גרעסטער ליבלינג פון דעם פויפסט,
א פריינד פון קארדינאלען און פון פרינצן וועלטלעכע,
און ס'קען אים גוט גאנץ רויס.
א שטערן-זעער, נביא, צי מכשא.
עס זענען פיל פון די נבואות זיינע
געוואָרן וואָר.
ער איז אַלס קריסט אין ליסאָבאָן געבוירן.
געווען באַליבט אין הויף.

קארל:

יאַ איך דערמאָן זיך,
געהערט דעם נאָמען, ווען איך בין געוועזן אויף באַזוך
אין סאַנטאַרעם,
ביים שוואַגער מיינעם, יאָאָן פון פאַרטוגאַל.

וואָן-דע-מאל:

ער האָט געזאָלט פאַרברענט שוין ווערן,
נאָר ס'האָט קלעמענט אים אָפּגעראַטעוועט.
עס האָט דער פויפסט געזאָגט דאָן,
ער דאַרף אים פאַר אַ וויכטיקן, געהיימען צוועק.

קארל:

וואו זיינען זיי אַצינד?

וואָן-דע-מאל:

זיי זענען דאָ, אין פאַדער-זאָל, און וואַרטן,
ס'זאָל אייער מאַיעסטעט עמפאַנגען זיי גענערדיק.

קארל:

פירט זיי אַרײַן!

וואָן-דע-מאל גייט אַרויס און קומט באַלד מיט דוד ראָד-
בינג און שלמה מולטון. ביידע-אין יום-טובדיקער טראַכט.
גייגן זיך. בלייבן שטיין.

קארל:

איך האָב געהערט פון אייך.
זיין עקסעלענץ האָט מיר דערציילט
וואָס ווילט איהר, און וואָס האָט איר מיר צו זאָגן?

דוד ראובני:

איך בין דער עלטערער,
און וועל דער ערשטער רעדן
מיט דער ערלויבניש פון אייער מאַיעסטעט

קארל:

רערט:

דוד ראובני:

איך בין אַ קריגסמאַן,
מיין ברודער איז דער קעניג פון כייבאַר,
און איך — געניט אין קריג,
אַ פירער פון היילות.
עס דריקט מיין ברודערס לאַנד
די מאַכט די מוסולמאַנישע,
וואָס ווערט אַלץ שטאַרקער, הוצפהדיקער.
עס ווייס דער טערק ניט אַפצושמעלן זיך,
און סיידן ער וועט מורא קריגען,
און סיידן ס'וועט זיין פרעכע קראַפט געבראַכן ווערן.
וועט קיין שום לאַנד ניט פריי זיין פון סכנה,
ניט אין אייראָפּע, אזיע אָדער אַפריקע.

קארל:

דאָס ווייסן מיר אַן אייך,
וואָס קאָנט איהר אונז אַזוינס דערציילן,
וואָס איז אונז אומבאַקאַנט?
צו דעם אַליין נאָר האָבן מיר באַוויליקט
צו געבן אייך אַן אוידיענץ.

דוד:

איך קום דערצו באלד, מאיעסטעט.
איך בין א מענטש פון קורצע ווערטער
און קלאר און איבעריקע רייד
וועל איך מיין פלאן דערציילן
און בעט אייער מאיעסטעט מיך אויסצוהערן.

קארל:

רערט.

דוד:

פאראנען טויזנטער, צענטוויזנטער פון מינע ברידער
אין אייערע ממשלות,
אין שפאניע, אין איטאליע און אין די דייטשע לענדער.
פאראן פיל יונגע, שטארקע יידן,
וואס זענען אייך אן עול, א ניט-געוואונשענער,
און זיך אליין א ווייטיק און אן אומגליק
ס'איז אונזער פלאן:
באוואפנט זיי, גיט זיי געווער און קאמאנדירן
און שיקט זיי קעגן טערק.
ווען ס'וועט אָט די פון אייך געשיקטע יידישע אַרמיי
דעם פיינד באַפאלן פון איין זייט,
וועט פון דער צווייטער אַטאַקירן אים
דאָס אויספראַבירטע חייל פון מיין ברודער,
וואָס איך אליין וועל קאָמאָנדירן.
מיר פעלן נאָר האַרמאַטן —
דאָס דאַרפֿט איר אויך אונז געבן
דאָס איז מיין פלאן.
נוצט אויס די קריגע־קראַפט פון די
וואָס זענען אייך א דאָרן און אונז א דערנער-קראַנץ.
איר וועט פאַר זייער העלרישקייט אונז דאַנקבאַר זיין

קארל:

קוקט זיך באדייטונגספול איבער מיט דע-עגאן אין וואך
דע-מאלן. אלע דריי קענטיק איבעראשט.

עס וועלן יידן שלאגן זיך, מלחמה פירן,
אָט די, וואָס זייער וואָפן איז נאָר געלט,
וואָס ווייסן נאָר צו קויפן זיך אַ טובה
און אויסקויפן אַ רעה?

דוד:

מיין לאַנד, דאָס לאַנד פון וואָן איך קום,
איז פול מיט יידישע מלחמה-לייט,
מיט בראַווע און געשיקטע העלדן.
און יענע יידן, מאַיעסטעט,
וואָס איר קענט זיי פאַר הענדלער און פאַר געלט-מענטשן —
אין זייערע הערצער שלאָגט דאָס זעלבע בלוט,
וואָס האָט די שטאַרקסטע רוימישע לעגיאָנען
באַזיגט און אָפּגעשלאָגן.
דאָס זעלבע בלוט, וואָס האָט דעם נאָמען מאַקאַבער...

קארל:

יא, יא, די מאַקאַבער.
כ'האָב ליב צו לעזען וועגן זיי.
דאָס מאַקאַבער-בוך איז מיר פון אלע שריפטן
דאָס נאָענטסטע, געליבטסטע.

פּוילזע. טראַכט.

און וואָס וועט איר,
וואָס וועלן אייערע יידן
פאַרלאַנגען פאַר דעם זיג,
וואָס ס'פעלן לענטיק אייך די פאַרבן,
צו שילדערן אים?

דוד:

מיר וועלן בעטן, אז דאָס לאַנד פון אונזערע אַבות,
דאָס לאַנד, נאָך וועלכן ס'הערט מיין פאָלק ניט אויף צו בעטן
שוין פופצן הונדערט יאָר,
זאָל אונז דאָן אָפגעגעבן ווערן פאַר אַ היים,
וואו אַלע יידן זאָלן קאָנען זיך פאַרוואַמלען
און דינען אונזער גאָט.
ווי ס'הייסט אונז אונזער גאָט.

קארל:

וואָס?
איר ווילט ס'זאָל אייך געגעבן ווערן
דאָס לאַנד, וואו ס'רוט אין שטראַלעדיקן רוט
דער אַלערהייליקסטער, געבענטשטער קבר,
דאָס לאַנד, וואו ס'לייגט אינאיינעם מיט דעם קבר
דאָס האַרץ פון יעדן קריסט?

דע-לוגא:

צו וואָס אַ ייד קאָן זיך דערטראַכטן?

וואַן-דע-מאַל:

כּהאַב אַלץ פון זיי ערוואַרט,
נאָר דאָס — ביי גאָט! — דאָס ניט!

שלמה מולכו:

טרעט אַרויס שטאַלץ און געדאַסן

מיר זענען נישט געקומען בעטן, בעטלען
מיר פאָדערן אַצינד דאָ אונזער רעכט.
איר מאַיעסטעט, איר טראַגט די קרוין פון רוים,
עס האָט אַ גענעראַל פון רוים
ביי אונז דאָס לאַנד גערויבט.

איר זענט א חוב אונז שולדיק,
חוב דערפאר אויך, וואָס זינט דאָן
האָט איר, די יורשים טיטוסעס
קיין טאָג פאַר אונז ניט אויפשיינען געלאָזט,
אַז ס'זאָל די זון פון אייך פאַרשעמט ניט ווערן
דורך אייער פייניקן און מאָרדן
דורך אייער רויבן, דריקן אונז.
איר טראָגט אין זיך אַ חוב צו אונז,
און ס'ווערט אַ חוב דערפילט אַם בעסטן
דורך צאָלונג.

דע-לונגא:

ווי פרעד ער וואָנט צו רעדן צו זיין מאַיעסטעט
אַט איז זי, די באַקאַנטע חוצפה פון די יידן!

וואָן-דע-מאַל:

דאָס אויסזען זיינס, דאָס אויסזען!
ס'איז ניט גענוג אים וואָס עס מאַכט אים שטאַלץ,
עס גייט אים אויך נאָך פרעכקייט צו.

קאַרל:

געלאַסן מיינע הערן.
ס'האָט פרעכקייט אָפּט אַ מאָרדע טבע,
וואָס כאַטש זי שאַרפט די שווערד פון כעס
אין האַרץ,
שפיצט זי אויך אָן די אויערען
פון נייגעריקייט.
רעדט ווייטער.

שלמה מולכה

מיר ווילן אייערס נישט.
מיר ווילן אונזערס נאָר צוריק.

און איר מיט אייערע מעשים —
איר קומט עם אונז.
איר קומט אונז ענדלעך רון.
איר האָט גענומען — גיט צוריק.

דע-לוגא:

זענט איר דען טויב, איר פרעכער ייד?
האָט איר נישט ערשט פאַרנומען פון דעם קייסערלעכן מויל,
אז ס'לויגט אין יענעם לאַנד פון דעם געבענטשטן קבר,
דאָס האַרץ פון יעדן קריסט?

ישלמה מולכו:

געזאַסן אין פעסט

נישט נאָך דעם קבר בענקט איר, קריסטן.
איר ווילט דאָס לאַנד,
דעם שליסל און דעם שלאָס צו קאָנטינענטן דריי,
כדי צו מאַכן גרעסער אייער! הערשאפט,
די מאַכט פון רויב און זינד און גאָטלאָזיקייט.

קארל:

אויפגעקאכט

האַלט איין! באַזינט זיך, ייד!
ס'האָט אויך אַ מילדער אימפעראַטאָר
אַ גרעניץ צו געדולה.

וואַן-דע-מאַל:

פאַרנעסט אינגאַנצן שוין דער ייד
פאַר וועמען ער שטייט אַצינד!

דע-לוגא:

פאַרשטייט נישט, אז אַ וואָרט פון קייסער,
אַ הויב פון זיינס אַ פינגער

און וויי וועט זיין צו אים.
ס'וועט קיינער אים פון פייער מער ניט ראטעווען.

שלמה מולכו:

מיט שטראלעדיקן שמייכל

איך האָב קיין מורא ניט פאַר מענטשן
און ס'שרעקט מיך נישט קיין שטראַף.
קיין פייניגונג.

און איך פאַרגעס אויך ניט
פאַר וועמענס פנים כ'שטיי אַצינד,
אַצינד, און נעכטן אויך, און מאַרגן,
און אייביק.

צו אים — מין לייב, די אַרעמע, די שפינוועבס-הילע
צו אים — מיין זעל,

דער ניצוץ פון זיין שטראַלנדיקן טראַן:

אין פּלוצלינגדיקער עקסטאַטישער פאַרגעסונג

זאָל קומען שוין,

זאָל קומען שוין,

ס'פאַשערטע און גענאַרטע.

אַ פרייד, אַ גרעסטע שמחה פון נישט-ווערן

באַהעפט זיך שוין,

פאַראייניק שוין

מיט זיך.

קאַרל:

צעטומלט פון שלמהס פאַרענדערונג

וואָס מיינען אָט די רייד?

כ, פאַרשטיי איצט גאַרנישטמער.

קוקט אויף דודן, וואָס קוקט מיט וואַקסנדיקער אומרר

אויף שלמהן, קוקט אויף שלמהן, וואָס איז ווי גיט דאָס-

צו דודן

נו, זעצט זיך צו, פאַרוויקט זיך,

און קלערט מיר אויף דעם זין
פון אייערע נישט-קלאָרע און צעררייטע ווערטער
צו דודן

אויך איר נעמט פלאץ.
דוד זעצט זיך, קוקט מיט אָנענדיקער אַנגסט אויף שלמה,
וואָס בלייבט שטיין.

שלמה מולכו:

ערוואַכט מיט געביטענעם טאָן

עס גארט נאָך אויסלייזונג די וועלט.
עס גארט די הילפלאָזע, פאַרבלאַנדזשעמע, פאַרנאַרטע ערד,
ס'גאַרט יעדער מענטש אויף איר און יעדע בריאָה.
זי קומט, פאַרוואָר, זי קומט.
און ווען זי וועט איר גאַלדן לויטער פנים דאָ באַוויזן,
וועט אַלעס אַנדערש ווערן
און יעדער וועט פרעגן:
ווי האָט געקאָנט זיין פריער דאָס וואָס איז געווען?
עס וועלן אַלע ברידער זיין פאַר אַלע,
און קיינעם וועט די ערד ניט זיין, נאָר גאָטס,
אַ מוטער אַ געטרייע צו די קינדער,
איין ערד — איין לאַנד פאַר אַלע.
און אמת וועט דער פאַנצער זיין פון לאַנד,
און ליבע — די געבענטשטע שילד.
קיין לענדער און קיין פעלקער
קיין קריג, קיין האַס און קנאַה.
איין פרודער-שטאַם, איין גאָט-געבוירענער
איין ערד — איין היים,
אַן גרעניצן, אָן זשעדנעקייט.

קאַרל:

וואָס מער איר רעדט,
אַלץ ווייטער לויפט אַוועק דער אָנהויב פון אייערע רייד,

ביז פאלד און כ'זע אים גארנישט מער.
 אָט האָט אייער חבר,
 ערשט דאָ געצייכנט פלענער פון מלחמה,
 פון מאַכטיקע געזעמלען פון היילות
 אָט ערשט האָב איך געהערט
 געקלונגן פון וואָפן,
 געשטורעמט פון בלוטיקע געפעכטן,
 טריאומף-געשרייען פון די הערלעכסטע נצחונות.
 כ'האָב אויך געהערט פון איך אליין
 די דרייסטע פאָדערונג,
 אז דאָס באַגערסטע לאַנד פון קריסטנטום,
 וואָס ליידט אַצינד אין זינדיקער געפאָנגענשאַפט ביים טערק
 זאָל איך אייער פאָלק,
 געגעבן ווערן ווי אַ גוט פארדינטער חוב.
 און איצט, איצט רערט איר וועגן שלום
 און וועגן קעניגרייך פון גאָט דאָ אויף דער ערד,
 אַן גרענעצן, אַן שנאָה און אַן קנאָה.
 כ'פאַרשטיי איך נישט.

שלמה מולכו:

גאָטס וועגן זענען אומפאַרשטענדלעך
 ביז דער וואָס וויל פאַרשטיין,
 איז גרייט, אז ס'זאָל גאָטס ווילן פירן אים.
 פאַרנעמט, פאַרנעמט,
 איר גרויסער הערשער פון דער ערד:
 ס'איז אָנגעזאָפּט די וועלט מיט זינד,
 דאָס רשעות פלייצט ארויס פון אלע רייפן שוין
 דאָס שלעכטס, וואָס האָט זיך אָנגעקליבן
 זוכט איך,
 מוז קריגן אויך אַ תיקון.
 ס'וועט אויפגיין, אויסאַטעמען זיין ביזן הויך

אין איין מהפכה,
 אין איין פארצערנדיקן בראנד,
 פון מאוימדיקע, גרויזאמע מלחמות.
 וואָס איז, מוז אויפהערן, מוז אומקומען אפריער —
 גאָטס קעניגרייך זאָל קומען אויף אן ערד
 וואָס וועט זיין ניי, גערייניקט, אויסגעלייזט.
 דאָס איז גאָטס ווילן.
 און ס'דארף דער מענטש זיין מענטשלעכן באגטר
 מיט גאָטס באהעפטן,
 פארגיבן די ערפילונג.

קארל:

סארקאסטיש

און ווען ס'וועט גאָר די הערשאפט אויף דער ערד
 פארטיליקט ווערן אין דעם פייער פון מלחמה,
 ווען ס'וועט דער סדר-העולם פון אצינד,
 צעריסן, אויסגעריסן ווערן מיט די וואָרצלען,
 וועט איר, איר ידן זיין אין אייער לאַנד,
 באַפעסטיקטע, באַוואָרנטע.
 דערפאר פארלאנגט איר שוין פאָראוים
 אַ צוזאָג, אז ס'איז אייערס?
 דאָס איז גאָטס ווילן אויך,
 וואָס דארף דער מענטש פאָרגיבן אים?

וואָן-דע-מאל:

ווי גוט ס'פארשטייט די כיטרעקייט פון ייד
 זיין מאיעסטעט, זאָל ער געבענטשט זיין!

שלמה מולכו:

גיט הערנדיק

עס קאָן די וועלט נישט ווערן אויסגעלייזט
 בל זמן דאָס ליידנדיקסטע פאָלק,

וואָס יעדע רגע פון זיין לעבן ווערט געהייליקט
מיט ווייטיק פאר דעם אלערהעכסטן נאָמען,
וועט נישט זיין אויסגעלייזט דורך זיינע פייניקער:
אין אלע לענדער האָט איר זיך צו אונז
פארזינדיקט.

אין אלע לענדער האָט אייך גאָט מיט אונז
געפרוואווט.

ס'איז אונזער שיקזאל

דער ברענענדיקסטער סם אין אייער בלוט:
כאפרייט זיך פון סם.

באזיגט דאָס אומפארמיידלעכע,
כאשטראלט, מיט גוטס דאָס רשעות פון מלחמה,
וואָס איר מיט אייערע ביזע מעשים
ברענגט רק אויף זיך אליין, פארבלענדטע.
דאָס איז גאָטס ווילן

קארל:

און קיין שום זאך קאָן מער נישט אָפּווענדן
דאָס אומפארמיידלעכע?
מלחמות, אומגליקן —
דאָס אלץ שיקט גאָט,
דאָס אלץ — באשטימט, פארזיגלט?

שלמה מולכו:

קוקט אים אָן, פאַרשט אין קאַרעס אייגן

ס'איז גאָטס כונה — גוטס, בלוזי גוטס:
נאָר ס'האָט דער מענטש פארזינדיקט דעם גערעכטן וועג.
עס מוז דאָס רשעות מיט נאָך גרעסערן,
דעם גרעסטן רשעות
געלייטערט ווערן:
עס וויינט דאָס הארץ פון אלע וועלטן
אויפן בלוט, וואָס ווערט פאַרגאַסן אין דעם טמאדיקן מוז:

נאָר ס'זעט דער קאָפּ,
ער זעט אויף יענער זייט פון דער זייט,
און זאָגט:
עס מוז, עס מוז —
געהייליקט אויך דער מוז.
נישט אָפּצווענדן — סידן...

קאַרל:

וואָס? — סידן וואָס?

שלמה מולכו:

די גרעסטע שולד
דורכן גרעסטן קרבן אויסקויפן.
א נס, א נס דאָ אויף דער ערד:
א נס.
אנטפלעקונג.

קאַרל:

אינטימער

וואָס מיינט איר?
זעצט זיך, כ'בעט איר:
שלמה בלייבט שטיין

א נס, אנטפלעקונג,
אָט דאָס געהערט צו גאָט:
אין זיין גענאָר — אי וואונדער אי אַנטפלעקונג

שלמה מולכו:

נישט אויבן נאָר דאָס רייך פון נסים.
אויך דאָ.
ווי אויבן אזוי אונטן:
און ס'פאָדערט אויך די ערד פון אירע קינדער

דעם גרויסן קרבן פון א נס:
 דאָס שווערסטע, פאַר די מענטשן נישט פאַרשטענדלעכע,
 דאָס נישט ערוואַרטע, דאָס אוממעגלעכע!
 דורך פולער אָפגעבונג —
 דאָס העכסטע זוכה זיין.
 ווער ס'האַט נישט מער ווי ס'לעבן זיינס —
 דאָס לעבן אָפגעבן מיט שמחה:
 ווער ס'האַט די גרעסטע הערשאפט —
 אוועקלייגן מיט פרייד און פרייען ווילן צו די פיס
 פון קליינע קינדער.

קאַרל:

רעדט קלאָרער אום גאָטס ווילן.

שלמה מולכו:

ווער ס'פילט נישט קלאָר —
 ווי קאָנען אים די קלאָרסטע ווערטער קלערער מאַכן?
 די גרעסטע זינד
 איז הערשאפט, מאכט פון מענטש אויף מענטשן:
 די גרעסטע זינד,
 די גרעסטע שולד:
 מער מאכט, מער דריקונג —
 עס גלױבט דערצו אלץ מער דער מענטש
 וואָס איז צופיל פארמענטשט געוואָרן,
 און ווערט אלץ מער אן ערדישער,
 א שענדער פון דער ערד.
 און נישט גענוג די פלאך פאר אים, —
 די פלאך, וואָס ער האָט אָפגעמאַסטן און צעשניטן און
 פאַרכאַפט.

ער גראַבט אריין זיך אין דער אינגעווייד
 און שלעפט ארויס פון שוואַרצן נעסט
 דעם שטומען, שלומערדיקן דומם,

און שמירט געווער
 צו טויטן און באהערשן,
 ביז ס'ברענט די ערד פון איין עק ביז דעם צווייטן
 מיט רויטע שטראָמען
 פון גאָטס פאשוועכטן, פליסעדיקן לעבן.
 ס'דערווייטערט זיך אלץ מער דער מענטש פון הימל
 און בוים א וועלט א דוממדיקע,
 אן אייגענע, פארמענטשטע, גאָט פארגעסענע
 דאָס גאנצע לעבן אייזן,
 דאָס הארץ, די זעל אין אייזן,
 ביז ס'וועט דער מענטש באַלד פליען ווי די פייגל
 מיט פליגלען אויך פון אייזן:
 נאָר הערט איר הערשער פון דער ערד:
 וואָס העכער אלץ איר פליט,
 אלץ ווייטער רייסט איר זיך פון זיך,
 פון אייער נאָט-געקושטן שורט.
 דער חשכדיקער דומם
 וועט שווערן אייך אראָפּ,
 וועט ציען זיך צוריק צום אָפּגרונט,
 און אייך מיט זיך פארשלעפּן:
 און וואָס, — די ערד-געבויטע מאכט:
 די מענטשלעך-אַרצישע ממשלה:
 נאָר שטויב און פינסטערניש.
 דער מינדסטער ווינט פארטראָגט זי.
 אימפעריעס נאָך אימפעריעס שוין געפאלן
 ממשלות נאָך ממשלות
 אין אַש, פארגעסנקייט צעריבן.
 און ס'מרינקט זיך מער און מערער אלץ דער זינדיקער...

קאַרל:

ווי פאר זיך

די שטים פון מיינע אייגענע ממשלות

עס רעדט מיין אייגן הארץ,
דורך אים,
ווען ס'איז מיין אייגנס.

שלמה מולכו:

די מאכט פון ערד איז שטויב —
צו שטויב זאָל זי דער מעכטיקער אליין פארשיקן.

קארל:

וואו פירן אייערע רייד,
אָ, אומבאַקאַנטער נביא?
עס שאַלן אייערע ווערטער
און ס'דאַכט מיר, כ'הער דאָס פאַלן
פון מיין מלוכה.
אַט ערשט געוועזן אימפּעראַטאָר,
געביטער איבער לענדער.
און איצט — וואָס טוט זיך עס מיט מיר?
אַלץ וואַקלט זיך, אַלץ פאַלט.

שלמה מולכו:

זאָל פאַלן! זאָל פאַלן!
אליין עס אומוואַרפן, מיט ערד פאַרגלייכן.
פּויע

איך קוק אויף אײך, אָ, אימפּעראַטאָר.
אין איינע יאָרן דאָך מיט מיר —
און קאָן דער אמת דען נישט גובר זיין
דעם וקורצן שטח,
וואָס טיילט מיין האַרץ פון אײערן?

קארל:

וואָס ווילט איר, זאָגט, פון מיר?

שלמה מולכו:

ווער ס'האָט זיין לעבן פלוין,
זאָל ס'לעבן אָפגעבן מיט שמחה:
און ווער ס'האָט די גרעסטע הערשאפט
זאָל זי מיט פרייד אליין אוועקלייגן.
מיט אייגן-פרייען ווילן
צעשליידערן די ווענט פון נאקעדיקן חומר.
דאָס בלענדעניש פארשטויסן,
דעם גייסט אנטפלעקן, רופן, וועקן אים.

קארל:

דער גייסט! דער גייסט —
וואו איז זיין נעסט?
כ'וואָלט ווי א פויגל-קינד צו אים געפלוין,
זיך צו זיין אמתדיקער ווארעמקייט געטוליעט,
ווען איך זאָל וויסן, וואו מען קריגט די פליגל,
און וויסן אויך, וואָס איך דארף טאָן זיי צו מיין חומר
אָנצוהעפטן.

שלמה מולכו:

טאָן דאָס, וואָס זעט פאר אייך אליין דאָס שווערסטע אויס,
אויף וואָס עס וועלן אלע אייערע נאָענטסטע
געליבסטע, אייגנסטע,
מיט שרעק און צאָרן זאָגן:
משוגע! משוגע!

קארל:

מיר דאכט זיך אז כ'האָב שוין פארלוירן מיינע קלאָרע זינען.
בין שוין אויך נישט משוגע ווען איך פרעג:
וואָס הייסט איר מיר?

שלמה מולכו:

נישט איך הייס אייך:
ס'איז גאָטס באפעל צו אייך.

איר הערשער פון דער ערד:
פאנאנדערלאָזן די אימפעריע,
קיין לענדער, גרענעצן,
קיין הערשער און באהערשטע.

קארל:

אין אַן אָנשטרונגונג זיך אַרויסצורייסן פון כּשוף, וואָס
האַט אים פאַרוועבט

און די יידן?

שלמה מולכו:

דאָס איז דער רוף פון ייד,
דער רוף וואָס גאַט האָט אים געוויילט
צו ברענגען צו די פעלקער,
און אָנזאָגן דער וועלט:
ס'דארף קיינער נישט קיין לאַנד,
קיין וואַרעמען און אייגן-אַפגעצוימטן ווינקל,
ווען ס'טוט די ערד אליין דעם נס.
ס'וועט זיין ירושלים אומעטום.
נישט פון דער ערד —
פון הימל.

קארל:

בלייבט פאַרוונקען אַ וויילע. לענגערע פּויע. מולכו, עק-
זאַטירט, באַנייט דעם רעפּרען: „ווער ס'האַט זיין לעבן
בלויז... קארל וואַכט אויף: קוקט אויף שלמהן מיט באַ-
וואונדערונג, מיט ליבע. קוקט לאַנג און דאַן — ציט אַנט-
שלאָסן

ס'איז אָדער — אָדער

דער ייד — אָדער דער הערשער פון דער ערד,
דער אימפעראַטאָר.

צו ענג אָט דאָ פאַר ביידן.

פארטראכט זיך ווידער. און זאָגט דאָס אומפארמיידלעכע צו
וואַן-דע-מאלן

ניאַם! די וואך! פאררוף די וואך אהער.

וואַן-דע-מאל לויפט אַרויס. ראובני שטייט אויף מיט אַנגסט,
מיט חסד. מ'זכּו רוהיק, שטראַלנדיק-ערוואַטנדיק. דע-לוגא
-נייגעריק-אומרוהיק. פארטאַיעטע שטילקייט.

וואַן-דע-מאל:

קומט אַריין מיט זעקס באַוואַפנטע סאַדאַטן און צן אַפּי-
ציר. זיי בויגן זיך פאַר קאַרלען

צו אַיער דינסט, גענעריקע, געליבטע מאַיעסטעט!

קאַרל:

צום אַפּיציר

הערט: ארעסטירט זיי בידן, שמירט אין קייטן,
און שטעלט זיי גלייך צום הייליקן געריכט
אַט דעם

ווייזט אויף מולכן

פאַר הויך-פאַרראט און לעסטערונג פון גאַט און קירך.
פאַר קאַנספּירירן קעגן אימפּעראַטאָר
און זיין מלוכה.
און דעם

ווייזט אויף דודן

פאַר העלפן אים.

זיי סאַדאַטן מיט בלאַנקע שווערדן רינגלען אַרום שלחן
מיט דודן

דע-לוגא:

מיט גיט איינגעהאַלטענער שמחה

אזוי! אזוי! געבענשט זאָל זיין אַיער מאַיעסטעט.

דעם שייטערהויפן —
נאָר דאָס פאַרדינען זיין!

וואָן-דע-מאל:

און זאָל מען אָט דעם יונגן חצור!
דאָס מויל פאַרבינדן אויפן וועג.
זיין צונג קאָן זיין געפערלעך אויך אין פייער.

שלמה מולכו:

שוין ביים שוועל

ווער ס'האָט זיין לעבן בלוין
זאָל דאָס לעבן אָפגעבן מיט שמחה.
ברען, פלאם,
ברען, — רייניק
פאַראייניק.

אָ

קארל:

ווער איז דער זיגער דאָ?
נישט איד:
ווייל איד —
דאָס האַרץ פון פּאַנטיום פּילאָט
איז נישט געווען שווערער פינסטערער,
ווי מיינס אצינד:
און כ'האָב צומאָל נישט יענעמס תירוץ...

פאַרהאַנג.